

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ROMA İMPARATORLUĞU'NDA “BARIŞ OLGUSU” VE
ULUSLARARASI İLİŞKİLERDEKİ ROLÜ

Kezban POLAT

Danışman
Prof.Dr. Ş. Recai TEKOĞLU

İZMİR-2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Roma İmparatorluğu’nda ‘Barış Olgusu’ Ve Uluslararası İlişkilerdeki Rolü” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

....../....../2021
Kezban POLAT

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Roma İmparatorluğu’nda “Barış Olgusu” Ve Uluslararası İlişkilerdeki Rolü

Kezban POLAT

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Programı

Antik Çağ’ın en güçlü siyasi yapılarının başında yer alan Roma, bir kent devletinden bir imparatorluğa dönüştü. Bu dönüşümü bulunduğu İtalya Yarımadası’ndan üç kıtaya yayılarak elde etti. Roma yaptığı savaşlar ile toprak elde etmekle beraber bu topraklarda siyasi yapılandırmasını da sağladı. Ancak her açıdan güçlü bir hale gelen Roma’da iç savaşlar başladı. MÖ 30 tarihinde bu iç savaşlar nihayet sona erdi. Roma yönetiminde Augustus’un yer almasıyla beraber yeni bir döneme geçildi. Augustus iç barışın sağlanması için Roma’da yeni düzenlemeler yaptı. MÖ 29’da yaptığı düzenlemeler ise yüzyıllarca sürecek olan “Roma Barışı” için uygun koşulları sağlayacaktı. Böylelikle MÖ 27 yılında Roma’da barış temelli bir yönetime geçildi. Augustus, Pax Romana’nın sürdürülebilmesi için sınırların korunmasına önem verdi. Roma uluslararası ilişkilerinde de barışa dayalı bir politika yürüttü. Marcus Aurelius ve Lucius Verus MS 161 yılında Roma’yı birlikte yönetmeye başladılar. Tam bu dönemde Roma altüst olurken barışın hüküm sürdüğü zamanlarında sonu gelmişti. Marcus Aurelius’un MS 180 yılında ölmesinin ardından Roma’nın yapısı da çözülmeye başlamıştı.

Anahtar Kelimeler: Roma, Roma Barışı, Pax Romana, Uluslararası İlişkiler.

ABSTRACT

Master's Thesis

The “Phenomenon of Peace” in the Roman Empire and its Role in International Relations

Kezban POLAT

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of History

History Program

Rome, being one of the most powerful political structures of Antiquity, transformed from a city-state into an empire. It achieved this transformation by spreading to three continents from the Italian Peninsula, where it is located. Along with Rome acquired land by wars, it also provided its political configuration in these lands. However, civil wars broke out in Rome, which became stronger in all respects. These civil wars finally came to an end in 30 BC. With taking part of Augustus in Roman rule, a new period started. Augustus made new arrangements in Rome to ensure internal peace. The arrangements he made in 29 BC would provide the appropriate conditions for the “Roman Peace” that would last for centuries. Thus, in 27 BC, a peace-based rule was passed in Rome. Augustus paid attention to the protection of the borders in order to be sustained the Pax Romana. Rome also pursued a policy of peace in its international relations. Marcus Aurelius and Lucius Verus began to rule Rome together in 161 AD. During this period, when Rome was upset and peace prevailed, it had come to an end. After the death of Marcus Aurelius in 180 AD, the structure of Rome began to decline.

Keywords: Rome, Roman Peace, Pax Romana, International Relations.

ROMA İMPARATORLUĞU'NDA “BARIŞ OLGUSU”VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERDEKİ ROLÜ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
EKLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PAX ROMANA ÖNCESİ ROMA'DA GENEL DURUM

1.1.ROMA'NIN GENEL YAPISI	3
1.1.1. Coğrafi Yapısı	3
1.1.2. Demografik Yapısı	5
1.1.3. Siyasi Yapısı	7
1.1.4. Roma'nın Yayılması	10
1.1.5. Roma'nın Erdemleri	11
1.2. ROMA VE SAVAŞ	12
1.2.1. Roma'nın Savaş İdeolojisi	12
1.2.2. Roma Ordusu	14
1.2. 3. Roma'nın Müttefikleri Ve Düşmanları	16
1. 3. ROMA'DA İÇ MÜCADELELER	18
1.3.1. İç Savaşlar Dönemi	18
1.3.2. Augustus Ve İktidar Mücadelesi	20

İKİNCİ BÖLÜM
ROMA İMPARATORLUĞU'NDA “BARIŞ ÇAĞI” VE
YANSIMALARI

2.1. BARIŞ OLGUSU	22
2.1.1. Barışın İnşası Ve Nedenleri	22
2.1.2. Roma Barışı Ve Mimari	25
2.1.3. Roma Kültürünün Barış Dönemi İle Yayılması	28
2.2. ROMA'DA BARIŞIN SÜRDÜRÜLMESİ	31
2.2.1. Roma Yönetimi Ve Barışın Korunması	31
2.2.2. Barış Dönemi'nde İsyanlar	34
2.2.2.1. Iudaia Eyaleti İsyanları	37
2.3. ROMA İMPARATORLUĞU'NDA ARDIL SORUNU	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ROMA BARIŞI VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERE
YANSIMASI

3.1. ROMA'NIN ULUSLAR ARASI İLİŞKİLERİ	44
3.2. ROMA BARIŞI'NIN SONA ERMESİ VE NEDENLERİ	49
3.3. ROMA BARIŞI'NIN SON BULMASININ ROMA'DAKİ ETKİSİ	54
3.3.1. Siyasi Etkisi	54
3.3.2. Toplumsal Etkisi	58
SONUÇ	62
KAYNAKÇA	67
EKLER	

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
ev.	Çevirmen
Ed.	Editör
M	Milattan nce
MS	Milattan sonra
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı

EKLER LİSTESİ

EK 1: Barış Dönemi Roma İmparatorları (MÖ 27 MS 180)	ek s.1
EK 2: Jullio-Claudian Hanedanlığı	ek s.2
EK 3: Prima Porta	ek s.3
EK 4: Ara Pacis Augustae MÖ 13-9 (Barış Sunağı)	ek s.4
EK 5: Ara Pacis Augustae Augustus Ve Hanedan Üyeleri MÖ13-9	ek s. 5
EK 6: Harita 1: Augustus Yönetimindeki Roma İmparatorluğu MS 14	ek.s.6
EK 7: Harita 2: Augustus'tan Marcus Aurelius'a Roma İmparatorluğu MÖ 30- MS 180	ek s.7

GİRİŞ

Roma, bir devlet olarak kurulduğu zamandan itibaren insanlık tarihi üzerinde büyük bir etki bıraktı. Roma kendi iç yapılanmasını yüzyıllar içerisinde geliştirmesinin yanı sıra askeri gücünü en iyi şekilde kullanarak üç kıtada da hakimiyet sağladı. İmparatorluk Dönemi'nde ise barış politikasını yürüttü. Tarihe Pax Romana(Roma Barışı) olarak geçen bu terim Roma'nın iç ve dış ilişkilerini etkiledi. Pax Romana terimi diğer devletler içinde kullanılmıştır. Günümüzde en iyi bilinenleri: Pax Ottomana, Pax Britannica ve Pax Americana'dır. Ancak her ne kadar Pax Romana'dan ilham almış olsalar da her birinin kendine özgü farklılıkları bulunmaktadır. Pax Ottomana (Osmanlı Barışı), terimi Osmanlı İmparatorluğu'nun egemen olduğu bölgelerde düzen ve istikrar sağlamasından dolayı kullanılmıştır. Bu terim özellikle Osmanlı himayesindeki Balkanlar için kullanılmıştır. Pax Britannica(İngiliz Barışı) ise, 19. yüzyılda deniz aşırı bir güce kavuşmuş İngiltere'nin, ekonomik gelişmesini nitelemiştir. Ancak 1815'ten itibaren başlayan Pax Britannica, İngiltere'nin ekonomide ve denizlerdeki egemenliğini kaybetmesinin ardından son bulmuştur. Günümüzde modern Pax Romana olarak adlandırılan Pax Americana, İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika'nın, askeri ve ekonomik olarak güçlendiği dönemden itibaren uluslararası barışı kontrol etmesini nitelemiştir. Öte yandan Pax Romana terimi daha çok kendi döneminde dünya hakimiyeti sağlayan devletler için kullanılmıştır. Roma Barışı'nı tam olarak uygulayan bir devlet de bulunmamaktadır. Zira Roma'nın oluşturduğu barış ortamı siyasi olarak kalmamış halk da katılmıştı. Roma'nın elde ettiği bu başarıyı Roma vatandaşlığının devlet kademesinden halka ve egemen olduğu diğer uluslara yaymasının bir sonucuydu. Roma vatandaşı olmanın getirdiği bağlılık ve barış ortamının sağladığı refah Roma'yı daha da güçlendirdi. Roma İmparatorluğu, Antik Çağ'ın egemen gücü olmasının yanı sıra dünya barışının sürmesini de sağladı. Roma İmparatorluğu'nun yayıldığı geniş coğrafyalarda yüzyıllarca ayak kalmasını sağlayan en büyük etkenlerin başında Roma Barışı gelmektedir.

Roma Barışı'nın mimarı Augustus, Roma'da iç ve dış barışın sağlanması için düzenlemeler yapmıştı. Roma bu dönemde ekonomide sanatta ve mimaride büyük bir gelişim göstermişti. Nitekim Augustus'un imparator olduğu bu dönem kaynaklara

“Altın Çağ” olarak geçti. Augustus’un ardılları da Roma Barışı’nı sürdürmeye devam etmişlerdi. Roma Barışı’nın olduğu dönem boyunca Roma bulunduğu tüm coğrafyalarda kültürünü yaymıştı. Roma uluslararası ilişkilerinde de egemen bir konuma sahip olmasına rağmen barış politikasını sürdürmüştü. Bununla beraber olası tehlikelere karşı imparatorluk sınırları en iyi şekilde korundu. Roma egemenliği altındaki tüm uluslara devlet düzeninin gerektirdiği ölçüde davranmıştı. Roma Barışı, Roma’nın bir devlet olarak tüm yapılarının uyum içerisinde işlemesinin de bir sonucuydu. Roma’ya dahil olan uluslar da aynı uyum görülürdü. Roma’nın, uçsuz bucaksız topraklarındaki hakimiyetinin yüzyıllarca sürmesi sadece askeri bir başarı değildi. Zira Roma barışa dayalı devlet düzenini halkına ve diğer uluslara eşit şekilde yansıtmayı başarmıştı.

BİRİNCİ BÖLÜM

PAX ROMANA ÖNCESİ ROMA'DA GENEL DURUM

1.1.ROMA'NIN GENEL YAPISI

1.1.1. Coğrafi Yapısı

Coğrafi konum tüm kadim toplumların tarihlerine yön vermelerinde etken unsurların başında gelmektedir. Nitekim Roma kurulduğu coğrafyada başta Batı tarihi olmak üzere bütün insanlık tarihini etkileyen bir güç olarak, sadece kurulduğu coğrafya ile kalmayıp bu coğrafyanın ötesine geçmişti. Roma'nın bulunduğu coğrafi konum Avrupa kıtasında bulunan bir yarımada olan İtalya'dır. Üç tarafı denizler ile çevrili İtalya'da ilk yerleşim Paleolitik Dönem'de başladığı tarih öncesi çalışmalar sonucu ortaya çıkartıldı. Antik bir yerleşim yeri olan İtalya içersinde yer alan Roma şehri rivayete göre, Romulus ve Remus kardeşler Tiber Nehri yakınında bir şehir inşa etme amacındaydılar ancak daha sonra şehre verilecek isim üzerine çıkan mücadele sonucu Romulus'un Remus'u öldürmesi ile sonlandı. Daha sonrasında Romulus kurduğu şehrin kralı oldu. Roma şehrinin kuruluş efsaneleri bununla sınırlı kalmayıp pek çok farklı anlatımı bulunmaktadır. Nihayetinde Roma şehrinin kuruluş tarihi olan Milattan önce 753 yılı 21 Nisan ile Krallık Dönemi'nin başlangıcı olarak bilinmektedir. Roma tarihi imparatorluğa uzanan serüvenini Krallık Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi sonrasında ulaştı. Akdeniz'in içinde yer alan İtalya'nın coğrafi konumu Roma'nın imparatorluk yolunda ilerleyişinin destekleyen en önemli faktörlerin başında yer aldı. İtalya deniz ulaşımına uygun limanları, güney toprakların beslenme ihtiyacına uygun bol mahsul sağlaması bunun yanı sıra fetihler sonucu artan Roma toprakları elde edilen ganimetler Roma'nın askeri ve ekonomik olarak güçlenmesini sağladı. Böylece Roma şehrinden üç kıtaya doğru uzanan bir hakimiyet kuruldu.¹

¹Halil Demircioğlu, **Roma Tarihi : Menşe'lerden Akdeniz Havzasında Hakimiyet Kurulmasına Kadar**, Cilt:1, 4. Baskı,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998 , ss . 2-3.

Nitekim Roma şehrinin kuruluş efsanelerinde bile Roma şehrinin coğrafi yapısının uygunluğunu ön görmekle beraber Alba gibi yerleşim alanlarını geride bırakacağı konusunda hem fikirlerdi.²

Akdeniz'e doğru uzanan İtalya'nın çevresinde adalar yer almaktadır. Bunlardan en bilineni Sicilya Adası'dır. İtalya ile birlikte Akdeniz'in içinde bulunan bu adalar Afrika kıtasına ulaşımı kolaylaştırmaktadır. İtalya'nın coğrafi konumu sayesinde Akdeniz'in tüm ulaşımını denetleme şansına sahip bir durumdadır.³ İmparatorluğa adını veren Roma ise Tiber Nehri'nin yanında yer almasının yanı sıra denize uzaklığı 25 kilometre kadardır. İtalya'nın doğusunda Adriyatik, batısında Etrüsk denizleri yer alırken, Güney Akdeniz'de bulunan İon Denizi de İtalya sınırları içersinde yer alır. İtalya'nın kuzey kısmında ise Alp Dağları bulunur.⁴ İtalya'nın içersinde yer alan Apenin'ler coğrafi şekillenmede büyük bir etkiye sahiptir. Apenin'lerin, İtalya coğrafyasındaki etkisi güney kısımlarda ovalar oluşturmakla birlikte orta kısımlarda paralel bir şekilde varlığını gösterir. Kuzey kesimlerde var olan Apenin'ler ise bütün olarak şekil gösterir. Apenin şekilleri İtalya'dan, Afrika coğrafyasına değin kendini göstermektedir.

İtalya'nın batı sahillerinde bereketli topraklardan oluşan Etruria, Latium ve Campania ovaları bulunmaktadır. Bu ovaların bulunduğu konumda denizciliği elverişli kılan girintili yapısı sayesinde limanlar mevcuttur. Denizcilik faaliyetleri beraberinde yeni coğrafyalara ulaşmayı ve uluslararası ilişkilerin oluşturulmasına olanak sağlamaktadır.

Batı sahillerinin aksine İtalya'nın doğu sahillerinde denizcilik dağların limanlar için şekilsel olanak oluşturmaması nedeni ile bir gelişim söz konusu değildir.⁵ İtalya'nın deniz ile iç içe olmasının yanı sıra bir çok nehri de bulunmaktadır. Tiberus, Liris, ve Volturnus nehirlerinin akış yönleri batıya doğrudur. Ancak Po ve Aufidus nehirlerinin akış istikametleri doğu yönüne seyretmektedir. İtalya coğrafi konum olarak Akdeniz 'in

² Titus Livius, **Roma Tarihi , Şehrin Kuruluşundan İtibaren Kitap: 1** , çev. Sabahat Şenbark, Arkeoloji ve Sanat Yayınları , İstanbul, 1992, s. 30.

³ Demircioğlu , ss. 2 -3.

⁴ Sabahat Atlan, **Roma Tarihi'nin Ana Hatları I. Kısım Cumhuriyet Devri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s.1.

⁵ Demircioğlu, ss.3-4.

içinde bir yarımadadır. Bu doğal olarak iklimine yansımaktadır. Kış mevsiminde yağmurlu yaz mevsimini ise sıcak bir hava hakimdir.⁶

İtalya coğrafi olarak üç bölgeye ayrılmakta bu bölgeler yukarı, orta ve aşağı bölgelerinden oluşmaktadır. Önde gelen orta ve aşağı bölgeleri çeşitli bölümlerden meydana gelmektedir. Güney tarafında olan aşağı bölgesinde Campania, Samnium, Apulia, Lucania, Calabria ve Bruttium bulunurken orta bölümünde Etruria, Umbria, Picenum ve Latium bölümleri yer almaktadır.⁷ Ancak Roma şehri ile başlayan tarihi sürecin önemli bir parçası olan İtalya'nın bulunduğu coğrafi konum, Cumhuriyet Dönemi'nde MÖ 500-27'de Apeninler Yarımadası'ndan ibaret görüldü. İmparatorluk Dönemi'nde ise yukarı bölgesinde yer alan ovası MÖ 27- MS 476 tarihleri içerisinde İtalya dahil olarak kabul edildi. Bugün İtalya'nın resmi sınırları içerisinde bulunan Sicilya ve Sardinya adaları ise, Roma Dönemi'nde İtalya topraklarına dahil edilmedi.⁸

1.1.2. Demografik Yapısı

İtalya coğrafyasın da Roma'nın egemenliğine değin pek çok halk grubu bulunmaktaydı. Roma'nın siyasi üstünlüğü ile bu halk grupları Roma'nın içerisinde yer almışlardı. Öte yandan İtalya işgallere de maruz kalırdı. Özellikle Hannibal'ın işgalinden sonra Roma kendisinden yana olan ve olmayan halklar arasındaki ilişkilerini gözden geçirdi.⁹ Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise yüzlerce halkı kendi yapısı içersine katmıştı. Strabon ve Büyük Plinius'un anlatılarında yer alan bu bilgilerde yerleşim yerlerinin bir arada olmadığı da belirtildi.¹⁰

İtalya'nın kuzeyinde yaşayan İtalya Keltleri MÖ 222'de Roma'nın galibiyeti ile sonuçlanan savaşın ardından Roma'ya bağlı kalmışlardı. Venti'de bulunan bir diğer halk grubu ise Roma'nın yanında yer almıştı. Bununla birlikte MÖ 181'de

⁶ Atlan, s.2.

⁷ Oğuz Tekin, **EskiYunan ve Roma Tarihine Giriş**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.184 .

⁸ Bülent İplikçioğlu, **Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2007, s. 57.

⁹ Saylor, "The Ancient People of Italy", <https://resources.saylor.org/wwwresources/archived/site/wp-content/uploads/2013/02/HIST301-4.3.2-AncientPeopleofItaly-FINAL.pdf>, (02.05.2020), s.1.

¹⁰ Patrick Le Roux, **Roma İmparatorluğu**, çev. İsmail Yerguz, Kültür Kitaplığı:40, Tarih:12, 2. Baskı, Dost Yayınları, Ankara, 2006, s. 65.

Roma burada bir yerleşim yeri yaptı.¹¹Roma çevresinde bulunan farklı kültüre mensup halkları toprakları ile beraber kendi bünyesine katarak büyüdü.¹²

Roma'nın galip olduğu bir diğer halk ise Latin halkıydı. Latinler, İtalya'nın batı kısımlarında yer alırlardı, kendi aralarında bir birliğe sahiplerdi. Bu birlik Roma tarafından sonlandırılmakla beraber birer kent devleti halinde olan Latinler ile uzlaşma sağlandı. Latinler iç savaşın ardından Roma yurttaşlığına alınmakla beraber oy kullanma hakkı da tanındı. Roma'ya tamamen entegre olmaları ise Cumhuriyet Dönemi'nin bitmesini bulmuştu.¹³

Roma'nın İtalya'daki tüm halkları aynı siyasi yapının altında topladı. Ancak bu halklara bağlılıklarına göre haklar verildi. Latium kentleri ve Helen kolonilerinin iç işleri kendilerine bırakılırken, dış işlerinde bağımsız değillerdi. Lucanlar, Bruttlar ve Samnitler gibi halkların ise herhangi bir halk ile görüşme hakkı tanınmazken topraklarının bir kısmına el kondu. Roma ele geçirdiği yerlere koloniler kurdu.¹⁴ Öte yandan Roma'nın egemenliği altına giren halk grupları bütün bir siyasi yapı içersine daha önce dahil olmamışlardı. Roma'nın yanında yer alan halklar, kabileler ve krallıklar varlıklarını sürdürmeye devam ettiler.¹⁵

Tek bir siyasi yapı altına alınan İtalya coğrafyasındaki halklar birlerinden ayrı bir haldeydiler. Ancak Roma kendine özgü siyasi yapının bilinci ile diğer hakların tüm çabalarına rağmen üstünlük sağladı. Roma dağınık bir şekilde yapılanmış olan tüm İtalya'yı kendine özgü siyasi yapısı ile bütünleştirdi.¹⁶ Roma, Cumhuriyet Dönemi'nde bulunduğu konum vasıtasıyla Akdeniz'de belirgin bir güç halini almıştı. MÖ 167 kadar ciddi bir şekilde yayılımı ise dış sebepler ve etrafında oluşan mücadelelere dahil olması gibi nedenlerle açıklanmaktadır.¹⁷ Öte yandan Roma, Sicilya için Afrika'da yer alan Kartaca ile mücadeleye girmişti.¹⁸ Roma, Kartaca'ya karşı üstünlük sağlarken aynı durumu Helen siteleri de yaşamıştı. Diğer taraftan

¹¹ Saylor, ss. 3-4.

¹² Charles Seignobos, **Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi**, çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960, s. 37.

¹³ Saylor, s. 4.

¹⁴ V. Diakov ve S. Kovalev, **İlk Çağ Tarihi : Roma**, çev. Özdemir İnce, Cilt:2, 2. baskı, Yordam Kitap, İstanbul, 2011, ss. 69-70.

¹⁵ Le Roux, s. 66.

¹⁶ William H. McNeill, **Dünya Tarihi**, çev. Alaeddin Şenel, 6. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 241-242.

¹⁷ Gürkan Ergin, Anadolu'da **Roma Hakimiyeti Direniş ve Düzen**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 466-468.

¹⁸ McNeill, s. 242.

Roma'nın kontrolü altına almakta zorluk çektiği göçebe olan halkların varlığı da söz konusuydu. Öte yandan Cumhuriyet Dönemi'ndeki yerleşim uygulamaları İmparatorluk Dönemi'nde site benzeri bir yapıya haline dönüşmüştü.¹⁹ Bununla birlikte Roma gibi tek bir siyasi yapının oluşması da uzun süren bir barış ortamı sağlayacaktı.²⁰

1.1.3. Siyasi Yapısı

Roma'nın bir krallıktan imparatorluğa dönüşen siyasi yapısının temelleri, Kent krallığını yöneten Latin ve sonrasında Etrüsk kralları ile devam etti.²¹ Ancak onların daha öncesinde Romulus, kurduğu kentte kral oldu, sonrasında ise onun ardılları olan üç Latin kralı üç Etrüsklü kral bu kent yönetimin de krallık sistemini devamını sağladı.²² “*Roma Krallığı, bir kabileler ‘konfederasyonu’ biçiminde örgütlenmişti. Yurttaşlık haklarından yararlanan Roma halkı (populus romanus), üç tribus’da (kabile) toplanmıştı. Her tribus, 10 curia’ya (fratri); her curia da 10 gens’e (klan) bölünmüştü. Böylece populus romanus’u oluşturan üç kabile, 30 curia’yı ve 300 gens’i kucaklıyordu. Kabilelerin türdeş bir halktan meydana gelmemiş olması ve curia’lar ile gens’lerin eşit olarak paylaştırılmış oluşu, bu örgütlenmenin yapay bir biçimde gerçekleştirilmiş olduğunu göstermektedir.*”²³ Roma'nın Etrüsklü Kralı Tarquinius, Romalı asilerinden Brutüs elleri ile hayatı sonlandırıldı. Bu Etrüsk kralının ölümünden sonra başka bir Etrüsklü kral yönetimde görülmedi. Bunun yerine kent krallığında siyasi yönetim Patriciler tarafından sağlandı.²⁴ Böylelikle Etrüsklerin siyasi yönetimi son bulurken, Latinler Roma'nın yönetimini tamamen elle geçirdiler. Bu durum Etrüsklerin Yunanlılar tarafından zayıflatıldıkları bir zaman diliminde meydana geldi.²⁵ Ancak Etrüsk hakimiyetinin son bulmasında başka söylencelerde yer almaktadır. Bunlarından biriside Roma halkının artık Etrüsk Kralı Tarquinius Superbus'un yaptığı ağır

¹⁹Le Roux, ss. 66-67.

²⁰Walter Scheidel, “Roman Population Size: The Logic of The Debate”, Stanford University ,July ,2007, <https://www.princeton.edu/~pswpc/pdfs/scheidel/070706.pdf>,(06.05.2020), s.2.

²¹ İzzet Çıvgın ve Remzi Yardımcı , **İlkçağ Tarihi** , 2. Baskı, Maya Akademi, Ankara, 2011, s .168 .

²² Emma Marriott, **Bir Nefeste Dünya Tarihi**, çev. Egemen Yılıgür, 8. Baskı, Maya Kitap , İstanbul, 2015, s. 40.

²³ Çıvgın ve Yardımcı, s. 168.

²⁴ Ernst H. Gombrich, **Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi** , çev. Ahmet Mumcu, 10. Baskı, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret Aş, İstanbul, 2009, s. 99.

²⁵ J. M. Roberts , **Avrupa Tarihi** , çev. Fethi Aytuna, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, İstanbul, 2015, s. 69.

muameleleri sebebiyle kralı kovmaları ve dahası Etrüsk yönetimi yerine, Latinlerin olduğu bir siyasi yönetim kurmalarıydı. Ancak Etrüsk etkisinin sonlaması 3. yüzyılı buldu.²⁶Roma yönetimi krallar yerine, birbirlerini kontrol etmeleri amacı ile iki konsüle verildi. Roma yurttaşlarından olan bu konsüller sadece bir yıl yönetim görevinde kalabilirlerdi.²⁷Roma MÖ 509'da ilkel bir anayasaya sahip olmak birlikte bu kent krallığının vatandaşları bu krallığı yükseltmek için çok çalışmaya hazırdı. Yine bu tarihte Roma'da cumhuriyet kuruldu.²⁸

Roma, Cumhuriyet Dönemi'nde Akdeniz havzasında yayılımın yanı sıra yurttaşları arasında yönetimde yer alma çatışması yaşanmaktaydı. Konsüllüğe genellikle *patrici* olan aile üyeleri seçilirdi, yönetimde yer alma isteği tüm kesimden yurttaşların isteği haline dönüştü. Bununla beraber Roma sınır güvenliği ile uğraşırdı.²⁹

Roma bir krallıktan, Romalı vatandaşların kurduğu bir cumhuriyete dönüştü. Ancak bu gelişme beraberinde getirdiği iç sorunları dış sorunlarının önünde yer alırdı. Roma siyasi yönetiminde konsüllük, yargıçlık gibi yönetim görevleri ve Roma meclisinde söz sahibi olmak tüm halk için önemli bir konu idi. Ancak siyasi yönetim asil aileler olan *particiler* tarafından yerine getirildi, dolayısıyla bu durum mülkiyeti az *pleblerin* yönetimde var olma isteğinin olmasına engel teşkil etti.³⁰Bu soya dayalı yapının içinde yer almayan *client* ve *plebler* bir klan topluluğu ya da bir gense üye olmayan kişilerden oluşuyordu. Roma vatandaşlık haklarına sahip olmak için bir gense bağlı olmak şarttı. Roma sosyal sınıflanmasında soylu aileler en ayrıcalıklı konumda bulunurken, köleler ise tüm yurttaşlık haklarından mahrum bırakılmışlardı.³¹ Senato, Roma'nın kurucusu Romulus tarafından oluşturulan yüz yaşlı adamın yer aldığı bir heyeti.³² Bu heyet başında *patresler* bulunurdu. Bu heyette senatör olan kişilerin aileleri *partici* olarak nitelendirilirdi. Bundan başka bir kurul ise halkın kral seçmesini sağlayan *Comitia Curia* idi. Ancak *Comitia Curia'nın* aldığı kararların geçerliği tamamen senatonun kabul etmesine bağlı idi.³³

²⁶ Marriott, s. 41.

²⁷Eutropius, **Roma Tarihinin Özeti**, çev.Çiğdem Menzilioğlu, Humanitas Dizisi:9, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul , 2006 , s. 35.

²⁸ Harriet I. Flower(Ed.), **The Roman Republic** , Cambridge University Press ,London,2006, s. 15.

²⁹ Roberts , ss. 76-77.

³⁰ Chris Harman, **Halkların Dünya Tarihi Taş Devri'nden Yeni Binyıla**, çev. Uygur Kocabaşoğlu, 3. Baskı, Yordam Kitap , İstanbul , 2013, s. 71.

³¹ Çıvgın ve Yardımcı, s. 168.

³² Eutropius, s. 29.

³³ Çıvgın ve Yardımcı, ss. 168-169.

Siyasi yönetim soylular için statü ve refah sağlarken *plebler* için borç ve yoksulluk getirdi.³⁴ Bu durum *pleblerin*, Aventinus Tepesi'nde toplanıp Roma soylularına karşı hakları korumak maksadı ile *Consilium Plebis* kurmaları ve *tribunuslar* adında görevliler seçmeleri ile tamamlandı. *Pleblerin* hak mücadelesi iki yıl kadar sürdü. Nihayetinde Roma içersinde soylu ailelerin artış oranı düştü. On İki Masa Kanunları ilan edildi bunun yanı sıra *plebler quaestor* olarak 409 tarihinde görev aldılar. Konsül olarak başta bir *pleb* bulunurken, MÖ 172 tarihinde ise her iki konsül *pleb* vatandaşlardan seçildi.³⁵ Roma sınıflar çatışması *pleblerin* lehine pek çok siyasi hakkın elde edilmesini sağladı. Bununla birlikte Roma toplumunun ilkel yapısının yerini yenilenen bir toplumsal yapı aldı.³⁶ Böylelikle krallık sonrası Roma siyasi yönetim kuruldu. Ancak aristokratların siyasi yönetim de yüksek memurluklarda yer alması oligarşiye dayalı bir sistem oluşturdu.³⁷

Roma yeni yapısında soya dayalı olmaktan ziyade mal varlığı ve yetkileri olanlara dayalı bir sınıf oluştu.

Böylece *patrici* ve *pleblerden* oluşan *Tributa* ve *Comitia* kurulları halkın ihtiyaçlarına göre çalışmak yerine aristokratların emrindeydi.³⁸ En nihayetinde Roma'nın iç sorunu olan toplumsal çatışma *particilerin* ve *pleblerin* oluşturduğu aristokrasiye dayalı bir sınıf meydana getirdi. *Particiler* dini *pontifex* ve *augur* gibi görevleri üstlenmelerinin yanı sıra, Roma'nın temel yönetim kurumu senatonun başkanlığını devam etmişlerdi. Roma demokrasi ile yurttaşlara çeşitli haklar tanıdı. Böylece yayılma amacıyla olan Roma toplumsal huzuru oluşturarak yurttaşlarının bu amaca hizmet etmesinin önünü açtı.³⁹

³⁴ Harman, s. 71.

³⁵ Charles Freeman, **Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları**, çev. Suat Kemal Angı, Dost Basım, Ankara, 2003, s. 363.

³⁶ Diakov ve Kovalev, s. 63.

³⁷ İplikçioğlu, s. 71.

³⁸ Diakov ve Kovalev, ss. 63-64.

³⁹ İplikçioğlu, ss. 72-73.

1.1.4. Roma'nın Yayılması

İtalya, Akdeniz'e doğru uzanan üç tarafı denizlerle kaplı on enlem derecesinde yer alan bir yarımadadır. İtalya'nın kara sınırları deniz sınırlarına oranla daha azdır. Kara sınırları Kuzey bölümünde yer alırken bu sınırların içersinde Alp Dağları bulunmaktadır. Bu dağlar şekilsel açıdan İtalya için doğal bir koruma oluşturmaz, diğer bir taraftan üç tarafının denizleri ile kaplı olması bu sınırlarında tehlikeler ile karşı karşıya getirmektedir. İtalya'nın sınırlarının doğal yapısı sebebi ile bu coğrafyada yer alan siyasi yapı varlığını işgal ve saldırılara karşı sürdürebilmesi için her dönemde güçlü bir korunma ihtiyacı duydu. Nitekim İtalya Yarımadası'nda hâkimiyetin devam ettirmesi bu sınırların güvenliğine doğrudan ilişkiydi.⁴⁰ Tam bu doğrultuda Romalılar ilk yayılım alanı bu coğrafyada bulunan kendilerine rakip şehirlerdi. Cumhuriyet kurulduktan sonra bu sınır şehirlerini işgal etmeye başladılar.⁴¹ Roma'nın sınırlardan başlayarak topraklarına toprak eklemesi yıllarca sürmüştü. Bu yayılma süreci bazen duraksamalar yaşadı. Bunlardan en bilineni Galyalı İstilas MÖ 390'da yaşanmıştı. Ancak bu istila Roma'nın, İtalya coğrafyası içersinde hakim olarak ilerlemesini önleyemedi. Roma'nın, ilerlemesi sonucu MÖ 265 tarihinde İtalya'da egemen hale gelmişti.⁴² Roma, İtalya Yarımadası'nda yayılması Akdeniz doğru ilerlemesi ile devam etti. Sınırlarına yakın kent yönetimlerini bir bir egemenliğine kattı.⁴³ İtalya coğrafyasında, Saminitler, Keltler, ve Sabinler ile yaptığı mücadeleleri başarı ile nihayet buldu. Tarentum kenti de Roma'ya dahil edildiğinde Roma ilerleyişi Akdeniz'in karşı kıyılarında yer alan Kartaca'ya doğru oldu.⁴⁴ Roma artık Avrupa kıtası dışında bir yayılma göstermeye başladı. Pön Savaşları MÖ 264'te başladığında Kartaca'nın komutanı Hannibal'ın Roma'ya karşı Akdeniz'de tutunma çabaları ise Roma'nın, Kartaca ile yaptığı çetin savaşlar sonucunda MÖ 146 tarihinde sonlandı. Böylelikle Akdeniz'de ilerlemesine devam ederek İspanya ve Sicilya'da egemen oldu.⁴⁵ Roma imparatorluk yolunda, Makedonya, Yunanistan ve Seleukoslara ait Asya topraklarını

⁴⁰ Demircioğlu, s. 3.

⁴¹ Marsha E. Ackermann ve diğerleri(Ed.), **Encyclopedia Of World History Volume I**, Infobase Publishing, New York, 2008, s. 386.

⁴² McNeill, s. 241.

⁴³ Peter Frankopan, **İpek Yolu Alternatif Dünya Tarihi**, çev. Mengü Gülmen, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2018, s. 14.

⁴⁴ Tekin, ss. 201-203.

⁴⁵ Marriot, s. 44.

kendi egemenliğine kattı.⁴⁶Roma yaptığı seferler gücüne güç katarken, sıra bir dönem istilalarına uğradıkları Galyalıların topraklarına geldi. Romalılar, Galya topraklarını da hakimiyet alanını içersine dahil etti.⁴⁷Ancak bir kent krallığından imparatorluğa dönüşen Roma için Avrupa toprakları yeterli olmadı. İmparatorluğun büyüyen ihtiyaçları ve devamlılığı için doğu toprakları gerekliydi.⁴⁸ Roma'nın üç kıtaya yayılma sürecinin Asya kıtası engelli ise Partlar oldu.⁴⁹ Doğu Akdeniz'den, Pers topraklarına, Ortadoğu'ya değin hakim olan Roma, en parlak dönemine Mısır'ın fetih sonrası kavuştu. Tam anlamı ile bir refah dönemi yaşandı. Doğu'nun bol miktardaki mallarının yanı sıra Nil ile beslenen zengin Mısır toprakları Roma'nın ekonomik gücünü doruğa ulaştırdı. ⁵⁰Roma'nın, İtalya Yarımadası'nda başlattığı yayılma süreci Akdeniz'in doğu ve batı sahillerini içersinde bulunan Avrupa ve Afrika kıyı kent yerleşimlerini beraberinde Korsika, Sardinya ve Sicilya adaları da hakimiyetinin içersinde yer aldılar. Bunların yanı sıra Makedonya, ve Suriye'de bulunan krallıkları sonlandırması, Yunanistan'ı da alması ile devam etti.⁵¹

1.1.5. Roma'nın Erdemleri

İlk dönemlerden itibaren Roma içersinde erdem kavramı *virtus* olarak bilinirdi. Latince *vir* “adam” sözcüğünden gelen *virtus* kavramı Roma için önemliydi. Zira *vir* Latince “insan” sözcüğü için kullanılırdı. Roma imparatorlar için kullanılan *virtus* kavramı erkeklik, cesaret ve eril gücü temsil ederdi. *Virtus* önceleri savaş cesareti ile özleştirildi, ancak daha sonra pek çok Roma erdemini temsil etti.⁵² Roma bu erdemlerden manevi bir güç almakla beraber her Roma vatandaşı da bu erdemler ile yaşamalıydı. Başlıca kişisel erdemler şöyleydi: *auctoritas* (ruhsal otorite), *comitas* (mizah), *clementia* (merhamet), *dignitas* (Onur), *firmitas* (azim), *frugalitas* (tutumluluk), *gravitas* (yerçekimi), *honestas* (saygınlık), *humanitas*

⁴⁶ McNeill, s. 241.

⁴⁷ Gombrich, s. 105.

⁴⁸ Frankopan, ss.14-15.

⁴⁹ Marriot, s. 44.

⁵⁰ Frankopan, ss. 15-19.

⁵¹ Çıvgın ve Yardımcı, s. 170.

⁵² Matthew A.McIntosh, “Virtus in Ancient Rome”, **Brewminate**,05.03.2019, <https://brewminate.com/virtus-in-ancient-rome/>, (05.08.2021).

(insanlık), *industria* (çalışkanlık), *Pietas* (görevlilik), *prudentia* (ihtiyat), *salubritas* (sağlık), *severitas* (sertlik) ve *veritas* (doğruluk) erdemiydi.⁵³

Kişisel erdemlerin dışında Roma toplumunda yer edinmiş erdemler de vardı. Bu erdemler: *abundantia* (bolluk), *aequitas* (eşitlik), *bonus eventus* (iyi şans), *clementia* (merhamet), *concordia* (uyum), *felicitas* (mutluluk), *fides* (güven), *fortuna* (şans), *genius* (Roma'nın ruhu), *hilaritas* (neşe), *iustitia* (adalet), *laetitia* (sevinç), *liberalitas* (özgürlük), *nobilitas* (asillik), *Ops* (zenginlik), *patientia* (sabır), *pax* (barış), *pietas* (dindarlık), *providentia* (öngörü), *pudicitia* (alçak gönüllülük), *securitas* (güvenlik), *spes* (umut), *uberitas* (bereket) olarak bilinirdi.⁵⁴ Roma erdemlerinin sadece Roma halkına özellikle de erkeklere özgü olduğu kabul edilirdi. Cicero, bu erdemlerin soyluların yanı sıra yeni insan (*novus homo*) içinde uygun olduğunu savunurdu. Kadınlar için kullanılan *virtus* ise, “alçak gönüllülük” ve “ıffet” anlamına gelen *pudicitia* erdemiydi. *Virtus* kavramı çocuk ve köleler için kullanılmazdı, zira *virtus* nitelikleri daha çok savaşçı bir erkeği tanımlamaya uygundu. Romalı olmayan bir erkek savaşta başarılı olduğunda *virtus* erdemleri bu durumda kullanılırdı. Savaş başarısı *virtus* ile dile getirilmesinin yanı sıra Roma vatandaşı olmayı da sağlayabilirdi. Roma'nın siyasi yapısı içinde önemli olan *virtus*, Romalılar tarafından yönetimdeki kişileri nitelemek amacıyla kullanıldı. Zira *virtus* erdemlerinin siyasi alandaki anlamı ahlak üzerineydi. Askeri alanda da başarı göstergesi olan erdemler, Roma'nın askeri yapısını desteklemekle beraber yaptığı seferlerin başarılı olmasını sağladı.⁵⁵

1.2. ROMA VE SAVAŞ

1.2.1. Roma'nın Savaş İdeolojisi

Roma'nın savaş ideolojisi, Antik Çağ şartlarına bağlı olarak genişleşmek savaş yolu ile arazi elde etmektir. Bu sebeplerin görünür olanlarını yanı sıra bir topluluğu siyasi olarak bağdaştırmak içinde savaş Antik Çağ toplumları için önemliydi. Bir topluluğu kenetlemek için savaşmak böylelikle egemen bir güç haline gelmenin önünü

⁵³ Personal Virtues, <http://www2.hawaii.edu/~lanning/maximus.html>, (04.08.2021).

⁵⁴ Roman Virtues, http://www.novaroma.org/nr/Roman_virtues, (05.08.2021).

⁵⁵ McIntosh, “Virtus in Ancient Rome”.

açmaktaydı.⁵⁶ Böylelikle Romalılar bir kentinden başlayan savaşlar ve yayılma MÖ VII. yüzyıldan MS I. yüzyıla değin sürdü. Roma savaş ile fetihler yaparak İtalya coğrafyasından, Akdeniz'e, Avrupa'ya ve Asya kıtasına kadar egemenlik kurdu.⁵⁷

Tarihe Pön Savaşları adıyla geçen Kartaca ile üç savaş yaptı. İtalya içerisinde yaptığı savaşlardan farkı yeni bir coğrafya ve yeni bir topluluk ile savaşmasıydı. Savaşın ilk güzergahı Sicilya oldu.⁵⁸ Sicilya'da yaptığı mücadeleler galibiyetler ile sonuçlandı. Kartaca ile savaş sadece karadan değil, deniz üzerinden devam edildi. Roma savaşçı yapısını denizde kazandığı başarılarla bir kez daha ortaya koydu.⁵⁹ Roma kendi çevresinden başlayarak giriştiği savaşlar ile büyüdü. Bu büyüme yine savaş yolu ile devam etti. Samnit Konfederasyonu bunu takiben Yunan kentleri ve tam karşısında yer alan bir siyasi güç Kartaca, Roma'nın gelişim sahası içersindeydiler. Hepsi gelişmekte olan Roma'nın gücüne karşı direnememişlerdi. Roma savaşarak gelişimine devam etmek konusunda içten dışa istikrarını sürdürdü.⁶⁰ Roma'nın kazandığı topraklar ile irtibatı için 312 yılında Konsül Appius Claudius Caecus tarafından Campania'dan, Capua'ya değin uzanan Appia Yolu çalışması yapıldı.⁶¹ Roma sadece siyasi olarak güçlenmedi, yaptığı savaşların getirisi olarak yeni yerlerde gelişen yapısını besleyecek maddi unsurları da bünyesine kattı.⁶² Emperyal bir devlet olarak büyüyen Roma'nın, Akdeniz'e hakim olması beraberinde yeni bir toplum yapısı ve yönetim anlayışını ortaya çıkmasına neden oldu.⁶³ Roma'nın varlıklı bir hale gelmesi tüm halkına yansımada, bu varlığa soylular sahip oldu. Şövalye olarak nitelendirilen yeni varlıklı kesim vergi toplamının yanı sıra, faiz karşılığı Roma boyunduruğu altındaki yönetimlere para verirlerdi. Köle sayısı Roma'da oldukça fazla idi, halk ise köylerde toprakları ile uğraşırdı.⁶⁴

⁵⁶ Brian Campbell , **War and Society In Imperial Rome 31 BC-AD 284** , Published Taylor and Francis, New York, 2002, s. 1.

⁵⁷ Seignobos, s. 37.

⁵⁸ Flower, s. 225.

⁵⁹ Eutropios, ss .63-65.

⁶⁰ Neil Faulkner, **Roma Kartalların İmparatorluğu** , çev. Çağdaş Sümer, Yordam Kitap, İstanbul, 2015, s.99.

⁶¹ Susan Wise Bauer, **AntikDünya Tarihi: İlk Kayıtlardan Roma'nın Dağılmasına Kadar** , çev. Mehmet Morali, 1. Basım, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013, (Antik Dünya), s. 614 .

⁶² Seignobos, s. 37.

⁶³ Charles Alexander Robinson Jr. ,**Ancient History From Prehistoric Times to the Death of Justinian** ,3. Printing, The Macmillan Company , New York, 1956, s. 493.

⁶⁴ Seignobos, ss. 37-38 .

Gelişmekte olan Roma'nın tüm yapıları içerisinde halkının bağlılığı ve birleştirici unsur olarak gördükleri “*romanitas*”⁶⁵ onlar için Roma'yı güçlendirmenin başlıca ögesi idi. Roma'nın dönüşümü imparatorluğa doğru olmaktaydı, ancak bu dönüşüm Akdeniz coğrafyasının dışına taşan bir siyasi otorite olmak ile sağlandı. Nihayetinde Roma içerisinde bulunduğu çağın üstünde muvaffakiyet sağlayan tek devlet oldu.⁶⁶Roma'nın yönetim gücü bir dünya gücü haline gelmesinin yanı sıra bulunduğu coğrafyalarda iyi bir mühendislik ile tasarlanan binalar yapmışlardı. ⁶⁷ İtalya kentleri içerisinde kütüphaneler beraberinde estetik değere sahip objeler bulunmaktaydı. Roma'da ihtişamlı kamu binaları mimarideki başarısının bir sonucuydu.⁶⁸

1.2.2. Roma Ordusu

Kurulduğu vakit bir kent ordusundan ibaret olan Roma ordusu, kendi ihtiyaçlarını diğer kent orduları gibi kendi karşıladı. Roma lejyonları askeri donanım olarak zırh, mızrak ve kalkan kullanırlardı. Romalı askerler yaya olarak mücadelelere katılırlardı.⁶⁹ Roma lejyonları dört bölüme ayrılarak ordunun hareket kabiliyeti artırıldı. Ordunun kendi süvarileri dışında müttefiklerin de süvarileri ordu içersine dahil olabiliyordu.⁷⁰Roma ordusunda 17-46 yaş aralığında olan erkekler bir dönem askerlik görevini yerine getirirlerdi.⁷¹ Roma'da askerlik vatan hizmeti idi. Ancak belirli bir ücret ile askerlik mesleği MÖ I. yüzyılda yapıyordu. Yönetim ise aristokrat sınıfını temsilen bir magistratus tarafından yerine getirilmekte idi.⁷²Roma lejyonları askeri teçhizatlarını daha kolay kullanılabilen ağır mızrak, çift taraflı çelik kılıç ile yeniledi. Bunun yanı sıra karargah yapımında kare modeli üzerine geliştirilen mimari kullanımına geçildi.⁷³ Roma ordusunda askeri mücadeleler için hem uygulamalı silah kullanımı hem de beden eğitimi yapılırdı. İlerleyen zaman içerisinde mancınık ve koç kafaları kullanımı yaygın hale geldi. Bunlarla beraber

⁶⁵ Roma vatandaşlarının kendilerini tanımladıkları siyasal kimlik.

⁶⁶ Roberts, ss. 75-76 .

⁶⁷ Harman, s. 70.

⁶⁸ Atlan, s. 229.

⁶⁹ Seignobos, ss. 35-36.

⁷⁰ Diakov ve Kovalev, ss. 50-51.

⁷¹ Le Roux, s. 16.

⁷² Seignobos, s. 36.

⁷³ Diakov ve Kovalev, s. 52.

köprü yapımı ve işlevi bozulan teçhizat için orduya ustalar alındı.⁷⁴ Ordunun siyasi varlığı *Comitia Centuriata* ile kendini göstermekteydi. Burada konsül seçimleri yapılmakta ve askeri sınıfın seçimleri halkın seçimlerini baskılamaktaydı.⁷⁵

Esas itibarıyla Roma ordusu imparatorluk sürecinin temel unsurlarının başında gelirdi. Nitekim Roma tarihi birebir ordu ile ilintilidir. Bu konu siyasi, kültürel ve ekonomik olarak Roma'yı doğrudan etkiledi.⁷⁶ Roma ordusunun etkisi siyasi olarak MÖ 501 yılında işgaller karşısında verdiği tepki tek bir yönetici atamak oldu. Oy kullanımında baskın olan ordu mensupları Roma'da siyasete de yön verirdi.⁷⁷ Ordunun devlet üzerinde etkisi ve başarıları Roma'nın gelişimi ile birebir bağlantılıydı. Ancak Romalı komutanların halktan aldığı destek ordunun hükmetme erkine müdahalesi ile sonuçlanmakta idi. Nitekim Roma tarihinde pek çok konsülün ölümü ordu eli ile vuku buldu. Yönetime geçen birçok asker kökenli Romalıların arasında Sulla, Anthony ve Caesar gibi ünlü komutanlar yer aldı.⁷⁸ Roma ordusu ayrıca muhafaza lejyonları genişleyen toprakların sınırlarını korumak ile yükümlü idi. Ancak bir Roma imparatorunun yönetime devam edebilmesinin öncelikli şarttı ordu ile doğrudan bağlantılı idi. Ordu, imparatoru ve imparatorluk topraklarını korurdu, dolayısıyla yönetimin güvenliği ve varlığı orduya bağlıydı.⁷⁹

Ordu yapısında yer alan kuvvetler ilerleyen zaman içerisinde müttefiklerin olduğu birlikler ve ihtiyaç dahilinde imparatorluğun hem merkezinde hem de bulunduğu coğrafyalarda yer alan piyade ve süvarilerden oluşan korumakla görevli askeri birlikleri mevcuttu. İmparatorluk askeri sisteminde lejyon ve yardımcı kuvvetleri yönetimin olduğu toprakların dışında yer alırlardı. Deniz gücü olarak iki donanması bulunurdu.⁸⁰

Yönetimde ilk başlarda konsüller, *imperium* ve *tribunuslar* yer alırken yüzbaşı olarak *centuriolar* ordu içerisinde yer alırlardı.⁸¹ Roma'da lejyonerlik önceleri sadece Roma vatandaşlarını kapsardı. Asırlar içerisinde değişimler yaşandı, artık

⁷⁴ Seignobos, s. 37.

⁷⁵ Freeman, ss. 361-362 .

⁷⁶ David S. Potter (Ed.) ,**A Companion To The Roman Empire**, Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2006, s. 206.

⁷⁷ Bauer, Antik Dünya, s. 506.

⁷⁸ Burak Çınar, “ Roma Ordusunu Savaşlardaki Üstünlüğü ”, **Doğu Batı Dergisi**, Cilt: 1, Sayı:49, 2009, s. 47.

⁷⁹ Potter, s. 217.

⁸⁰ Mehmet Ali Kaya , “Roma Lejyonerleri ve Anadolu”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, XXIV/37 ,2005, https://www.academia.edu/3633703/Roma_Lejyonerleri_ve_Anadolu, (24.10.2019),s. 88.

⁸¹ Demircioğlu, ss. 183-184.

köleler ve hürriyetini geri alanlar dahi lejyonerlik yapmaya başladı.⁸² Ordu mensuplarının çocukları yasal haklarını askerlik hizmetinin sonlaması ile alırdı, çünkü Roma yasaları gereği merkezden uzak olan ordugahlarda bulunanların evlenmesi söz konusu olamazdı. Evlenme yasağı tüm ordu mensupları için geçerliydi.⁸³ İtalya dışında birçok eyalete sahip Roma lejyoner ihtiyacı için Anadolu'da bulunan eyaletlerinden yararlanırdı. Bu uygulama çoğu imparator tarafından vatandaş olma şartı göz ardı edilerek yapıldı.⁸⁴

Ordunun beslenmesi ilk dönemlerden itibaren özen gösterildi. Zira iyi beslenen bir ordu iyi savaşır düşüncesi Romalı komutanlar tarafından dikkate alınmaktaydı. Romalı askerlerin başlıca yiyeceği tahıldı, özellikle buğdaydan iki çeşit ekmek yapılırdı. Askerlere üç gün arayla dağıtılan gıdalar içerisinde zeytinyağı, et ve sebze ile birlikte meyve bulunurdu. Ordu içerisinde şarap tüketimi yaygındı.⁸⁵ Ancak devasa bir sayıya ulaşan Roma ordusu yayıldığı coğrafyalardaki eyaletlerde erzak temini ile uğraşmak zorunda kaldı. Bu eyaletler içerisinde yer alan Anadolu eyaletleri ordunun ihtiyaçlarını yerine getirirdi. Ordu ihtiyaçları erzak ile sınır değildi, bu ihtiyaçlar yerine göre gemi ya da az olan asker sayısını tamamlamak içinde olmaktaydı. Aslında bir Roma karargahı kendine göre bir şekilde kurulmalıydı. Ancak bunun aksi bir durum söz konusu olduğundan Anadolu eyaletleri içerisinde yakınmalar baş gösterirdi.⁸⁶

1.2. 3. Roma'nın Müttefikleri Ve Düşmanları

Roma'nın ilk çatışmaları rakipleri olan komşularına karşı oldu. Bu küçük çaplı çatışmalar sınır ihlalleri ve yağma olayları sonucu meydana gelirdi. Roma kendini korumak amaçlı Sabınler, Etrüskler ve Latinler ile mücadele etti.⁸⁷ Roma'nın, İtalya içinde yayılımı MÖ 282'de ülkenin orta kesimini alması ile sonuçlandı. Ancak İtalya içerisindeki rakiplerini alt etmesi müttefik olduğu Yunan kentleri ile arasını açtı.

⁸² Kaya, s. 88 .

⁸³ Kamil Doğancı ve Recep Altın , “Roma İmparatorluğunda ‘Asker Evlilikleri’ Yasağı”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**,<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/2292/23845.pdf>,(25.10.2019), s. 79.

⁸⁴ Kaya, s. 90.

⁸⁵ Olcay Turan, “ Roma Ordusunda Beslenme Düzeni”, **Tarih ve Gelecek Dergisi**, Cilt: 2, Sayı :3, 2016, ss. 26-28.

⁸⁶ Gürkan Ergin,**Anadolu'da Roma Hakimiyeti Direniş ve Düzen** , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 130-131.

⁸⁷ Allen M. Ward, Fritz M. Heichelheim ve Cedric A. Yeo , **A History Of The Roman People** , 4. Edition ,Prentice Hall , New Jersey, 2003, s. 78.

İtalya'nın güney kısmında bir krallık kurmaya heveslenen Kral Pyrrhos yaptığı mücadele başarısız oldu. Roma ise, bu mücadeleye Kartaca ile kurduğu müttefiklikle karşı koyabildi. Pyrrhos geri çekilmesi ile Roma ve Kartaca bu alan içersinde bulunan güçler oldu.⁸⁸ Bu dönemde Mısır'dan gelen elçiler Ptolemaeus'un, Roma ile iyi ilişkiler kurma talebini bildirdiler. Böylelikle Doğu Akdeniz'de siyasi bir bağ kuruldu.⁸⁹ Roma amacına uygun yayılma isteği düşman sayısını artırdı. Bu doğrultuda Samnit Konfederasyonu, Kral Pyrrhos, Yunan kentleri ve deniz aşırı bir güç olmasını sağlayacak Kartaca, Roma'nın başa çıktığı düşmanlardı.⁹⁰ Kartaca ile mücadele kolayca sonlanmadı. Birkaç savaş sonrası Roma savaşta üstünlüğü elde etti. Bu mücadeleler Roma'nın bir dizi halinde Akdeniz içersinde bulunan adaları, Kuzey Afrika, İspanya, Küçük Asya, Yunanistan ve Makedonya'ya yayılması ile sonlandı. Bu yayılma emperyal bir devletin ihtiyaçları için şiddetli bir şekilde savaşan dinamik ordusu sayesinde gerçekleştirildi.⁹¹ Kartaca ile yapılan mücadelenin önemi ise, Roma'nın egemenliğini doğuya doğru yönlendirme gücünü kendisinde bulmasıydı.⁹² Roma'nın, doğuya doğru ilerlemesinden önce, Kartaca ile 216 yılında yapılan Cannae Savaşı'nda Hannibal'a karşı ağır bir yenilgi almaları ile sonuçlanmıştı.

Roma'nın verdiği mücadeleye karşı Kartaca'ya destek vererek düşmanlıkta bulunan Makedonya Kralı V. Philippos bu yenilgi sonrası İlyria'ya yöneldi. Makedon Krallığı'nın toprakları daha sonra Roma'nın yayılacağı doğudaydı. Roma'nın düşman sayısı bir anda arttı, kentlerde isyanlar baş gösterdi. İtalya'da bulunan Yunanlılar Kartaca saflarına geçtiler. Samnitler gibi Roma'ya bağlı topluluklar teker teker uzaklaştılar.⁹³ Roma bu mağlubiyet sonrası, MÖ 202 yılında Kartaca'yı dize getirdi. Ve yıllar sonra Kartaca ile yaptığı son savaşında Kartaca topraklarını bir Roma eyaletine dönüştürdü.⁹⁴ Roma, kendisine karşıt olan Makedonya'ya karşı yaptığı ilk savaşında Pergamon Krallığı, Aitolia Birliği ve Yunan toplulukları ile bir ittifak kurdu.⁹⁵ Makedonya ile yapılan ilk savaş antlaşmayla sonlandı. Ama Makedon Krallığı, Ptolemaioslar'a ait bölgeleri almak niyetindeydi. Bundan dolayı Roma, Yunanistan

⁸⁸ İplikçioğlu , ss. 78-79.

⁸⁹ Eutropios, s .61.

⁹⁰ Faulkner , s. 99 .

⁹¹ Ward ve diğerleri, s .91.

⁹² Polybius, **The Rise Of The Roman Empire** , çev.Ian Scott-Kilvert, Published Penguin Books ,London, 1979, ss. 59-60.

⁹³ Diakov ve Kovalev , ss . 82-87.

⁹⁴ Tekin , ss. 205-206 .

⁹⁵ Robinson, s. 483 .

topraklarına gelerek Makedon Krallığı'nı mağlup etti. Roma'nın yayılma alanının içersinde olan Makedon Krallığı ile uzlaşmayınca yaptığı üçüncü savaşın ardından çıkan isyan sonrası bu krallığı bir eyalete çevirmeye MÖ 146 tarihinde karar verdi.⁹⁶

Hellas'taki Roma yayılımı Seleukosların bölgeyi için kurduğu planlarına ters düşmekteydi. Hellas için savaşacak Seleukosların yanında, Aitolia Birliği taraf olurken Pergamon, Rodos ve Ptolemaioslar Roma'nın tarafında durdular.⁹⁷ Roma doğuya doğru yayılmasının önünde kendisine engel gördüğü, Seleukos Krallığı ile mücadele girişti. Yunanistan başlayan mücadele Roma'nın üstünlüğü ile sonlandı, sonrasında Seleukos Krallığı mücadeleye Anadolu'da devam etti. Ancak burada yine hezimete uğradı. Nihayetinde Roma ile MÖ 188 tarihinde bir antlaşma yaptı.⁹⁸ Roma bu bölgede hakim olsa da müttefiklerinin yönetimine bırakmayı tercih etti.⁹⁹

1. 3. ROMA'DA İÇ MÜCADELELER

1.3.1. İç Savaşlar Dönemi

Roma hakimiyet sağladığı coğrafyalarda varlığını sürdürecektir organizasyonu yapabilecek düzeye ulaşmıştı. Roma'nın yaptığı çalışmalar kendi varlığını sürdürmeye dönüktü. Bu yapılanma süreci askeri olmasını yanı sıra Roma halkının katılımı da bulunmaktaydı. Ancak Roma toplumu bazı haklar konusunda birbirleri ile ayrılmaktaydı.¹⁰⁰ Bu ayrılmaya bir çözüm için MÖ 133 yılında Tiberius S. Gracchus bir toprak reformu yapma girişiminde bulunduğunda hayatına son verildi. Onun ardından Roma toplumunun yeniden yapılanması için uğraşan kardeşi Gaius'ta senatonun gücü karşısında yenik düştü ve öldürüldü.¹⁰¹ Roma içersinde sınıfsal sorunlar çözüme ulaşmamıştı. Gaius Marius Roma'nın şövalye sınıfından gelen bir konsüldü. Orduya düşük gelirli kişileri alması ile askeri mevkilere sıradan halkın gelmesinin önünü açtı. Böylelikle savaş ile kazanılan servete sahip olabileceklerdi.¹⁰² Roma ve müttefikleri arasında çıkan isyan sonucu bir savaş patlak verdi. Bu savaş

⁹⁶ Tekin, ss. 207 -208 .

⁹⁷ Diakov ve Kovalev , s. 89.

⁹⁸ Tekin, ss. 208-209.

⁹⁹ Freeman, s.381 .

¹⁰⁰ Le Roux, ss. 15-16.

¹⁰¹ İplikçioğlu, ss. 86-87.

¹⁰² Çıvgın ve Yardımcı, s. 171.

vatandaşlık haklarını elde etmek için başlatıldı.¹⁰³ Roma isyanının büyümesiyle kontrolü ele almak için vatandaşlık hakkını isyanın sonlandırmak kaydıyla verdi.¹⁰⁴ Roma bu döneminde iç çekişmeler son bulmuyordu. Başarılı bir komutan olan Sulla'nın siyasi güç olarak Roma içersindeki varlığı, Marius'un yönetim üzerindeki etkisi sonlandırdı.¹⁰⁵ Sulla aldığı yetkiler ile Roma yönetim yapısında değişiklikler yaptı. Bu değişiklikler senatusun daha etkin bir hale gelmesini sağladı.¹⁰⁶ Ancak Roma'nın siyasi düzeni orduya bağlı bir halde olmaya başlamıştı. Roma bu son Cumhuriyet Dönemi ordunun yönetime dair aldığı kararları ile sürdürmekteydi.¹⁰⁷ Roma'nın iç karışıklıkları devam ederken Sulla görevini bıraktı. Yönetim için en uygun aday İspanya'daki olayları ve Spartacus İsyanı'nı sonlandıran Pompeius'tu.¹⁰⁸ Bu dönemde Cicero ve Caesar gün geçtikçe siyasi güçlerini arttırdılar. Roma'nın doğu topraklarının güvenliğini sağlayan Pompeius, Caesar'ın talebi üzerine ile Crassus'un da dahil olduğu bir mutabakat vardılar.¹⁰⁹ Böylelikle senatus siyasi etkisini, kurulan *I.Triumvirlik* ile kaybetti.¹¹⁰ Roma'da artık bu üçlü yönetim yapısı bulunmaktaydı. Pompeius yönetme işini merkezden sürdürürken, Crassus ve Caesar eyaletlerde görev aldılar. Bu üçlü yönetim MÖ 53 tarihinde doğu topraklarında bulunan Crassus'un ölmesi ile bitti.¹¹¹ Bu dönemde Caesar, Galya'ya topraklarını Roma'ya katarken Crassus, Partlara yenik düşmüştü. Artık devlet yönetimi Caesar ve Pompeius tarafından yürütüldü.¹¹² Ancak Caesar'ın amacı Roma'nın tek hakimi olmaktır. Böylelikle Caesar yıllarca edindiği güç ile MÖ 49 yılında kendisine muhalif olanlar ile dört bir yandan savaşmaya başladı. İç savaş Caesar'ın Roma Diktatörü¹¹³ olması ile sonlandı.¹¹⁴ Ancak Caesar'ın diktatörlüğü, Roma siyasi yapısında kabul görmedi. Bu durumdan rahatsızlık duyan

¹⁰³ Robinson, s. 511.

¹⁰⁴ Faulkner, s. 164.

¹⁰⁵ Çıvgın ve Yardımcı, s. 171.

¹⁰⁶ İplikçioğlu, s. 88.

¹⁰⁷ Faulkner, ss. 171 -172.

¹⁰⁸ İplikçioğlu, ss. 88-89.

¹⁰⁹ Bauer, Antik Dünya, s. 711.

¹¹⁰ İplikçioğlu, s. 89.

¹¹¹ Çıvgın ve Yardımcı, s. 172.

¹¹² Bauer, Antik Dünya, ss. 715-716.

¹¹³ *Dictator*, Roma'nın cumhuriyet ile yönetimi sırasında ülkenin karşı karşıya kaldığı zor durumlar için konsül tarafından verilen bir yetkiydi. Bu yetkiyi alan kişi en fazla altı ay görev yapabiliyordu. **Bkz.** Gökçe H. Türkoğlu, "Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 2, 2009, s. 269.

¹¹⁴ Roberts, s. 86.

Romalı siyasetçiler Brutus'un öncülüğünde Caesar'ı bir suikast ile öldürdüler.¹¹⁵ Caesar'ın, Roma'nın tek yöneticisi olma isteği ve bunun için verdiği mücadele kendisinin sonunu getirdi. Yaşanan iç savaş ve tek kişilik siyasal hakimiyet, Roma'nın siyasi yapısında karşılık bulmamakla birlikte, gerilime dayalı bir ortam oluşmasına neden oldu.¹¹⁶ Caesar'ın ölümü halkın tepkisine neden olduğunda suikast yapanlar ile Caesar'a en yakın olan Marcus Antonius ve M. Aemilius Lepidus aralarında anlaştilar. Antonius tarafından diktatörlüğe dayanan tek kişilik yönetimi engelleyen bir kanun hazırlandı.¹¹⁷

1.3.2. Augustus Ve İktidar Mücadelesi

Caesar'ın, tek mirasçısı Octavianus babasının ölüm haberini aldığında derhal Roma'ya geldi. Cicero ise Octavianus'un, Antonius'a karşı bir rakip olabileceği fikrindeydi.¹¹⁸ MÖ 43 yılında Octavianus Lepidus ve Antonius Bologna'da yeni bir antlaşma yaparak *Triumvirlik* kurmuşlardı.¹¹⁹ Antlaşma gereği ülkenin doğusunu alan Antonius, MÖ 36 yılında II. *Triumvirlik* son bulduğunda ülke topraklarını Kraliçe Kleopatra'ya vermişti. Bu gelişmeler üzerine MÖ 31 yılında Actium Savaşı'nda Mısır askeri güçleri mağlup edildi.¹²⁰ Daha öncesinde ise Octavianus diğer rakibi Pompeius'un varlığına son vermişti.¹²¹ Nihayetinde Octavianus gelişiyile beraber Caesar'ın suikastçıları öldürüldü. İktidar için başlayan iç savaşta Antonius ve Kleopatra'nın ölümleri ile Mısır Roma topraklarına dahil edildi. Octavianus, Roma siyasi çevresinde saygınlık elde ederek imparator unvanını aldı.¹²² Roma kendi içinde sosyal ve askeri çatışmalar ile dolu bir dönemi geçirmişti. Sosyal olarak başlayan iç savaş ilerleyen zaman içersinde komutanların iç mücadeleleri Roma'nın dört bir yanını sarmıştı. Ve en sonunda Octavianus ile Antonius'un mücadelesinin sonlanmasıyla Roma'da iç karışıklıklar dönemi kapandı.¹²³ Octavianus siyasi tavır olarak senato ile

¹¹⁵ Bauer, Antik Dünya, ss. 719-720.

¹¹⁶ Le Roux, s. 17.

¹¹⁷ Diakov ve Kovalev, ss. 195-196.

¹¹⁸ Bauer, Antik Dünya, ss. 723-724.

¹¹⁹ Ward ve diğerleri, s. 220.

¹²⁰ İplikçioğlu, s. 90.

¹²¹ Tim Cornell ve John Matthews, **İletişim Atlash Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi V. Cilt RomaDünyası**, çev. Şadan Karadeniz, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 74.

¹²² Roberts, s. 86.

¹²³ Harman, ss. 76 -77.

uyumlu bir şekilde hareket etmeyi tercih etti. Roma yönetiminde MÖ 31 yılında Konsül ardından *tribunusluk* yapmaya başladı. Ancak yetkileri artırılan Octavianus, MÖ 28 yılında aldığı görevleri bıraktı. Senato ise Octavianus’a Roma’nın doğusundan batısına değin uzanan toprakların yönetim yetkisini verdi.¹²⁴

Askeri gücü kendisinde toplamakla beraber Octavianus Roma’nın deniz gücünü arttırdı. Cumhuriyet dair yetkiler yeniden Roma yönetiminde yer aldı. Senatonun yetkilerinde kısıtlamalar yaptı.¹²⁵ Augustus,¹²⁶ Roma yönetiminde tam anlamıyla yetkinliğini sağladı. Askeri ve siyasi gücünün karşısında hiç kimse yoktu. Ancak MÖ 23 yılında aniden tüm yetkilerini bıraktı. Askeri yöneticiliğini sürdüren Augustus bu dönemde tüm ordunun yetkisini kendinde topladı. MÖ 19 yılında ise yasa çıkarma, konsül atamak gibi görevlerin yanı sıra censorluk konumuna gelerek Agrippa’yı da sağ kolu yaptı.¹²⁷ Augustus, Agrippa’yı yanına alarak istediği şekilde Roma’yı siyasi olarak yapılandırmaya başladı, devlet yönetiminin her kademesine tecrübe sahibi kişiler seçildi. Eyaletlerden alınan vergiler ile kamu, askeri ve imparatorluk hazineleri düzenlendi.¹²⁸ Toplumsal düzenin önemsenmesinin yanı sıra halk meclisleri uyumlu bir hale getirdi. Ancak yeni savaşlar ve yeni topraklar uğraşmak sınırları üç kıtaya yayılan Roma için kolay değildi.¹²⁹

Daha önce alınan yerlerin yönetimleriyle ilgili çalışmalar yapıldı. Eski eyaletler bir vali yönetimi altında olmakla beraber *senatorius* isimi verildi. *Legatuslar* ise Roma topraklarının tehlikeye açık hudut şehirlerini yönetmekle yükümlüydüler. Eyaletlerin ekonomiyle ilgili işlerini *caballarius* sınıftakiler yürütürlerdi. Ancak Mısır’ın ekonomisi bu eyaletlerden farklı bir yerdeydi.¹³⁰ Augustus’un, Roma içersinde yaptığı bu düzenlemelerin odak noktası yirmi yılı iç mücadeleler ile geçiren devleti barış temelli bir politika ile yönetmekti.¹³¹

¹²⁴ Nezihe Araz (Ed.), **Başlangıçtan Bugüne Dünya Tarihi Cilt 1**, Kaynak Kitaplar, İstanbul, 1974, s. 140.

¹²⁵ McNeill, s. 246.

¹²⁶ Senatonun, Octavianus’a minnetini sunmak için verdiği (yüce) anlamına gelen unvan, aldığı bu isimle beraber Octavianus “Imperator Caesar divi filius Augustus” olarak tarihe geçti. İplikçioğlu, s. 92.

¹²⁷ Araz(Ed.), s. 140.

¹²⁸ İmparatorluğun Yönetimi, **Gelişim Hachette Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi1**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.290.

¹²⁹ Edward Gibbon, **Roma İmparatorluğu’nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi Cilt 1**, çev. Asım Baltacıgil, B/F/S Yayınları, İstanbul, 1988, s. 22.

¹³⁰ Gelişim Hachette Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi 1, s. 290.

¹³¹ Cornell ve Matthews, s. 74.

İKİNCİ BÖLÜM

ROMA İMPARATORLUĞU'NDA “BARIŞ ÇAĞI” VE YANSIMALARI

2.1. BARIŞ OLGUSU

2.1.1. Barışın İnşası Ve Nedenleri

Augustus, MÖ 29 yılında Roma’da yeni bir başlangıç için çalışmalar içersine girmişti. Ancak Roma’yı yeni bir düzenleme içersine alması tamamen askeri güç ile yapılabilirdi. Bir tür krallık olacak yeni bir yönetim tam olarak ön görülmemekle birlikte yapılması gerekmektedir. Roma’nın ihtiyacı olan yenilenme özellikle yönetim kademesinde şarttı. Nihayetinde MÖ 27 yılında Augustus yeni devlet sistemini “*Principate*” olarak hazırladı. Romalı yöneticiler bu sisteme göre mevkilerde yer aldılar. Zira bu devlet sistemi Augustus sonrası MS 282 yılına değin uygulanmaya devam edildi.¹³² Augustus’un MÖ 27 yılında hazırladığı yönetim biçimi krallık yada bir monarşi olmanın dışındaydı. Yeni bir yönetim şekliydi.¹³³ Ancak kurulan yeni yönetim yetmiş ile eli milyonluk Roma nüfusunun hepsi için geçerli bir yapı ve gelenekselliği olan bir yapıda olmalıydı. Bu yeni yapılanma zorlu bir süreçti.¹³⁴ Bu sürecin temelleri MÖ 29 yılında Augustus’un devlet içersinde yeni bir yapılandırma oluşturması ile başlamakla birlikte yüz yıllara dayanacak olan “Roma Barışı” olarak adlandırılan barış döneminin de temellerini atmıştı.¹³⁵ Augustus’un yeniden yapılandırma süreci içersinde ordunun yapılandırması ayrı bir yere sahipti. Zira savaşın yapılması ve barışın korunması orduya bağlıydı.¹³⁶ Barışın devamlılığı için Augustus ordunun tüm Roma sınırlarını etkin bir şekilde korumasına önem verdi.¹³⁷

Roma içersinde yaşanan İç Savaşlar Dönemi Romalıları derinden sarsmıştı, Augustus’un Actium, Mısır ve Dalmatia galibiyetleri MÖ 29 yılında

¹³² Ward ve diğerleri, s. 251.

¹³³ Le Roux, ss. 9-10.

¹³⁴ Ward ve diğerleri, s. 261.

¹³⁵ Robinson, s. 536.

¹³⁶ Campbell, ss. 4-5.

¹³⁷ Simon Baker, *Eski Roma Bir İmparatorluğun Yükselişi ve Çöküşü*, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2012, s.172.

yapmaya başladığı düzenlemeler tüm Roma için barışa dayalı bir hayata geçiş göstermekteydi. Nitekim Roma Senatosu bu yeni döneme geçiş için yapılan düzenlemeleri onaylamıştı.¹³⁸ Augustus'un barış temelli devlet politikasının oluşturmasında en büyük kaynağı geleneklerdi. Bu geleneklere göre Ianus Tapınağı ancak bir savaş halinde açık tutulabilirdi. Nitekim Augustus'da İspanya ile savaştıktan sonra açtığı tapınak kapılarını geleneğe uyarak kapattı.¹³⁹ Augustus'un barışa dayalı yönetim tarzı yeni yerler almaktan ziyade devlet topraklarını korumaya dönüktü.¹⁴⁰ Nitekim Augustus Parthia ve Armenia gibi bölgeleri ve diğer çatıştığı doğu bölgeleri için sulh politikasını sürdürme amacındaydı.¹⁴¹ MÖ 55 yılındaki, Crassus'un Part İmparatorluğu'na karşı yaptığı çetin mücadelenin Roma için ayrı bir önemi vardı. Augustus, MÖ 19 yılında kaybedilen sancakları almanın yanı sıra Partlar ve Roma arasında barış yapıldı.

142

Bu dönemde yeni seferler yaparak toprak kazanmayı sürdürmek isteyen Romalı komutanların gittikleri coğrafyaların iklimi bu amaçlarından vazgeçmelerini sağladı. Zira Afrika sıcak ve yorucu iken Germania toprakları soğuk bataklık ve direniş için hazır barbarlar ile doluydu. Augustus'un isteği Roma'nın bulunduğu hudutlar içinde kalmasıydı. Nitekim Augustus'un bu isteğini kendinden sonra geleceklere vasiyet olarak bırakmıştı.¹⁴³

Augustus, tarafından inşa edilen Roma Barışı imparatorluk haline dönüşen Roma'da tüm hayatın içinde yer almıştı. Dönemin koşulları savaşmak için güçlü sebepler oluşturmasına rağmen Augustus, barışı siyasete, mimaride ve diğer alanlara istikrarlı bir şekilde yaydı.¹⁴⁴ Roma'da barışın inşası halkın kamuda çalışması sağlanarak, imparator ve Roma halkı arasında bir bağ oluşturuldu. Tüm eyaletlerin yolları ulaşımaya uygun hale getirildi.¹⁴⁵ Diğer taraftan hayatlarını

¹³⁸ Ward ve diğerleri, s. 252.

¹³⁹ Baker, ss.172-173.

¹⁴⁰ Gibbon, s. 22.

¹⁴¹ Charles Brian Rose, "The Parthians in Augustan Rome", **American Journal Of Archaeology**, Cilt:109, Say:1, Archaeological Institute of America, 2005, ss. 21-22.

¹⁴² Baker, s.173.

¹⁴³ Gibbon, ss.22-23.

¹⁴⁴ Matthew Bunson(Ed.), **Encyclopedia Of The Roman Empire**, Facts On File, New York, 2002, s. 418.

¹⁴⁵ Ackermann ve diğerleri(Ed.), s. 338.

güvence altına almak isteyen halklar da Roma'ya bağlılıklarını sunarak ölüm ve zorbalıklardan uzak bir hayat güvencesini aldılar.¹⁴⁶

Augustus'un, Roma İmparatorluğu'nda inşa ettiği, barış asırlarca sürecek kadar büyük bir başarıydı.¹⁴⁷ Roma'da geçen bir asır boyunca oluşturulamayan istikrar ve barış yıkımlara neden oldu. Roma yönetimi içerisinde tek güç olan Augustus'un bu konuma ulaşması karşıtlarının olmamasıyla ilgili değildi. Diğer taraftan Augustus'u destekleyenler buna karşılık olarak mükâfatlandırıldı.¹⁴⁸ Augustus yakın çevresinde bulunan kişilere devlet içerisinde en iyi konumları vermişti. Roma'da savaşları bitiren Augustus iktidarını ölünceye kadar yalnız sürdürdü. Bununla birlikte Roma'da barışı istikrarlı bir şekilde devam ettirdi. Söz konusu savaşmak olduğunda ise, çok yetenekli bir komutandı.¹⁴⁹

Augustus'un kendisi tarafından kaleme alınan "*Res Gestae*"¹⁵⁰ adlı yazıtta yaptığı mücadeleler ve kurduğu barışı anlatmıştı, Yaptığı savaşlarda muvaffak olduğunda yabancı devletlerdeki halklara ve kendi halkına merhamet göstermekle birlikte Augustus'a sadakat gösteren, yüz binlerce Romalı ise hizmetlerinin karşılığında mükâfatlandırıldı.¹⁵¹

Augustus'un halkı arasında oluşturduğu barışı uluslararası ilişkilere yansıtmıştı. Zira krallar toga giyerek Augustus'un tören alayında yer alırken, Scythia ve India gibi devletler Augustus ile dostane ilişkiler kurmuşlardı. Bunun yanı sıra şehirlere Augustus'a ithafen *Caesarea* adı verildi.¹⁵² Roma dünya barışının devamlılığını sağladı. Bulunduğu siyasi konuma hakim olmakla birlikte uluslararası ilişkiler için belirleyici bir role sahipti. Roma İmparatorluğu'nun barbar halklar ile ilişkilerindeki barışçıl tutumu oluşabilecek tehlikelerinde önüne

¹⁴⁶ Bunson, s. 418.

¹⁴⁷ Ackermann ve diğerleri(Ed.), s. 338.

¹⁴⁸ W.W. Tarn ve M.P. Charlesworth , " The Triumph of Octavian",**The Cambridge Ancient History: The Augustan Empire :44. B.C.-A.D.70**, (Ed. S. A. Cook ve diğerleri), Cilt:10, Cambridge At The University Press, London, 1934, s.124.

¹⁴⁹ Eutropius, s.175.

¹⁵⁰ 1861 tarihinden itibaren " Ankara Yazıtı" olarak bilinen Augustus'un yazdığı belge tarih çalışmaları için değerli bir kaynaktır. Grekçe ve Latince olarak ,Ankara'da bulunan tapınak duvarlarında yazılı bir şekilde bulunmaktadır. Bu yazıt , Tiberius Dönemi'nde üç nüsha olarak Anadolu'ya gönderilmişti. Ancak günümüzde bu üç yazıttan bütün halde olarak sadece Ankara Anıtı bulunmaktadır. **Bkz.** Augustus, **Ankara Anıtı**, çev. Hamit Dereli, Çağdaş Yayıncılık , Dünya Klasikleri Dizisi:68, İstanbul, 1999, ss. 37-41.

¹⁵¹ Augustus, s. 16.

¹⁵² Eutropius, ss.176-177.

geçti.¹⁵³ Augustus'da yazdığı belgede Roma için barışın simgesi olan Ianus Quirinus Tapınağının kapılarının kapatılmasının daha önce sadece iki kez gerçekleştirildiğini, ancak imparator olduğu süre boyunca tapınak kapılarının üç defa kapatıldığına vurgu yapmıştı.¹⁵⁴ Nitekim Roma İmparatorluğu, Augustus'un yönetimi altında bulunduğu süre boyunca iyi bir şekilde yönetildi. Roma'nın halkı ve ordusu yönetim ile uyum içindeydi. Roma İmparatorluğu'na dahil diğer tüm uluslarda aynı şekilde yönetildi.¹⁵⁵

2.1.2. Roma Barışı Ve Mimari

Roma İmparatorluğu, barışın yansımaları her alanda görüldü. Cumhuriyet Dönemi Roma'sında görülmemiş bir yenilenme mimaride yaşandı. Augustus bu yenilenmeyi Roma'ya kazandırdıkları olarak dile getirmişti. Nitekim mimari yapı Augustus öncesi Roma ile karşılaştırıldığında Roma İmparatoru'nun haklılığını ortaya çıkarttı.¹⁵⁶ Bununla birlikte Augustus kendisinin yaptırdığı yapılar arasında Apollon Tapınağı, Iuventas Tapınağı, Dei Penates Tapınağı, Magna Mater Tapınağı, Iuppiter Libertas Tapınağı ve Iulius Tapınağı bulunurdu.¹⁵⁷ Bu binaların dışında Barış Sunağı, taşlardan yapılma tiyatro ve Pantheon içlerinde öne çıkan yapılarıydı. Augustus Roma için planlı bir yenilenme süreci başlattığı için tüm yapılar buna uygun inşa edildi. Adını Augustus'tan alan forum içerisinde Roma'nın kuruluşundan itibaren Roma için önem arz eden siyasi kişiler ve Augustus'un aile büyüklerine ait heykeller bulunurdu.¹⁵⁸

Augustus'a adanan mimari eserlerde vardı. Bunların arasında *Ara Pacis* (Barış Sunağı) Augustus'u onurlandırmak maksadıyla senato tarafından yaptırıldı. Bu sunak Augustus'un imparatorluk yaptığı dönem ile özleştirilmekte

¹⁵³ Le Roux, ss. 17-18.

¹⁵⁴ Augustus, s. 22.

¹⁵⁵ Susan Wise Bauer, **Dünya Tarihi: 1. Cilt: İlkçağ: En Eski Göçebe Halklardan Roma İmparatorluğu'nun Çöküşüne**, çev. Mihriban Doğan, 2. Baskı, Say Yayınları, İstanbul, 2015, (İlk Çağ), s.253.

¹⁵⁶ Baker, s. 174.

¹⁵⁷ Augustus, s. 25.

¹⁵⁸ Baker, s. 174.

birlikte döneme özgü motifleri üzerinde taşırdı.¹⁵⁹Yine senato tarafından Augustus'un Suriye seferinden dönmesi şerefine bir sunak inşa edildi. Yazgı Tanrıça'sına inşa edilen sunakta her sene Augustus'un Suriye'den döndüğü günün tarihinde kurban adanması kararlaştırıldı.¹⁶⁰Roma İmparatorluğu'nun merkezi Roma'nın yenilenme ihtiyacı daha Caesar'ın yönetimi olduğu döneminde fark edildi. Zira yollar balçıktan geçilmez bir durumdaydı. Kentin görüntüsü harap bina ve yollar yüzünden çok kötü bir haldeydi. Augustus, Roma'yı mermer binalar ile yenileyerek eski görüntüsünden iz kalmayacak bir hale getirdi.¹⁶¹ Bu yeni görünüm kent içersinde yaşayanların gündelik hayatlarına yansımıştı. Özellikle önemli siyasi kararların alındığı Mars Tapınağı ve ortasında Augustus heykeli bulunan forum halkın dikkatini çekti.¹⁶²Augustus'un mimari olarak yeniden inşa ettirdiği Roma bu inşa sonrası yeni görüntüsü ile bütünleşti. Asırlar sonra bile bu mimari kimliği ile ayırt edilmektedir.¹⁶³

Augustus'un, Roma İmparatoru olarak başlattığı, bu mimari yenilenmenin bütün aşamaları Augustus'un istediği doğrultuda yapıldı.¹⁶⁴ Augustus, yeni yapılar yaptırmanın yanı sıra eski kamu binalarının kullanıma uygun hale gelmesi için harcamalar yaptı. Bunların arasında Capitolium Tapınağı ve Pompeius Tiyatrosu bulunurdu. Yeni görünümlerine kavuşan bu yapıların üzerinde Augustus'un ismi bulunurdu.¹⁶⁵ Mimari çalışmalar içersinde su kemerleri tamir edilirken yeni bir su kemeri daha inşa edilerek halkın kullanımına sunuldu. Su ihtiyacı karşılamak için sarnıçlar ve çeşmeler yaptırıldı.¹⁶⁶ Caesar'ın temellerini attığı ancak yarım kalan *basilica*, Augustus tarafından inşa edildi. Ancak bu *basilica* bir yangın sonucu yok olunca daha büyük bir *basilica* inşasına başlandı. Augustus ölümü halinde *basilicanın* kendisinden sonra tamamlanmasını vasiyetine ekledi.¹⁶⁷

¹⁵⁹ Pervin Sevgi, **Augustus Dönemi Din ve Din Propagandası**,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eski Çağ Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara, 2006, ss.133-134.

¹⁶⁰ Augustus, s. 21.

¹⁶¹ Gelişim Hachette, s. 293.

¹⁶² Baker, s. 175.

¹⁶³ Gelişim Hachette, s. 293.

¹⁶⁴ Sevgi, s. 130.

¹⁶⁵ Augustus, s.25.

¹⁶⁶ Gelişim Hachette, s. 293.

¹⁶⁷ Augustus, ss. 25-26.

Augustus' un ardılları mimari faaliyetleri onun ölümü sonrasında en iyi şekilde devam ettirdiler.¹⁶⁸ Augustus'un mimari yapılandırmasının eserleri olan tapınak,ve sütunlara Augustus'un adı işlenmişti.¹⁶⁹

Öte yandan Augustus'dan sonra Roma İmparatorluğu'nun en etkin kişisi olan Agrippa, ülkenin yollarını, su kemerlerini inşa ettirdi. Bunun yanı sıra Ostia Limanı daha büyük hale getirildi. Böylelikle ulaşım hem kara hem de deniz açısından daha iyi bir hale getirildi. Böylelikle Agrippa, barışın Roma İmparatorluğu'ndaki olumlu etkileri ekonomiye ve diğer alanlara yansımaları sağladı.¹⁷⁰ Roma İmparatorluğu'nun doğu eyaletlerinde bulunan tapınakların süslemeleri ganimet olarak alınmıştı. Augustus istikrarı sağlayarak bu süsleri ait oldukları yerlere koydu. Augustus, tarafından Appollon Tapınağı'na altınlar sunuldu.¹⁷¹

Augustus'un başlattığı mimari yapılandırma sürecinin temel kaynakları arasında manevi unsurlar büyük bir yer alırdı. Roma'nın kutsal ataları Aeneas, Romulus ve Remus'un tasvirleri ve Augustus'un tasviri mimari yapılarda yer almaktaydı. Bu tasvirler aslında Augustus'un, Romalılara anlatamadıklarını görsel olarak dile getirdi.¹⁷² Bu siyasi mimarinin yanı sıra sosyal mimariyle ilgili çalışmalar yapıldı. Roma içersinde istikrarlı bir ekonomi ve sosyal hayat olması isteyen Augustus, köy hayatının halkın hoşuna gitmesi için edebiyatçılardan yararlandı. Esas amaç tarım desteklemek ve tarımla ilgilenen aileleri bir arada tutmaktı.¹⁷³

Roma İmparatorluğu'nu yeni yapılar ile donatmak için tek finansal kaynak imparatorun sağladığı gelirdi. Bu yeni kamu binalarının yaptırılması veya onarılması işi imparator için önemliydi.¹⁷⁴ Nitekim Roma şehrinin izbe mahallelerinde perişan bir halde olan halkın yaşamını değiştiren İmparator Augustus oldu. Halkın bulunduğu bölgelerdeki binaların, yolların yapılandırılmasını sağladı. Kira karşılığı verilen küçük dairelerin uzunluğu yirmi bir metre olması şartı getirildi, dahası halka tahıl dağıtımı yapıldı. *Plebler* ise

¹⁶⁸ Gelişim Hachette, s. 314.

¹⁶⁹ Baker, s.175.

¹⁷⁰ Gelişim Hachette, s.291.

¹⁷¹ Augustus, s.28.

¹⁷² Sevgi, s. 134.

¹⁷³ Gelişim Hachette, s. 291.

¹⁷⁴ Freeman, s. 511.

dağıtılan yardımlardan yararlandılar. Bu yeni durum fakir halkın hoşnut olmasını sağladı.¹⁷⁵

Roma İmparatorluğu'nun birçok kentinde mimari yenilenme göze çarpar. Daha çok kentleri muhafaza etmek için örülen duvarlar dahi mimari görünümleri ile öne çıkarlardı. Öte yandan kent meydanlarında yüceltmek istenen kişilerin heykelleri de yer aldı.¹⁷⁶ Roma'nın görsel olarak işlenip yapılması için mimarlar, yontma ustaları ve ressamılar şehri sanat ile bütünleştiren çalışmalar ortaya çıkardılar. Bu çalışmaların en iyi olanları arasında Barış Sunağı ile *Prima Porta* bulunurdu.¹⁷⁷ Mimari yapılanma süreci içerisinde yer alan bir diğeryapı ise zafer takılarıydı. Bu dönem itibarı ile görölmeye başlanılan zafer takıları daha sonraki yıllarda da imparatorların galibiyetlerinin sembolü olarak yapıldı.¹⁷⁸

Mimari değışim sadece yeni yapılar yapılması anlamına gelmiyordu. Bu yapıları yapan ve inşaat malzemelerini hazırlayan Romalıları içinde istihdam sağladı. Augustus'un başlattığı inşa planı yönetimi süresince devam etti.¹⁷⁹ Bu mimari yapılanma boyunca pek çok kamu binası ve seksen iki tapınak da yenilendi.¹⁸⁰

2.1.3. Roma Kültürünün Barış Dönemi İle Yayılması

Roma'nın barış içerisinde sürdürdüğü yapılanma süreci imparatorluğun merkezinden diğery tüm kesimlerine aynı şekilde yansıdı. Bu yapılanmanın temellini oluşturan Roma ise bunu ilahi olarak niteledi. Roma içerisinde olmayan yerlerinde bu yapıya dahil edildi.¹⁸¹ Öte yandan Roma İmparatorluğu kendi vatandaşlarını diğery halklardan ayrı tutarak "Romalı" kimliğini korudu.¹⁸² Roma halkı da tanınan hukuksal haklardan faydalanmanın ayrıcalığını yaşadı.¹⁸³

¹⁷⁵ Cornell ve Matthews, s.77.

¹⁷⁶ Freeman, ss.511-512.

¹⁷⁷ Cornell ve Matthews, s.77.

¹⁷⁸ Freeman, s. 513.

¹⁷⁹ Faulkner, s. 207.

¹⁸⁰ Augustus, s.34.

¹⁸¹ Le Roux, s.29.

¹⁸² Diakov ve Kovalev, s.208.

¹⁸³ Roberts, s. 94.

Roma'nın sağladığı barış kurulan kamu yapıları ve imparatorluğun dört bir yanında inşa edilen yollar sayesinde tüm ülkeye yayıldı. Roma İmparatorluğu'nda başta Latince tek dil olarak kullanılırken, ilerleyen zaman içerisinde Yunanca da buna eklendi.¹⁸⁴ Roma kültürünün ana öğelerinden olan mimari yapılar, Roma'nın tüm görkeminin yansımasıydı. Roma dışında inşa edilen yapılarda dahi ilk bakışta Romalılara özgü mimari fark edilirdi.¹⁸⁵

Bir hükümdarlığın en belirleyici unsurlarından olan para, Roma İmparatorluğu'nun bulunduğu tüm coğrafyalarda kültürel envanter olarak yer almıştı.¹⁸⁶ Roma'nın ticari bağlantıları bu dönemde Çin'e kadar yayıldı.¹⁸⁷ Halkın toplanıp gösteriler izlediği tiyatrolar Roma'ya özgü en belirgin yapılar içerisinde yer alırdı.¹⁸⁸

Roma İmparatorluğu, Augustus'un yönetimi ele almasından itibaren savaş olmayan bir döneme girmişti. Bununla beraber tüm ülke ordu tarafından güvenliği sağlanmıştı. Roma yasaları tüm imparatorlukta uygulanırdı.¹⁸⁹ Bu dönemde öne çıkan kültürel öğeler arasında hukuk, felsefe, tarih ve şiir bulunurdu. Roma'nın en ünlü şairi Vergilius'tu. Bunun yanı sıra tarih alanında tanınan isimler oldu.¹⁹⁰ Vergilius'un eserleri Augustus'a özgü olarak yazıldı. Bu dönemin şair ve sanatkarları imparatorluk himayesine alınmıştı. Tarihçi Titus Livius'un yüz kırk iki kitaptan oluşan Roma Tarihi adlı eseri bu dönemde hazırlandı. Barış ortamını etkisi ile sanatçılar tarafından pek çok eser üretildi.¹⁹¹ Halk günlük işlerini savaşlardan uzak olmanın huzuru ile devam ederdi. İmparatorluk içerisinde kolaylıkla yolculuk edilirdi.¹⁹²

Öte yandan Romalı olmayan halklar arasında Roma kültürüne özgü öğeler zamanla fark edildi. Yaşadıkları bölgelerdeki şehirleri geliştirmeleri, Latince'nin aralarında yaygınlaşması ve bir Romalı gibi giyinmeleri en belirgin öğelerdi.¹⁹³ Değişen yaşam koşulları Romalılar da olumlu yönde etkilemekle beraber

¹⁸⁴ Marriott, s.45.

¹⁸⁵ Roberts, s.94.

¹⁸⁶ Franke ve Peter Robert, **Roma Döneminde Küçük Asya (Sikkelerin Yansımasında Yunan Yaşamı)**, çev. Nezahat Baydur, Ege Yayınları, İstanbul, 2007, s.11.

¹⁸⁷ Marriott, s.45.

¹⁸⁸ Roberts, ss.95-96.

¹⁸⁹ Bauer, İlk Çağ, s. 244.

¹⁹⁰ Roberts, s. 97.

¹⁹¹ Araz(Ed.), s. 141.

¹⁹² Bauer, İlk Çağ, s. 244.

¹⁹³ Cornell ve Matthews, s. 82.

Avrupa'ya özgü olmayan ipek, elmas, gibi pahalı ürünler kullanmaya başlamışlardı.¹⁹⁴ Antik Çağ'ın tüm ülkelerinde var olan kölelik sistemi Roma İmparatorluğu'nda da bulunurdu. Roma'da köleler karşılığı ödenmek suretiyle özgür kalabilirdi, bunun yanı sıra çalıştıkları işin karşılığını alırlardı. Roma hukuku gereği kölelerin de hakları bulunurdu.¹⁹⁵ Ancak Roma'da kurulan düzen içersinde kölelik sistemine son verilemedi.¹⁹⁶

İmparatorluk içersinde Augustus tarafından tüm halkı memnun eden oyunlar düzenledi.¹⁹⁷ Roma'nın kadim geleneklerine dayalı dini ve resmi törenler ve Roma halkına özgü şöenler bu dönemde sürdürölmeye devam edildi. Bu törenler içersinde imparator ve ailesinin doğum günleri bulunurdu.¹⁹⁸ Bir kültür ögesi olarak Roma tiyatrolarında, Yunan tiyatrolarında görölmeyen, Roma'ya özgü gösteriler vardı. Oyunların yanı sıra tiyatrolarda vahşi hayvan ve gladyatör dövüşleri yer alırdı.¹⁹⁹ Augustus'un sanatta karşı olumlu tutumu Roma içersinde sanatın gelişmesini, sağlamakla beraber antik eserler özellikle şiir alanında derleme yapılmaya başlanmıştı. Bu eserlerin kaynağı antik Yunanlılara aitti. Sanat alanında gelişmek isteyen Romalılar Yunanca'yı da öğrenerek bu eserlerden yararlandılar. Roma'nın kültürel değişimi ve yenilikleri sadece Romalılar tarafından kullanılmadı. Özellikle aylara verdikleri imparator isimleri takvimlerde kalıcı olarak yer aldı. Augustus'un adı sekizinci aya ve Caesar'ın adı da yedinci aya verilerek yüceltildi.²⁰⁰ İmparatorlukta, MÖ 10 yılında Augustus'u niteleyen bir güneş saati hazırlandı. Bu güneş saati Campus Martius'ta yer almaktadır. Yapıldığı dönem Roma'nın zaman akışını gösteren, güneş saati günümüze kadar gelebildi. Bu kültür ögesi saat hem yapıldığı dönemde hem de sonraki zamanlar büyük bir ilgi topladı.²⁰¹

Roma'nın yaşadığı barış dönemi ticarete olumlu yansımişti. Böylelikle Roma vatandaşları arasında alım satım ile uğraşanlar daha önce görölmeyen varlığa ulaştı. Roma İmparatorluğu'nun, ekonomideki etkisi bu dönemde Çin ve

¹⁹⁴ Harman, s.77.

¹⁹⁵ Roberts, s. 97.

¹⁹⁶ Harman, s.78.

¹⁹⁷ İplikçioğlu, s.93.

¹⁹⁸ Baker, s. 176.

¹⁹⁹ Roberts, s. 96.

²⁰⁰ Gombrich, ss. 118-119.

²⁰¹ Baker, ss. 176-177.

Hindistan'a kadar olan tüm coğrafyalarda para akışına ve basımına yön vermişti.²⁰²

Roma'nın tüm kademelerinde yer alan memur, zanaatkâr, çiftçi ve tüccarlar gelirlerini arttırmıştı. Romalıların ihtişamlı evleri imparatorluğun pek çok yerine yapılmıştı.²⁰³ Roma'nın ürün ihtiyacını karşılamak için üretim yerleri bulunurdu. İtalya'da şarap ve İspanya'da çeşitli deniz ürünleri pazarlarda yer alırdı. Dokuma ürünleri ise Malta ve Sicilya'da yapılırdı.²⁰⁴ Roma kültürünün unsuru olan kent sayısını artmasında, askeri kampların katkısı büyüktü. Roma'nın tarıma dayalı üretim yerleri olan villalar daha çok imparatorluğun kuzey kesiminde etkin halde bulunurdu.²⁰⁵

Roma kültürü kadim geleneklerin izlerini de taşırdı. Augustus, cumhuriyet geleneklerini ve Roma inancını bu yeni döneme taşımıştı.²⁰⁶ Roma, cumhuriyet ile yönetildiği dönemde de din etkili bir unsurdu. Romalı politikacıların pek çoğu rahip statüsünü almıştı. Böylece Roma siyasi yapısında inancın etkisi kullanıldı. Jüpiter bir ahlak öğretisi olarak betimlenmedi, maddi bolluğun simgesi olarak sunuldu.²⁰⁷

2.2. ROMA'DA BARIŞIN SÜRDÜRÜLMESİ

2.2.1. Roma Yönetimi Ve Barışın Korunması

Augustus, imparatorluğun yönetimini damadı ve danışmanı olan Agrippa ile birlikte yürüttü. Ancak bir süre sonra yardımcısı Agrippa vefat etti.²⁰⁸ Agrippa ölümü sonrası Romalılara dağıtılmak üzere Campus Martius'daki mülklerini bırakmıştı. Augustus ise hayata iken her Roma vatandaşı için dört yüz *sesterces* dağıttı.²⁰⁹ Agrippa'nın ölümünden sonra Augustus onun oğullarına sarayında yer

²⁰² Frankopan, ss. 21-22.

²⁰³ Harman, ss.77-78.

²⁰⁴ Freeman, s. 524.

²⁰⁵ Cornell ve Matthews, s. 83.

²⁰⁶ Baker, s. 176.

²⁰⁷ David Shotter, **Rome and Her Empire**, Pearson Education, London, 2003, ss.197-198.

²⁰⁸ Araz (Ed.), s. 140.

²⁰⁹ Adrian Goldsworthy, **Augustus First Emperor Of Rome**, Yale University Press, London, 2014, s. 355.

verdi. Ancak hiçbirisi Roma taht için gelecek vaat edemediler. Bunun üzerine Augustus üvey oğlu Tiberius Nero'yu tahtın varisi yaptı.²¹⁰

Öte yandan bir varsayımda, Augustus'un taht için bir seçim yapmadığı, torunu Agrippa Postumus ve Tiberius arasında karar vermediğidir. Augustus'un hastalandığı dönemde torunun varisi olması, konusunda haber yayan Fabius Maximus'un bu neden ötürü hayatı sonlandırıldı. Bu olayların ardından Augustus öldü, yerini Tiberius aldı. Tiberius tahta geçer geçmez Agrippa Postumus'un hayatına son verdi.²¹¹ Augustus'un evlat edindiği, Tiberius kendi döneminin en varlıklı devletinin tek hükümdarı oldu.²¹²

Roma Barışı'nı tüm devlet kademelerine yayan Augustus ise, her alandan tam bir yetkinlik sağlarken bir imparator olarak hak ettiği itibar ve saygınlığı elde etmişti. Özellikle eyalet sistemindeki önceden uygulanan yanlış uygulamalara son vermesi ve eyalet yönetimlerini düzenlemesi halk tarafından taktir edilmişti.²¹³ Augustus'un, imparatorluk ordusundaki yenilikleri ve askeri yapıdaki etkisi büyüktü. Augustus'un lejyonlar içindeki etkisi ordunun sadakat ve saygısını kazanmasını sağlamıştı.²¹⁴ Augustus'un Roma'da başlattığı yenilenme barış temel aldı. Augustus'un bu çalışmalarına dair aldığı bir unvan ise "*Pater Patriae*" (ülkenin babası) oldu. Augustus'un yönetimi boyunca yaptığı en önemli işlerden biriside orduyu tarafsız bir konuma getirmek oldu. Ordu düzenlemesi ile sınırlarda askerler tarafından korundu. Orduda görevlerini tamamlayan askerlerin ücret ödemleri tam olarak yapıldı ve ülke içersinde uygun yerlere yerleşmeleri sağlandı.²¹⁵ Roma Barışı, Augustus'un vefatından sonra ardılları olan imparatorlar tarafından devam ettirildi. Nitekim savaş ve barış yönetimin başında bulunan kişinin alacağı kararlara bağlıydı.²¹⁶ Augustus'un, devlet içersinde kurduğu düzen sonraki hükümdarların dönemlerinde de sürdürüldü.²¹⁷ Roma ordusunu siyasi olmayan bir yapı haline getiren, Augustus'tu. Ordunun kendi maliyesi

²¹⁰ Araz(Ed.), S.140.

²¹¹ Bedia Demiriş, **Annales'te Beliren Tarihçiliği ve Hümanizmi İle Tacitus**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Antik Kaynaklar Dizisi:11, İstanbul, 2002, ss. 96-97.

²¹² Eutropius, s. 177.

²¹³ Cornell ve Matthews, s. 77.

²¹⁴ Shotter, s. 251.

²¹⁵ Cornell ve Matthews, ss. 77-78.

²¹⁶ Campbell, ss. 9-10.

²¹⁷ Gibbon, s. 23.

bulunurdu. Ordu, yönetimde bulunan imparatora sadıktı. Bu sadakat ve düzen MS 68 yılına kadar aynı doğrultuda sürdürüldü.²¹⁸

Roma içersinde devam eden barışın koruyucusu orduydu. Bu Hadrianus ve Antoninus'un yönetimleri boyunca aynı şekilde devam etmişti. Ancak Augustus'un kurduğu yapı zaman içersinde farklı uygulamalar eklenmişti.²¹⁹ Augustus ardında mimaride, sanatta ve ekonomide çok gelişmiş bir imparatorluk bıraktı. Roma'nın yaşadığı bu dönem kaynaklara "Altın Çağ" olarak aktarıldı. Bu bolluk döneminde içersinde aşırılık taşıyan olaylarda mevcuttu.²²⁰ Senato, Augustus'un yaptığı düzenlemeler ile hem mali durumu hem de iç yapısı düzeltilmişti. Altı yüz kişiden oluşan senato yasama ve yargı yetkilerine sahipti.²²¹ Böylelikle Augustus, Roma'yı her alanda yeniledi ve barışa kavuşturdu. Ancak varis sistemi Augustus'un ardından, Roma Barışı'nın korunması için yönetimde bulunan imparatorun seçtiği varis ile devam etti. Augustus'un, temellerini sağlamlaştırdığı, Roma Barışı iki yüz yıl boyunca aynı istikrarda sürdürüldü. Bu süre zarfında sadece 69 yılında askeri çatışmalar yaşandı.²²² Roma'nın toplumsal yapısında da Augustus'un yaptığı düzenlemeler vardı. Bu toplumsal düzenleme içinde gelir grubuna bağlı bir sıralama bulunurdu. İlk sırada senatörler ardından şövalyeler yer alırdı. Şövalyelerin ardından ise vatandaşlık hakkına sahip olan Romalılar bulunurdu.²²³

Roma İmparatorluğu'nun sınırları Augustus'un Dönemi'nde Ren Nehri kıyılarına ulaştı, ardıllarından Domitianus, Almanya'nın kuzey kesimlerine ilerledi. Traianus ise Balkanlar da yer alan Dacia'yı ve Mezopotamya bölgelerini Roma topraklarına kattı.²²⁴ Britanya'nın, Roma İmparatorluğu'na katılması ise 1. yüzyılda gerçekleşen bir olaydı.²²⁵ Öte yandan barışın intizamı içinde bulunan Roma toprakları, yapılan seferlerden etkilenmedi.²²⁶

Roma İmparatorluğu'nun, huzur ve güven içersinde olması için her imparator çeşitli tedbirler almıştı. İmparator Hadrianus barışçıl bir tutuma sahip

²¹⁸ Cornell ve Matthews, s. 78.

²¹⁹ Gelişim Hachette, s. 313.

²²⁰ Ackermann ve diğerleri, s. 339.

²²¹ Araz(Ed.), s. 140.

²²² McNeill, ss. 246-247.

²²³ Araz(Ed.), s. 141.

²²⁴ McNeill, s. 247.

²²⁵ Gibbon, s. 23.

²²⁶ McNeill, s. 247.

olmakla birlikte, ordu içersinde düzenlemeler yaparak, ülkede güvenliğini sağlamıştı. Antoninuslar'ın yönetimde olduğu dönemde ise *limes* adı verilen güvenlik şeridi yapıldı. Bu güvenlik sistemi; hendekler, kuleler ve örülen duvarlardan meydana gelirdi. Germania adı verilen *limesin* yapımı uzun bir zaman almıştı. Britanya'da bulunan limes Hadrianus Duvarı olarak bilinmektedir. Bu güvenlik önlemleri Roma'yı dış tehditlerden korudu.²²⁷

Agrikola, Britanya'da bulunduğu dönemde kıyı bölümünde bulunan boşluğu kapatacak şekilde destekleyici malzemeler yerleştirdi. Antoninus'un zamanında ise, bu boş kısım taşlar ile sağlamlaştırıp yeşil bir alana dönüştürüldü. Britanya'da yapılan bu yer sınır olarak kullanıldı.²²⁸

2.2.2. Barış Dönemi'nde İsyanlar

Augustus'un ardından tahta geçen Tiberius yönetim tarzı olarak, Augustus'un benimsediği devlet politikalarını sürdürmeye devam etti.²²⁹ Ancak Tiberius, imparator olur olmaz Pannonia'ya bulunan lejyonlarda askerlerin ödemeleri ve terhislerinin daha iyi bir hale getirilmesi için isyanlar baş gösterdi. İsyanlara son vermeleri amacıyla Pannonia'ya bir grup asker birlikte imparatorun oğlu Drusus'ta gitti. Ancak isyanlar Drusus'un tüm çabalarına rağmen devam etti. Bunun üzerine isyanlara önderlik eden askerlerin hayatlarına son verildi.²³⁰ Ren ve Tuna yakınlarındaki lejyonlarda askeri alanda önemli kişilerde vardı. Burada isyan başlatan lejyonlar yönetimin değişmesinde istifade etmek istemişlerdi.²³¹ Roma'nın, Germania lejyonlarındaki isyanı durduran Germanicus oldu. Germanicus, buradaki lejyonların komutanıydı. Bununla birlikte Germanicus, İmparator Tiberius'a sadakat ile bağlı bir askerdı.²³² Öte yandan Augustus'un ardından askeri gücü kendine yakın tutan bir imparator olmamıştı. Bu durum

²²⁷ Gelişim Hachette, s. 314.

²²⁸ Gibbon, ss. 24-25.

²²⁹ Araz(Ed.), s. 142.

²³⁰ Demiriş, ss. 97-98.

²³¹ Shotter, s. 252.

²³² Demiriş, s. 98.

Nero'nun dönemine kadar böyle sürdü.²³³Nitekim Tiberius'un yönetimi boyunca da ordunun güçlenmesinin önüne geçilmişti.²³⁴

Tiberius'un döneminde baş çıkılması gereken bir diğer isyan ise, Chauci Bölgesi'ndeki isyandı. Bu isyan son bulmasının ardından, Eski Ordugah da bulunan iki lejyon Germanicus'un birlikleri ile savaştılar bu mücadele Germanicus'un birliklerinin üstünlüğü ile son buldu.²³⁵

Tiberius, Augustus'un yönetimi sırasında da Pannonia Bölgesi'ndeki isyanı bizzat müdahale etmişti. Yine aynı zamanda ortaya çıkan Germania İsyanı'na ise Drassus engel oldu.²³⁶ Bu dönemin isyanları arasında Dalmatia ve Pannonia bölgelerinde tekrar başlayan isyanlar bulunurdu. Bu isyan Roma'yı dehşete düşüren bir boyuta oldu. Bu isyanlar ancak üç yıl içerisinde sonlandırıldı. Ancak Tiberius'un öncülüğünde son verilen isyanların ardından Germania Bölgesi'nde yeni bir isyan baş göstermişti. Komutan Quintilius Varus'un öncülüğündeki Roma ordusu, isyancıların komutanı Arminius tarafından tamamen ortadan kaldırılmıştı. Augustus, lejyonların başına gelenleri öğrendiğinde derinden sarsılmıştı.²³⁷ Augustus'un ardından Germania'da tekrar çıkan isyanları MS 14-16 yıllarında durduran Germanicus, MS 17 tarihinde de Roma'nın doğu bölgelerinde çıkan anlaşmazlıklara son verdi. Kapadokya ve Kommagene'yi Roma eyaletleri haline çevirdi.²³⁸ MS 17-24 tarihlerinde ise Kuzey Afrika'da, Roma'nın göçebelerin geçtiği yolları tahrip etmesi yüzünden bir ayaklanma baş göstermişti. Galya'da ise MS 21 yılında Roma'nın talep ettiği vergilerden dolayı bir ayaklanma ortaya çıkmıştı.²³⁹

Neron'un yönetimi sırasında Britanya'da, Roma askerleri Trinovantes halkına askeri bir yerleşim yeri yaptırdı. Roma'nın valisi ise Icenı Krallığı'nı almak niyetindeydi. Icenı Kralı'nın bir ardılı yoktu, eşi ve kızları ise Roma'nın karşısında durabilecek durumda değildiler. Roma ordusunun Icenı Krallığı'nı almasının ardından büyük bir ayaklanma yaşandı. Askerlerin yaptırdığı şehir yerle

²³³ Shotter, s. 252.

²³⁴ Araz(Ed.), s. 142.

²³⁵ Demiriş, ss. 98-99.

²³⁶ Faulkner, s. 210.

²³⁷ Diakov ve Kovalev, ss. 209-210.

²³⁸ Tekin, s. 231.

²³⁹ Faulkner, s. 221.

bir edildi. Bu ayaklanmanın şiddetinden dolayı Roma valisi Galya'ya gitmek zorunda kaldı.²⁴⁰

Britanya'da yaşayan halkların başlattığı ayaklanma MS 63 tarihinde sona erdi.²⁴¹ Bu ayaklanmaları temel sebebi İmparator Nero'nun yönetimi etkin bir şekilde yerine getirmemesiydi. Yönetimde otorite boşluğu Roma eyaletlerinde bulunan görevlilerin kamusal işlerde keyfi davranmalarını sağladı.²⁴² MS 68 yılında bizzat imparatora karşı bir ayaklanma başladı. Bu ayaklanma Galya ve Hispania valileri tarafından başlatıldı.²⁴³ Hispania Valisi Galba, *praetoria* alayının komutanı olarak ayaklanmada öncülük etti. Neron bu durum karşısında şehirden uzaklaşmaya çalıştı. Ancak deniz vasıtası ile uzaklaşmayınca *praetoria* alayı saklandığı evi buldu.²⁴⁴ Senatus tarafından da ihanet ile suçlanan Nero'nun hiçbir desteği kalmamıştı.²⁴⁵ Nero, bu olayların karşısında bir hançer ile hayatını sonlandırdı. İmparatorun ölüm haberi Romalılar arasında memnuniyet yarattı.

Ancak Roma İmparatorluğu'nu yönetmek isteyen soylu ve komutanlar arasında mücadeleler yaşanmasına neden oldu. M. Salvius Otho, imparatorluğu verdiği paralar ile elle geçirdi. Ama bu durumu hoş görmeyen Germania ve Ren lejyonları, Roma'da M. Salvius Otho'nun askerleri ile savaştılar nihayetinde Otho'nun ordusu mağlup olurken, kendisinde hayatına son verdi.²⁴⁶ Roma'da taht mücadelesi bu defa Vespasianus destekleyen Doğu ve Tuna lejyonları ile Vitellius'un imparator olmasını isteyen Germania lejyonları arasında yaşandı. Bu mücadeleler sonunda Vespasianus, imparatorlukta bulunan büyük bir kesimin desteği ile imparator oldu.²⁴⁷

Roma İmparatorluğu'nda askeri isyanları devam etti. Bu askeri isyanlar Galyalı ve Germanlar tarafından başlatılmıştı. Ancak bu isyan seçilen imparatora karşı değildi. İsyan bir Galya Devleti kurma amacıyla yapıldı. İsyanın Galyalıları arasında yayılmasında Iulius Civilis'in yaptığı mücadelelerin etkisi büyüktü.²⁴⁸

²⁴⁰ Bauer, Antik Dünya, ss. 753-754.

²⁴¹ Tekin, s. 240.

²⁴² Diakov ve Kovalev, s. 235.

²⁴³ Tekin, s. 240.

²⁴⁴ Bauer, Antik Dünya, s. 756.

²⁴⁵ Tekin, ss. 240-241.

²⁴⁶ Diakov ve Kovalev, s. 242.

²⁴⁷ Tekin, s. 242.

²⁴⁸ Faulkner, ss. 229-230.

Cerealis komutasındaki Roma ordusu, Galyalıların başlattığı isyanı sonlandırdı. İsyanın başladığı tüm bölgeler tekrar güvenli bir hale getirildi.²⁴⁹

İmparator Domitianus, MS 83'te ülkede oluşabilecek isyanları önlemek amacıyla Ren Bölgesi'ne gitti. Burada Cattları mağlup ederek bu bölgeyi kontrol altına aldı.²⁵⁰ Öte yandan imparatorluğun Tuna sınırında Daclar bir ayaklanma başlattı. Roma valisini öldüren Dacların isyanı gün geçtikçe daha tehlikeli bir hal aldı. Nihayetinde Domitianus'un haraç vermesi karşılığında Dacların isyanı sona erdi.²⁵¹ Dac Krallığı, Traianus'un yönetime geçmesiyle birlikte imparatorluğun en büyük sorunları arasında ilk sırada yer aldı. Traianus, Dac tehlikesine kesin olarak son verme niyetindeydi. Hazırladığı on iki lejyonluk ordusu ve savaş için gerekli her şeyi tamamladıktan sonra Dacların bulunduğu Tuna sınırında mücadele yapıldı.²⁵²

Dacların yenilgisi ise ancak yapılan ikinci mücadele sonrası gerçekleşti. Dac bölgesi bir Roma eyaletine dönüştürüldü. Dac kralı ise hayatını sonlandırdı. Roma'da bu galibiyeti temsil eden bir anıt yapıldı.²⁵³ Antoninus Dönemi'nde Olbia şehri, Alanlar tarafından istila edildi. Roma ordusu istilaya müdahale ederek şehrin güvenliğini sağladı.²⁵⁴ Yine bu dönemde Germania, Balkanlar ve Afrika'da bulunan Roma toprakların da isyanlar görüldü.²⁵⁵

2.2.2.1. Iudaia Eyaleti İsyanları

Roma'nın Ortadoğu eyaletleri arasında yer alan Iudaia eyaleti karışıklık ve savaşlara açık bir hal içindeydi. Zira Iudaia bulunan halk Roma yönetiminden kurtulma istekleri vardı.²⁵⁶ Bununla birlikte Kudüs ihtişamlı Roma kentleri arasındaydı. Aynı bölgede bulunan Samiriye gibi yerleşim yerlerinde ise sefalet

²⁴⁹ Tekin, s. 244.

²⁵⁰ Diakov ve Kovalev, ss. 246-247.

²⁵¹ Tekin, s. 247.

²⁵² Diakov ve Kovalev, s. 253.

²⁵³ Tekin, s. 251.

²⁵⁴ Diakov ve Kovalev, s. 258.

²⁵⁵ Tekin, s. 256.

²⁵⁶ Bauer, İlk Çağ, s. 250.

hüküm sürmekteydi. Bu durumun ana kaynağı yüksek miktarlarda ödenen vergilerdi.²⁵⁷

Bu coğrafyada MS 66 ve 70 yıllarında ayaklanmalar yaşanmıştı. Roma'ya karşı yapılan ayaklanmalar Traianus'un yanı sıra Hadrianus Dönemi'nde de vuku bulmuştu.²⁵⁸ Gelenekleri ile yaşayan Yahudi halkı için Kudüs özel bir konuma sahipti.²⁵⁹ Roma'nın Anadolu topraklarında bulunan Yahudi halkı ise Augustus'un tanıdığı resmi haklar ile malları güven altına alınmış ve sosyal faaliyetlerini sürdürmeleri sağlanmıştı.²⁶⁰ MÖ 139 yılında Roma yönetiminin Kudüs'te bulunmasını Yahudi krallar istemişti. Bunun sonucunda ise yaşanan Yahudi iç savaşlarına Roma müdahalesi oldu. Öte yandan bu bölge içerisinde sonu gelmez isyanlar yaşandı.²⁶¹

MS 66-67 yıllarında ayaklanmalar baş gösterdi. Iudaia halkı Roma yönetimine karşı savaş açmıştı.²⁶² Roma'nın bu olaylara müdahalesi sonunda MS 70 tarihinde Süleyman Tapınağı'ndan geriye hiçbir iz kalmamıştı. Kudüs kentinde hakimiyet Roma'ya ait oldu.²⁶³ MS 67 tarihindeki isyanı Vespasianus kontrol altına almaya çalışmıştı, imparator olunca oğlu Titus isyana müdahale etmeye başlamıştı.²⁶⁴

Kudüs'ün, Titus tarafından alınmasından sonra Masada'da bulunan kalede Yahudiler, Roma güçleri ile mücadeleye devam edemeyerek hayatlarına son verdiler. İlerleyen zaman içerisinde Yahudi halkı Simon Bar- Kosiba öncülüğünde bağımsız bir Yahudi Devleti kurmak için Roma ile mücadeleye giriştiler. Bu girişim Roma'nın Yahudilerin bulunduğu bölgeyi isyancılardan arındırıp Suriye-Filistin eyaleti yapması ile bitti.²⁶⁵

Roma tahtına MS 96 yılında geçen Nerva Roma halkına bulunduğu ihsanlardan Yahudiler de nasibini almıştı, vergi yükümlülükleri sona ermişti.²⁶⁶ Traianus Dönemi'nde Yunanlılar ile Yahudi halkının anlaşmazlığı sonucu olaylar

²⁵⁷ Harman, s. 84.

²⁵⁸ Ergin, s. 170.

²⁵⁹ Le Roux, s. 114.

²⁶⁰ Ergin, s. 171.

²⁶¹ Harman, s. 84.

²⁶² Tekin, s. 240.

²⁶³ Le Roux, s. 116.

²⁶⁴ Tekin, s. 243.

²⁶⁵ Le Roux, s. 116.

²⁶⁶ Tekin, ss. 248-249.

baş gösterdi. Roma ordusu olaylara müdahale etmeye başladı. Cyrenaica’da çıkan olaylar Mısır’daki Yahudi halkını da etkiledi.²⁶⁷ Nihayetinde olaylar kanlı bir şekilde son bulduğunda pek çok masum insan da hayatını kaybetmişti.²⁶⁸ Öte yandan Anadolu’da yaşayan Yahudiler barış döneminde baskılardan uzak bir şekilde yaşamışlardı. Bununla birlikte Kudüs’te çıkan olaylara taraf olmayan Anadolu’daki Yahudiler olayların son bulmasıyla, Roma içersindeki haklarından yararlanmaya devam etmişlerdi.²⁶⁹

Iudaia’da Hadrianus ve Antoninus dönemlerinde de isyanlar varlığını sürdürdü.²⁷⁰Yahudi halkının, Roma’ya karşı mücadele etme isteği bulunmaktaydı. Diğer taraftan bu farklı coğrafyalarda dağınık bir halde olan diaspora Yahudileri için bu söz konusu olamazdı.²⁷¹Roma ise Iudaia eyaletini denetim altına alarak idari yapısı sürme niyetindeydi. Ancak yaşanan mücadeleler bunun önüne geçti.²⁷²

2.3. ROMA İMPARATORLUĞU’NDA ARDIL SORUNU

Roma kurulduğu dönemde bir kral tarafından yönetilmişti. MÖ 753 olarak kabul edilen kuruluş tarihinden itibaren bir krallıktı. Romulus’un yönetiminin ardından altı kral daha Roma’yı yönetmişti.²⁷³ İlerleyen zamanla beraber Roma’da yönetim krallıktan, cumhuriyete geçildi. Bu değişim MÖ 509 tarihinde gerçekleşmişti. ²⁷⁴ Roma’nın yeni yönetiminde *patriciler* her kademede yer alıyorlardı. Konsüller, *patriciler* arasından seçilirdi. Yönetimin meclisi ise senatustu. Cumhuriyet yönetiminde olan Roma’nın hayati kararlarını konsüller verirdi. İki konsül uzlaşamazsa alınan kararlar uygulanmazdı.²⁷⁵ Yönetimde yer almamanın yanı sıra birçok haktan mahrum olan, *plebler* ise bu durumu düzeltmeyi başardılar. Böylelikle Roma yönetiminde *patrici* ve *plebler* beraber yer aldılar.²⁷⁶

²⁶⁷ Le Roux, s. 117.

²⁶⁸ Tekin, s. 251.

²⁶⁹ Ergin, ss. 172-173.

²⁷⁰ Tekin, ss. 255-256.

²⁷¹ Harman, ss. 86-87.

²⁷² Baker, s. 244.

²⁷³ Marriott, s. 40.

²⁷⁴ İplikçioğlu, s. 70.

²⁷⁵ Faulkner, ss. 61-62.

²⁷⁶ İplikçioğlu, s. 72.

İlerleyen zaman içersinde Roma’da komutanlar arasında iç savaş vuku buldu. Caesar bu dönemde diktatörlük görevini uzun bir süreliğine almakla beraber var olan yönetimi değıştirme hazırlıklarına başladı. Cumhuriyeti sağlamak ve Caesar’ın despot yönetimini sonlandırmak isteyen senatörler, Caesar’ın hayatına son verdiler.²⁷⁷ Caesar’ın ardılı, Augustus MÖ 63 yılında dünyaya geldi. Asıl adı Gaius Octavianus’tu. Daha on iki yaşındayken Caesar’ın desteğı ile siyasi arenada yer almaya başladı.²⁷⁸ Caesar’ın ölümünün ardından Octavianus, Antonius ve Lepidus arasında *Triumvirlik* kuruldu. Ancak Octavianus’un iktidarı paylaştığı bu *Triumvirlik* MÖ 32 tarihinde bitti.²⁷⁹ Antonius’un, Mısır’daki intiharından sonra Caesar ve Kleopatra’nın oğlunun hayatına son verildi. Böylelikle MÖ 30 tarihinde Roma iktidarının tek varisi Octavianus oldu.²⁸⁰ Octavianus Balkanlar, Actium ve Mısır galibiyetlerini coşkuyla kutladı. Roma’da itibarını artırmakla birlikte ilerleyen zaman içersinde Roma yönetimini senatonun desteğıyle yavaş yavaş düzenledi. Öte yandan senatonun Octavianus’a verdiği unvan “Augustus’tu” bu unvan birlikte sayısız yetkiler ile donatıldı.²⁸¹

Augustus’un varisi olabilecek bir oğlu yoktu. Torununun ise sağığı iyi değildi. Bu durum karşısında Augustus aynı zamanda damadı olan Tiberius’u evlat edindi. Ancak tahtın varisi olarak Tiberius’un ilan edilmesi o dönemde söz konusu olamazdı.²⁸² Öte yandan Augustus’un Roma yönetiminde yaptığı değışikliğe dair bir anayasa mevcut değildi. Senatonun verdiği geniş yetkiler ise hayat boyu geçerliliğe sahipti. Bununla birlikte devlet içersinde yaptığı düzenlemeler ile yeni yönetim yer edinebilmişti. Augustus kendisinden sonra ailesinden birinin yerini almasını istemişti. Bunun için kızını birçok kez evlendirdi, ama hiçbir torunu varisi olamadı.²⁸³

Augustus, Roma’yı dış tehlikelere karşı savunmuş, iç barışı sağlamıştı. Ama yinede yaptıklarına karşın çok temkinli davrandı. Zira Caesar’ın evlatlığı olarak, babasının akıbetine uğrayabilirdi. Bununla birlikte ordu içersinde bazı terhisler yaptı. Ve taraftarlarını mükafatlandırdı. Ordunun dahil olmadığı bir

²⁷⁷ McNeill, s. 246.

²⁷⁸ Sevgi, ss. 65-66.

²⁷⁹ Çıvgın ve Yardımcı, s. 172.

²⁸⁰ Bauer, Antik Dünya, s. 729.

²⁸¹ Freeman, s. 444.

²⁸² Bauer, Antik Dünya, s. 735.

²⁸³ Freeman, ss. 458-459.

yönetim sistemi hazırladı. Augustus, hayatı sonuna kadar Roma İmparatorluğu'ndaki konumu aynı kaldı.²⁸⁴ Augustus, yetmiş altı yaşında geldiğinde vefat etti.²⁸⁵ Ardından tahta Tiberius geçti. Ancak bu hemen olmadı. Zira hem Roma halkı hem de senato, Augustus'un yerinde olmasını istemeyebilirdi. Bundan dolayı Tiberius yönetimi hemen kabul etmedi dahası senatonun yönetime geçmesi için yaptığı teklifleri de geri çevirdi. Ancak kısa bir süre sonra yönetime geçerek hükümdarlığını senatoya onaylattı.²⁸⁶ Ardıl sorunu ömrünün sonuna doğru Tiberius'u da uğraştırdı. Nitekim yetmişli yaşların olan Tiberius'un tahta çıkabilecek bir veliahdı yoktu. Nihayetinde ailesinden iki varis seçti. Bunlar yeğeni Gaius ve torunu Tiberius Gemellus'tu.²⁸⁷ Bir süre sonra Tiberius hastalık nedeniyle yaşamını yitirdi. Tiberius'un bu dünyadan ayrılışı Roma'da sevinç yarattı.²⁸⁸

MS 37 tarihinde Gaius diğer ismiyle Caligula Roma'nın yeni imparatoru oldu. Ancak Caligula'nın senato ile çatışması bir süre sonra öldürülmesine neden oldu.²⁸⁹ Senato yönetim olarak cumhuriyeti geri getirme niyetindeydi. Ancak Caligula'nın amcası Claudius saray muhafızlarının da yanında yer alması ile yeni imparator oldu.²⁹⁰ Claudius'un yönetimi sırasında Roma'da yenilikler yapılmaya devam edildi. Claudius ölmeden önce varis olarak üvey oğlu Neron'u evlat edindi. Eşinin dahil olduğu bir zehirlenme vakası sonucu Claudius hayatını kaybetti.²⁹¹ Roma'nın yeni imparatoru, Neron oldu. Bir hayli, genç olduğundan yönetim işlerini Senatör Seneca ve muhafız komutanlarından Burrus yürüttü. Ancak bu durum sekiz yıl sonra Neron'un yönetime tek başına ele almasıyla son buldu.²⁹²

Neron'un yönetimi, Roma'ya ölüm ve zorbalık getirdi. Her kesimden tepkiler alan İmparator Neron sonunda ordunun dahil olduğu bir ayaklanma sonucunda hayatına son verdi. Yönetim ise ayaklanmayı başlatanlardan biri olan Galba'nın eline geçmişti. Ancak Galba tahta uzun süre kalamadı. Roma'daki iç

²⁸⁴ Faulkner, s. 202.

²⁸⁵ Eutropius, s. 175.

²⁸⁶ Bauer, Antik Dünya, s. 742.

²⁸⁷ Freeman, s. 467.

²⁸⁸ Bauer, Antik Dünya, s. 746.

²⁸⁹ Araz (Ed.), s. 142.

²⁹⁰ Bauer, Antik Dünya, s. 751.

²⁹¹ Araz(Ed.), s. 142.

²⁹² Faulkner, s. 222.

savaş taht mücadelesi yüzünden daha da arttı. Roma lejyonlarının ayrı ayrı belirlediği taht adayları arasındaki mücadeleden galip çıkan Vitellius oldu.²⁹³ İç savaşların ardından Roma yeni hükümdarı ise Vespasianus oldu. Böylelikle MS 69 yılına kadar Roma tahtına birden çok imparator çıkmış oldu.²⁹⁴ Böylece Roma'da başlayan iç çatışmalar sonucu Julio Claudian Hanedanlığı'nın MS 68'de yönetimdeki etkinliği son buldu. Aslında Roma yönetiminde soya dayalı bir yönetim sistemi yoktu. Cumhuriyet Dönemi'ne özgü kurallar ile imparatorlar tahta geçmişlerdi. Ancak Roma'da yönetim erkinin, orduya bağlı olması yönetimin devrilmesine ve iç çatışmaların çıkmasına neden oldu.²⁹⁵

Vespasianus'un, imparator olmasıyla birlikte Roma'da Flavianuslar Dönemi başladı. Bu hanedanlık Roma İmparatorluğu içerisinde bir yenilenme süreci başlatarak imparatorluğun toparlanmasını sağladı.²⁹⁶ Vespasianus'un ardılı olarak iki oğlu vardı. Her ikisinin de veliaht ilan etmek birlikte büyük oğlu Titus'un yönetime geçecek ilk kişi olduğunu senatoya duyurdu. MS 79 yılında ise vefat etti.²⁹⁷ Titus tahta geçtiğinde Roma'yı kalkındırma faaliyetlerine devam etti. Ancak Titus'un saltanatı uzun sürmedi. Titus'un vefatının ardından kardeşi Domitianus, hükümdar oldu. Ancak yeni imparator tüm Roma içerisinde despot tutumları ile huzursuzluk yarattı.²⁹⁸ Nihayetinde kendi ailesinin içinde yer aldığı, bir suikast sonucu yaşamını yitirdi.²⁹⁹

Roma İmparatorluğu'nda yeni bir dönem başlamakla birlikte bu dönemde beş imparator bir hanedana bağlı olmaksızın, ülkede refah ve huzuru sağladılar. MS 180 yılına değin süren bu dönemde Roma'nın tüm toprakları güvence altına alındı.³⁰⁰ Bu dönemin ilk imparatoru olan Nerva, hoşgörü içerisinde imparatorluğu yönetti. Traianus'u evlat edindi, böylelikle ardında bir varis bırakmış oldu. Kısa bir süre sonrada hayatını kaybetti.³⁰¹ Ülkenin yönetimini alan Traianus askeri bir liderin özelliklerini taşıyordu.³⁰² Bununla birlikte yetenekli bir devlet adamı

²⁹³ Araz(Ed.), s. 143.

²⁹⁴ Ergin, s. 91.

²⁹⁵ Faulkner, s. 213.

²⁹⁶ Ackermann ve diğerleri, s. 339.

²⁹⁷ Tekin, s. 244.

²⁹⁸ Diakov ve Kovalev, ss. 245-246.

²⁹⁹ Bauer, Antik Dünya, ss. 764-765.

³⁰⁰ Ackermann ve diğerleri, s. 340.

³⁰¹ Eutropius, s. 197.

³⁰² Gibbon, s. 25.

olduğunu da imparatorluk yönetimini geliştirerek gösterdi. Traianus vefat etmeden önce varis olarak Hadrianus'u evlat edindi.³⁰³ Hadrianus çok kültürlü bir imparator olmasının yanı sıra barış severdi. Roma'ya yeni mimari yapılar yaptırdı. Nihayetinde yirmi bir yıl süren hükümdarlığı vefatı ile son buldu.³⁰⁴ Bunun öncesinde ise Hadrianus, veliahdını MS 138 tarihinde Antoninus Pius'u evlat edinerek belirtmişti.³⁰⁵

Böylelikle Roma İmparatorluğu parlak bir dönem başladı. Antoninus Pius, hukuk, maliye ve eğitim alanlarını düzenledi. Ülkenin huzur ve refahını gözetti.³⁰⁶ Nihayetinde Antoninus Pius da evlat edime geleneğini devam ettirdi. Böylece imparator olarak görmek isteği kişi yerini alacaktı. Ancak Marcus Aurelius ve Lucius Verus'u ardılları ilan ederek iki veliaht seçmiş oldu.³⁰⁷ Antoninus Pius'un varisleri onun vefatının ardından Roma tahtında beraber yer aldılar. Senato ise Marcus'un tahta geçmesini uygun görmüştü. Ama Marcus, imparatorluğa Lucius'la beraber hükmetmek istedi. Böylelikle Roma tahtında iki imparator yer aldı. Her iki imparator da Antoninus adını taşıyordu.³⁰⁸ Roma sekiz yıl boyunca Marcus ve Lucius tarafından yönetildi. Bu durum MS 169 yılında Lucius'un vefat etmesi ile sona erdi. Bununla birlikte Roma içinde bulunduğu barış dönemi tehdit altındaydı.³⁰⁹

Marcus ülkeyi en iyi şekilde savunmaya ve idare etmeye çalıştı. Tahta on sekiz yıl kaldıktan sonra vefat etti.³¹⁰ Ölümünden önce varisinin oğlu Commodus olduğunu duyurdu. Böylece uzun bir süreden sonra evlat edinme geleneğinin dışında bir imparator tahta çıktı.³¹¹

³⁰³ Araz(Ed.), s. 144.

³⁰⁴ Eutropius, ss. 203-205.

³⁰⁵ Bauer, Antik Dünya, s. 777.

³⁰⁶ Araz(Ed.), s.144.

³⁰⁷ Bauer, Antik Dünya, s. 777.

³⁰⁸ Marcus Aurelius Antoninus, **Historia Augusta Filozof- İmparator**, çev. Çiğdem Menzilioğlu, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Antik Kaynaklar Dizisi: 12, İstanbul, 2002, s. 20.

³⁰⁹ Diakov ve Kovalev, s. 258-259.

³¹⁰ Marcus Aurelius, ss. 29-30.

³¹¹ Tekin, ss. 259-260.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ROMA BARIŞI VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERE YANSIMASI

3.1. ROMA'NIN ULUSLAR ARASI İLİŞKİLERİ

Bir imparatorluk olarak Roma kendine has bir yapıya sahipti. Roma'nın iç yapısı idari sistemine bağlıydı. Hukuki yapısı da bu sistemin ana öğelerindendi. Roma, askeri karargâhlar ile donatılan kentleri ve her yere uzanan yolları ülkede bütünleşmeyi sağlardı.³¹² İmparatorluğun sınırları doğudan batıya Akdeniz'i kapsayan bir şekildedeydi. Tüm bunlar Augustus'un yönetime geçtiği dönemde gerçekleşti. Roma'nın yirmi eyaletine ek olarak vasal krallıklar ve hanedanlar da ülkeye dahildi. Roma bulunduğu dönemin egemen devletiydi.³¹³ Bununla birlikte dış tehditler de bulunmaktaydı. Germania'ya Bölgesi önceden alınan Trakya ile birlikte Roma topraklarına tamamen eklenmek istendi. Bu yüzden Pannonia ve Elbe bölgeleri de imparatorluğa dahil edildi. Ancak baş gösteren isyanlar Balkanlar içersinde hızla yayıldı. Roma'nın güvenliği, Augustus'un oğulları Drusus ve Tiberius komutasındaki askeri birliklerin mücadelesi ile sağlandı.³¹⁴ Ancak Germania'nın kuzey toprakları savaşa hazır barbarların varlığının yanı sıra bataklıklar sık ormanları ile fetihlere uygun değildi. Augustus bu durum karşısında var olan hudutlarda kalmayı tercih etti.³¹⁵ Bununla birlikte Germen birliklerini Drusus'un yardımları ile Albis Nehri dışına kadar iterek bir tehdit olmaktan çıkardı.³¹⁶

Ren Nehri barbarlar ve Roma arasında bir sınır halindeydi. Germania'nın bu bölgesi için savaşmak yerine barış içinde kalmak daha uygundu. MÖ 9 tarihinde Arminius tarafından Teutoburg Ormanı'nda ortadan kaldırılan Roma lejyonları, imparatorluğu derinden sarsmıştı. Bununla birlikte MÖ 12 ve 13 yıllarında Tiberius

³¹² Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006, s. 173.

³¹³ Le Roux, s. 17.

³¹⁴ Faulkner, s. 210.

³¹⁵ Gibbon, ss. 22-23.

³¹⁶ Eutropius, ss. 175-177.

ve Germanicus'un, Germania'ya askeri hareketleri ise beklenen ilerlemeyi sağlayamadı.³¹⁷

Roma İmparatorluğu içerisinde Augustus'un yönetim geçmesiyle başlayan Roma Barışı sadece iç barışı kapsamazdı. Avrupa'nın batısından başlayarak İran coğrafyasına değin barış sağlanmıştı.³¹⁸ Bununla birlikte Augustus'un, imparator olması iç mücadelelerin bitmesi sağlamıştı, Roma topraklarına Mısır ve Arabia dahil edilmişti.³¹⁹ Augustus'un ardılları sınırları genişletmeye devam ettiler. MS 43'ten 105'e kadar Britanya, Dacia ve Armenia imparatorluğa eklenmişti. Ancak bu mücadeleler ülkenin içine yansıtılmadan yapılmak birlikte Roma'nın güvenliği tüm hudutlarda sağlanmıştı.³²⁰ Roma, Galatya MÖ 25 ve MS 6'da Iudaea'yı birer eyaleti haline getirdi. İspanya ve Galya ise imparatorluk ile barışık bir duruma getirildiler. Partlar ile uzlaşma varılması sonucu imparatorluğun doğu sınırlarında sulh hakim oldu.³²¹ Öte yandan imparatorluk toprakları doğuda ve batıda geniş sınırlara ulaşmıştı. Roma'nın fetihlerinin amacı ise, ülkeyi emniyet altına almak ve sınır mücadelesi verdiği rakiplerine gözdağı vermektir. Nihayetinde yapılan seferlerin ilk sebebi Roma'nın muhafazasını sağlama isteğiydi.³²²

Nitekim Roma ordusunun görevi ülkeyi iç ve dış tehditlere karşı korumak, bunun yanı sıra hukuki yapının devamlılığını sağlamaktır. Bununla birlikte şair Vergilius Roma'nın idari mekanizmasını şöyle dile getirdi:

*“ İnsanları kendi emirleriyle yönetmeyi iş edin, Romalı! Senin hünerlerin şunlar: barış alışkanlığını yerleştirmek, teslim olanları bağışlamak ve mağruru fethetmek...”*³²³

Antik Çağ'da toprak bütünlüğünü sağlamak ve devletin varlığını korumak için fetihler yapıldı. Nitekim Roma İmparatorluğu'nun, yaptığı fetihlerin sebepleri arasında ülkenin bütünlüğü ve güvenliğinin yanı sıra başka bir devletin egemenliği altına girmeyi önlemekte vardı.³²⁴ Diğer taraftan savaşçı bir yapısı bulunan

³¹⁷ Diakov ve Kovalev, ss. 209-210.

³¹⁸ Davies, s. 183.

³¹⁹ Esengül Akıncı Öztürk, “ Augustus'un Yayılmacı Politikasının Doğası Üzerine” ,**Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:37, Sayı:63, 2018, s. 3.

³²⁰ Davies, s. 183.

³²¹ Lesley Adkins ve Roy A. Adkins, **Handbook to Life in Ancient Rome**, Facts On File Infobase Publishing, New York, 2004, s. 114.

³²² Öztürk, s. 4.

³²³ Davies, s. 196.

³²⁴ Öztürk, s. 5.

Romalıların askeri donanımları her açıdan çok gelişmişti. Öyle ki beş yüz yılı zaferler ile geçirmişti. Bu durum ancak Üçüncü yüzyılda değişmişti. Roma'nın askeri başarıları kadar düşmanları tarafından uğradığı ağır yenilgiler bir Latin atasözü olan “ *si vis pacem, para bellum*,(*barış istiyorsan, savaşa hazır ol*),ile açıklanmıştı.³²⁵

Roma yönetimi, topraklarına kattığı tüm ülkelere Roma Barışı ile istikrar getirdi. Kendi bünyesine kattığı Kartaca, Helen ve Doğu kültürlerini var olduğu coğrafyalara taşıdı. Roma yönettiği uluslara devletin varlığını gösterdi.³²⁶ Bununla birlikte Roma ordusu, otuz lejyon ile ülkenin hudutlarını muhafaza etti.³²⁷ Nitekim Roma Barışı'nın sürdürülmesi ve başka topraklarda da var olabilmesi orduya bağlıydı.³²⁸ Roma' yı dış tehditlere karşı yüzyıllarca ayakta tutan ise *limes*(sınır hattı) idi. *Limesler* bütün coğrafi yapılara karşın sınır olan tepelerde ırmaklarda yer alırdı. Bir kalkan niteliği olan limesler bazen saldırılara uğradı. Barbarların Roma topraklarına girişleri ve yerleşmeleri uygun bir şekilde yapılması, *limesler* aracılığıyla mümkündü.³²⁹

İmparatorluğun sınırlarında kabileler halinde yaşayan halklar bulunmaktaydı. Roma'nın bolluk içinde olan toprakları bu halkları cezbederdi. Özellikle Germenler, Roma'nın başa etmekte güçlük çektiği halkların başında gelirlerdi. Roma yönetiminde bulunan imparatorlar, bu halklar ve Roma arasında barışın sürmesi için çaba harcadılar.³³⁰

Barbarlar ile barışçıl bir ilişki yürüten, Hadrianus ve Antoninuslar Roma'nın dış politikasının hem imparatorluk hem de tüm uluslar için güven temelli olduğunu gösterdiler. Nitekim tüm coğrafyalardaki barbarlar Roma'nın adaletine itibar ederlerdi. Bu imparatorların dönemlerinde Roma'nın toprakları muhafaza edilerek, uluslararası ilişkilerdeki itibarı artırıldı.³³¹ Öte yandan Roma'nın toprak güvenliği için tüm ulusların içinde yer aldığı, askeri birlikler *limeslerde* bulunurlardı. Özellikle Tuna ve Ren sınırları barbar istilaları ile karşı karşıya kalma tehlikesi altındaydı.³³²

³²⁵ Davies, s. 197.

³²⁶ Gelişim Hachette, s. 313.

³²⁷ Davies, s. 198.

³²⁸ Gelişim Hachette, s. 313.

³²⁹ Davies, ss. 213-214.

³³⁰ Gombrich, s. 126.

³³¹ Gibbon, s. 28.

³³² Gombrich, s. 127.

Roma'nın elde ettiği toprakların her biri uzun m¼cadeleler sonucu alındı. İspanya'nın Roma'ya dahil olması iki y¼z yılı buldu. İmparatorluğun, h¼kimiyeti elde ettiği topraklarda sağlayabilmesi ancak silah zoruyla yapılabilirdi.³³³ Toprakların g¼venliđini sağlayan birliklerin bulunduğu sınır boyları Roma'ya benzerdi. Bu b¼lgeler Fransa, İngiltere, Almanya ve Avusturya toprakları i¼ersinde bulunurlardı. Buralarda tıpkı Roma'da olduğu gibi kamu binaları ve kararg¼hlar bulunmaktaydı. G¼revi sona eren askerler çiftçilik yapardı.³³⁴ İmparatorlukla birlikte barışta g¼ven altındaydı. Bununla birlikte Roma olabilecek m¼cadeleler i¼in temkinliydi. Roma ve t¼m uluslar i¼in barış s¼rd¼r¼ld¼. Ulusların Roma'ya karşı herhangi bir taarruzunun olmamasının nedeni ise imparatorluğun hakkaniyetli olmasından kaynaklanırdı.³³⁵ Diğer taraftan s¼knet halinde olmayan Ren ve Tuna sınırları İmparator Traianus'un yaptığı, m¼dahaleler sonucu Roma'ya katıldı. Roma'nın, Dacia'da yaptığı d¼zenlemeler birlikte bu b¼lgenin adı "Romanya" oldu. Roma sınır g¼venliđinin sağlanmamsın yanı sıra bu b¼lgede Roma k¼lt¼r¼ yayıldı ve Latin dilli hakim oldu.³³⁶ Doğu sınırlarında bulunan Partlar ve Roma arasında M¼ 54 ve 53 yılları arasında yapılan Carrhae Savaşı, Roma ordusunun itibarını zedeledi.³³⁷

Bu olay Augustus'un y¼netime ge¼mesi ile savaş yapılmadan ç¼z¼ld¼. Augustus M¼ 20'de sancakları ve esirleri geri aldı. Bunun yanı sıra Roma'nın doğu sınırı Fırat Nehri ve İran coğrafyasında barış sağlandı. Barış sağlanması ile Roma ve Partlar arasında m¼cadelelerin yaşanmasını engelledi.³³⁸ Bu barışın sağlanması ile Armenia'ya b¼lgesi imparatorluk g¼zetimi altına alındı. Ancak Partların bu konuda antlaşmaya uymaması sonucu Roma'nın doğu komutanlığına atanan Gaius m¼cadele i¼in hazırlandı. Bu durum karşısında Partlar geri adım atarak Armenia konusunda Roma ile uzlaşma sağladılar.³³⁹

Roma İmparatorluğu doğu sınırı olan Fırat Nehri boyunca sağladığı barış sayesinde savaştan uzak bir d¼nem yaşadı.³⁴⁰ Diğer taraftan Roma'nın t¼m d¼nya ¼zerinde h¼kimiyet kurmak gibi bir tasarısı bulunmaktaydı. Bu tasarısı

³³³ Freeman, s. 489.

³³⁴ Gombrich, s. 127.

³³⁵ Gibbon, s. 28.

³³⁶ Gombrich, s. 128.

³³⁷ Özt¼rk, s. 10.

³³⁸ Warwick Ball, **Rome In The East**, Routledge, London, 2002, s.15.

³³⁹ Özt¼rk, s. 11.

³⁴⁰ Ball, s. 15.

gerçekleştirmenin yolu Pers topraklarını almaktan geçmekteydi. Bu nedenle bu topraklar Roma için fetih sebebiydi. Bu topraklar alındığı taktirde Roma hakimiyeti Akdeniz ile sınırlı kalmayıp Hindistan ve Çin'e kadar uzanacaktı.³⁴¹Roma'nın doğu sınırlarının Hindistan ve İran ile bütünleşmesi, Augustus için evrensel olabilmenin bir koşulluydu.³⁴²Nitekim Augustus'un ardılları bu amacı gerçekleştirmeye çalışmışlardı.³⁴³Öte yandan Asya'da yapılan seferlerin geçici olmadığı görüldü. İmparator Traianus bu konuda İskender'in takipçisiydi.³⁴⁴Traianus doğuya doğru ilerledi burada Partlara karşı galip geldikten sonra diğer Doğu halklarını Roma'ya bağlı kıldı. Mezopotamya'da bulunan devletler ve Armenia Roma topraklarına katıldı. Arnavutluk, Iberia, Bosforus, Parthia ve Kolşos gibi devletler vasal krallıklar haline getirildiler. Böylelikle Traianus doğu topraklarında daha önce görülmeyen bir ilerleme sağlamış oldu. Bu ilerleme Anadolu'dan Arap Yarımadası'na değin sürdürüldü.³⁴⁵ Roma yönetiminde bulunan diğer imparatorlar Traianus gibi Roma topraklarının güvenliğine önem verdiler. İmparatorluğun uç bölgelerinde en uzun süre kalan imparator ise Marcus Aurelius'tu. Roma'nın güvenliği sağlamak için kuzey sınırlarına giderdi. İmparator Marcus Aurelius barıştan yana olmakla beraber uzlaşmaya açık bir insandı. Bir İmparatorluk olarak Roma'nın yapısı asırlar süren birikim ile meydana gelmişti. Bu yapı içersine dahil olan uluslar aynı kanunlar ile idare edilmenin yanı sıra inanç bakımından hür bırakılmışlardı. Bununla birlikte tüm uluslar eşit yargılanırdı. Roma'ya katılmış tüm devletler aynı intizam içersinde yaşardı. İş konusunda da ayırım yapılmazdı, herkes zanaatını aynı koşullarda yapardı. Bu düzen Roma'nın toplumsal yapısı içersinde uyumun sağlanmasını sağlardı.³⁴⁶ Diğer taraftan Mısır tüm imparatorluk içersinde farklı bir konuma sahipti. Kast sistemi uygulanan Mısır'da köylü, tüccar ve soylulardan oluşan toplum bu sisteme göre yaşardı. Roma'nın tahıl ihtiyacını sağlamanın yanı sıra vergi ödemekle mükellefti. Mısır halkı Site Hakları'ndan da mahrum bırakılmışlardı. Ancak İskenderiye kenti kültürel olarak fazlasıyla zenginleşmişti. Zira Yahudi ve Yunan

³⁴¹ Frankopan, s.23.

³⁴² Ball, s. 106.

³⁴³ Frankopan, s.23.

³⁴⁴ Ball, s. 106.

³⁴⁵ Gibbon, s. 26.

³⁴⁶ Gibbon, ss. 47-48.

felsefe öğretileri karşılaştırılıp geliştirildiler.³⁴⁷ Öte yandan Yunan aydınlarının eserleri Romalılar tarafından büyük bir ilgiye mazhar oldu. Özellikle imparatorluğun batısında çok benimsendi. Bu eserler günümüzde de aynı ilgiyle karşılanmaktadır.³⁴⁸ Diğer taraftan Latin kültür öğeleri sadece Roma özgü kalırken, Yunanlıların eserleri doğu topraklarının her yanına dağılmıştı.³⁴⁹

3.2. ROMA BARIŞI'NIN SONA ERMESİ VE NEDENLERİ

Antoninus Pius'un varisi olan Marcus Aurelius, MS 161 tarihinde Antoninus Pius'un hayatını kaybetmesinin ardından tahta Lucius Verus ile birlikte çıkmıştı. Ancak Roma İmparatorluğu'nun barış temelli güzel zamanlarının sonuna geldiği dönemde imparator oldu.³⁵⁰

Marcus Aurelius Roma tahtını Lucius Verus ile ortak yönetti. Böylece Roma tahtında iki yönetici yer aldı.³⁵¹ Marcus Aurelius, iyi bir şekilde yetiştirildi. Filozoflardan aldığı eğitim sonucu Stoa öğretisini benimseyerek bu öğreti ile ilgili çalışmalarda bulundu. Bununla birlikte Antoninus Pius'un yönetim işlerine yardımcı oldu.³⁵² İmparatorluğun iki kişi tarafından yönetilme durumu MS 169'da Lucius Verus'un vefatı ile son buldu. Bu süre boyunca da Marcus Aurelius'un yönetimde ılımlı bir tutum sergilemesi Lucius Verus ile aralarında olabilecek çatışmaların önüne geçmişti.³⁵³ Diğer taraftan imparatorluğun içinde ve dışında yaşanan gelişmeler Roma'yı altüst etmişti. Lucius Verus ve Marcus Aurelius'un yönetime geçtiği gibi başlayan olaylar son bulmadı. Üç kıtaya yayılan imparatorluk bir sistem olarak varlığını devam ettiremeyecek bir hale gelmişti. Bir yanda Germania ve Britanya bölgelerindeki çatışmalar diğer yandan Tiber Nehri taşması ile doğal bir afet yaşanmıştı. Bununla beraber İtalya'da yeterli gıda olmadığı için kıtlık

³⁴⁷ Araz(Ed.), s. 149.

³⁴⁸ Gibbon, s. 57.

³⁴⁹ Araz(Ed.), s. 149.

³⁵⁰ Diakov ve Kovalev, s. 258.

³⁵¹ Eutropius, s. 207.

³⁵² Faulkner, s. 255.

³⁵³ Diakov ve Kovalev, s. 258.

vardı.³⁵⁴ Calpurnius Agricola, Britanya'daki olaylara müdahale için görevlendirildi. Aufidius Victorinus ise Germania Bölgesi'ndeki Chatteriler ile mücadele etti.³⁵⁵

Ancak Roma'nın uğraşmak zorunda olduğu büyük tehlikelerin ardı arkası kesilmedi. Batıda Tuna sınırları tehdit altındaydı. Doğuda ise Parthia kralı Armenia işgal etmişti. Roma'nın doğu eyaletlerinin yöneticilerinin müdahaleleri yetersiz kalmıştı.³⁵⁶ Senato Partlar ile mücadele etmek için Lucius Verus'u uygun buldu.³⁵⁷ Roma ve Partlar arasındaki mücadelede Roma galibiyetler aldı. Armenia'yı Partlardan kurtaran Roma birlikleri Parthia ülkesinin merkezine kadar ilerleyip kraliyet sarayını ateşe verdiler.³⁵⁸ Parthia karşı yapılan mücadelenin liderliğini yürüten Lucius Verus gibi Marcus Aurelius da kazanılan galibiyetlerden memnundu.³⁵⁹ Zira yapılan mücadelenin hazırlıklarını Marcus Aurelius yapmıştı. Partlar ile yapılan mücadelede çok sayıda kişi rehin alındığından Marcus ve Lucius *Armeniacus* adını aldılar. Bunun yanı sıra Parthia seferi son bulduğunda imparatorlara "Parthicus" unvanı verildi.³⁶⁰

Ancak Parthia seferinin bir barış ile sona ermesi Roma'nın içinde bulunduğu kötü şartların bir sonucuydu. Zira batıda askeri sayının yetersizliği nedeniyle hudutları aşmaya çalışan halklar bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra Roma ordusu veba ile uğraştığından mücadeleye devam edebilecek direnci kalmamıştı.³⁶¹ Öte yandan Roma'nın, doğu sınırındaki mücadelesi sona ermeden batıda Marcomanlar ile mücadeleye etmeye başladı. Zira bu mücadele Roma'nın imparatorları içinde uygundu. Diğer yandan batı sınırlarında başlayan bu mücadele zorluğu nedeniyle Roma'da dini ayinler yapıldı. Bununla birlikte tüm ülke gözetim altında tutuldu.³⁶² Sadece Marcomanlardan oluşmayan Germen halklarının arasında Vandal, Quad ve onlara dahil olan Sarmat – Iazyglar da bulunmaktaydı. MS 168'de Roma'ya akın etmeye başladılar. Roma bu akınlar karşısında korunmasız kaldı. Germenler ile başa çıkmak için gladyatör ve köleler orduya dahil edildi.³⁶³

³⁵⁴ Faulkner, ss. 255-256.

³⁵⁵ Marcus Aurelius, s. 21.

³⁵⁶ Diakov ve Kovalev, s. 259.

³⁵⁷ Marcus Aurelius, s. 21.

³⁵⁸ Diakov ve Kovalev, s. 259.

³⁵⁹ Eutropius, s. 207.

³⁶⁰ Marcus Aurelius, s. 22.

³⁶¹ Diakov ve Kovalev, s. 259.

³⁶² Marcus Aurelius, s. 26.

³⁶³ Diakov ve Kovalev, s. 259.

Roma tarafından Germanler'in üzerine aslanlar salındı. Ancak Germanler sopalar vasıtasıyla aslanları alt ettiler.³⁶⁴ Roma İmparatorluğu'nun uğraşmak zorunda olduğu Germanler daha önce yapılan seferlere rağmen imparatorluğa eklenemeyen topraklarda yer almaktaydı. Zira kuzeyde bulunan German toprakları geçilmesi zor ormanlar ile kaplıydı. Roma bu yüzden German halkları ile çatışmadan uzak bir iletişim yolu seçmişti. İlerleyen zamanda içersinde Germanler imparatorluğa uyum sağladı.³⁶⁵ Bununla birlikte Germanler, Roma'nın ordusunda en çok yer verdiği yabancı halklar arasında ilk başta gelirlerdi. Çünkü Germanler savaşta çok hünerliyidiler. Diğer taraftan imparatorluğun Tuna sınırları Mısırlı birlikler tarafından korunurdu.³⁶⁶

Marcus Aurelius, Roma'nın Marcoman ve diğer kavimlere karşı verdiği mücadelede bizzat yer aldı. Bunun yanı sıra savaş ihtiyaçları için hazinden yararlanıldı. Doğu lejyonları da mücadeleye katılırken, orduya Germanler, barbarlar ve eşkıya da dahil edildi.³⁶⁷ Roma İmparatorluğu'nun bir kaosa çekilmesini önlemek amacıyla Marcus ve Lucius Marcoman ve diğer German halklarının akınlarını kesmeye çalıştılar. Zira Germanlerin başlattığı bu akınlar diğer barbarların yerinden olmalarına neden oldu. Dahası bu barbarlar Roma ile çatışmaya hazırlardı.³⁶⁸ Öte yandan Marcus Aurelius akınları önlemek için Germanleri, kuzeyde bulunan dağların arkasındaki topraklara itmek için uğraştı.³⁶⁹ Bununla birlikte imparatorların savaşa katılmalarının ardından barbarların ilerleyişi durdu. Bozgunculuk yapanların hayatlarına son verildi. Ancak barbarların her an harekete geçebileceklerinin farkında olan Marcus bu nedenle Lucius ile beraber hazırlık yapmak için Alp Dağları'nın ötesine geçtiler. Lucius geri dönmek için yola çıktığı esnada yaşamını yitirdi.³⁷⁰

Lucius Verus'un ardından MS 169'da Marcus Aurelius Germanler ile olan mücadeleye devam etti.³⁷¹ Ancak Germanler ile mücadele 172 ve 175 yıllarına değin Roma topraklarında sürmeye devam etti. Nihayetinde Marcus Aurelius devam eden mücadeleyi German topraklarına doğru götürmeyi başardı. Marcus Aurelius, böylece

³⁶⁴ Gombrich, s. 129.

³⁶⁵ Freeman, s. 538.

³⁶⁶ Gombrich, ss. 129-130.

³⁶⁷ Faulkner, s. 257.

³⁶⁸ Marcus Aurelius, s. 27.

³⁶⁹ Diakov ve Kovalev, ss. 259-260.

³⁷⁰ Marcus Aurelius, s. 27.

³⁷¹ Tekin, s. 259.

Roma'nın kuzey topraklarını güven altına alarak ve Germen tehlikesine son vermeyi planlamıştı.³⁷² Nitekim Marcus Aurelius, Roma'nın Germenler ile olan mücadelesini Germenler aleyhinde sonlanmasını sağladı. Pannonia halkı da bu gelişmelerin neticesinde hürriyetlerine kavuştular. Diğer taraftan Roma topraklarında ölüm sadece savaşla değil bitmek bilmeyen bulaşıcı bir hastalık ile de yayılmaktaydı.³⁷³ Bununla birlikte Germenler ile olan mücadele MS 177'den sonra yeniden alevlendi.³⁷⁴

Bu nedenle Marcus Aurelius bu dünyadan ayrılıncaya değin Germen halkları ile savaşmak için Tuna sınırında kaldı. Bu süre zarfında sadece doğu topraklarına düzenlediği sefer için Tuna sınırından ayrıldı. Öte yandan mücadeleler için yapılan harcamalar halka vergi yükü yapılmadı, bunun yerine saraya ait kıymetli eşyalar satıldı. İmparator bu davranışı ile halkın gönlüne yerleşti.³⁷⁵

Ancak Roma İmparatorluğu yeni tehlikeler ile karşı karşıya kalmıştı. Zira Mısır'da çobanlar tarafından çıkarılan isyan sonucunda Roma askerlerinin pek çoğu yok edildi. İmparatorluğun batısında ise Britanya, Ren ve İspanya toprakları tehdit altındaydılar.³⁷⁶ Mısır'daki kötü duruma Avidius Cassius tarafından son verildi. İspanya'yı talan eden Mauriler ise diplomatik bir yol ile uzlaşma sağlandı.³⁷⁷

Öte yandan Germenler iki koldan imparatorluğu sardı. Ancak Marcus Aurelius, hem İtalya'ya hem de Yunanistan topraklarına giren Germenleri mağlup etti. Bu sıralarda imparatorluğun doğusunda Avidius Cassius, Roma'nın yeni imparatoru olduğunu duyurdu. Bu kararı Marcus Aurelius'un hayata olmadığı ilgili haberler sonucu almıştı.³⁷⁸ Bu durum karşısında imparator yola çıktı. Suriye eyaletinde bulunan Avidius Cassius'un ise hayatına son verildi. Ancak yine de imparator Suriye'ye seferini sürdürdü. Suriye eyaletinde bulunduğu süre boyunca şehirleri dolaştı.³⁷⁹ Bunun yanı sıra Pers topraklarında gelen pek çok hükümdar ile uzlaştı. Mısır gezisi sırasında bir imparatorun daha çok bir filozofa benzemekteydi.³⁸⁰ Sekiz yılın ardından Roma'ya geri dönen imparator oğlu Commodus ile MS 177 tarihinde yönetimi paylaştığını duyurdu. Bununla birlikte

³⁷² Faulkner, s. 257.

³⁷³ Marcus Aurelius, s. 29.

³⁷⁴ Faulkner, s. 257.

³⁷⁵ Bauer, Antik Dünya, s. 779.

³⁷⁶ Diakov ve Kovalev, s. 260.

³⁷⁷ Marcus Aurelius, s. 32.

³⁷⁸ Freeman, s. 542.

³⁷⁹ Tekin, s. 259.

³⁸⁰ Marcus Aurelius, s. 36.

imparator oğlu Commodus'u da alarak karışıklıkların devam ettiği Tuna sınırına gitti.³⁸¹ Ancak uzun bir zamandan beri hasta olan Marcus Aurelius'un durumu MS 180 yılında ağırlaştı. Çok geçmeden yaşamını yitirdi.³⁸² Diğer taraftan Marcus Aurelius Germanler ile verdiği mücadelede Roma topraklarını bu tehlikenden arındırdı. Marcomanlara karşı lejyonlarını German topraklarında hazır tuttu.³⁸³ Ancak Roma'yı yöneten önceki imparatorlar Part ve Germanler çarpışmak yerine ülke topraklarından uzak tutmaya çalıştılar. Roma topraklarını Part ve German istilalarından koruyan Marcus Aurelius ise, verdiği mücadeleler ile bu iki düşmanı alt etti.³⁸⁴ Öte yandan Roma askeri açıdan gücünü korumakla beraber, Marcus Aurelius Dönemi imparatorluğun çözülmesinin başlangıcıydı.³⁸⁵ Commodus, imparator olduğunda ise Germanler ile mücadeleye devam etmedi. Bunun yerine Germanler ile uzlaştı.³⁸⁶

Commodus tahtın varisi olduğu için imparator oldu. Ama bir imparatorluğu yönetebilecek yeteneklerden yoksundu.³⁸⁷ Zira Roma'yı yönetmek yerine eğlence ile meşguldü. Ülkenin idaresi ise Commodus'un cariyeleri tarafından yürütülmekteydi. Diğer taraftan Roma İmparatorluğu kritik bir dönem içersinde bulunmaktaydı.³⁸⁸ İmparatorluğun hudutları tam olarak muhafaza edilememekteydi. Bu sorun Marcus Aurelius'un yönetimi sırasında vuku buldu. Bununla birlikte Roma egemenliği için bir tehdit unsuru olma ihtimali söz konusuydu.³⁸⁹ Marcus Aurelius'un ardından Roma'nın yapısı çözülmeye başlamıştı. Bu durumun oluşmasında ülkenin uçsuz bucaksız toprakları da etkendi.³⁹⁰

Romalılar, Commodus'un yayılma politikasını sürdürmemesinden hoşnut değillerdi. Germanler ile yaptığı anlaşmanın devamlılığı, Romalılar tarafından verilen topraklarla sağlandı.³⁹¹ Commodus günlerini arenada dövüşler yaparak geçirirdi. Bu arada Herkül imajını benimsemişti. Babasının tam aksini sergilemekteydi. Commodus'un yaptıkları Roma'da en son bir asır önce görülmüştü.

³⁸¹ Tekin, s. 259.

³⁸² Bauer, Antik Dünya, s. 780.

³⁸³ Freeman, s. 542.

³⁸⁴ Gibbon, ss. 28-29.

³⁸⁵ Faulkner, s. 259.

³⁸⁶ Tekin, s. 260.

³⁸⁷ Bauer, Antik Dünya, s.780.

³⁸⁸ Diakov ve Kovalev, s. 260.

³⁸⁹ Faulkner, s. 260.

³⁹⁰ Marriott, s. 45.

³⁹¹ Freeman, s. 543.

Roma'da etkin bir konumda olan ordunun bu durumu göz ardı etmesi beklenemezdi.³⁹² Nitekim Commodus'un hayatını sonlandırmak için komplolar kuruldu. Kız kardeşi Lucilla'nın MS 182'de hazırladığı komplo başarısız oldu. Lucilla'nın ise hayatına son verildi.³⁹³ Ancak Commodus MS 192'de yapılan öldürme planından kurtulamadı. Commodus'un kendisini yüceltmek için yaptığı çalışmalar asla ailesinden ve senatodan onay görmedi.³⁹⁴ Ölümünün ardından heykelleri tahrip edildi. Adı her yerden silindi. Zira Commodus hem Romalılar hem de senato tarafından lanetlenmişti. Commodus'un yaşamını yitirmesiyle birlikte Antoninuslar'ın yönetimdeki varlığı son buldu.

3.3. ROMA BARIŞI'NIN SON BULMASININ ROMA'DAKİ ETKİSİ

3.3.1. Siyasi Etkisi

Antoninuslar Dönemi'nin son bulmasının ardından Roma tahtına Pertinax çıktı.³⁹⁵ Ancak Roma siyasi yapısı ordunun etkisi ile kaosa doğru sürüklendi. Zira Marcus Aurelius'un Partlar ve Germanlar ile mücadeleleri ordunun ön planda olmasına neden oldu. Pertinax'ın muhafızlara verdiği bahşişler onu tahta uzun süre tutmaya yetmedi. Diğer taraftan Julianus da taht yarışında daha çok bahşiş dağıtarak imparator oldu. Roma iç mücadeleler ve darbelerin olduğu bir dönemden geçmekteydi.³⁹⁶ Pertinax'ın muhafızlara tam olarak ödemeleri yapamaması saray içinde bir ayaklanmaya neden oldu. Bu ayaklandırmayı sonlandıran Pertinax birkaçını da öldürttü. Ancak bu olay sonrası kendisi de katledildi. Roma tahtı ise muhafızların yaptığı açık arttırma sonucu Julianus'un eline geçti.³⁹⁷ Roma'da yaşanan durum imparatorluğun çeşitli bölgelerinde bulunan lejyonların da iktidara sahip olma isteğini yarattı.³⁹⁸ İmparatorluk kanun ve senato yerine her an her şeyi yapabilecek *pretoryen* muhafızlarının elindeydi. Yönetim sistemindeki çözülme gerekçeleri arasında yer alan bu askeri birlik Augustus tarafından kurulmuştu. Ancak

³⁹² Faulkner, s. 261.

³⁹³ Tekin, s. 260.

³⁹⁴ Freeman, s. 543.

³⁹⁵ Tekin, s. 262.

³⁹⁶ Diakov ve Kovalev, s. 281.

³⁹⁷ Faulkner, s. 263.

³⁹⁸ Diakov ve Kovalev, s. 281.

çok azı Roma içersinde barındırılmıştı. Bu hayati düzenleme Tiberius Dönemi'nden itibaren değiştirilmişti. *Pretoryen* alayının tüm mensubları Roma'ya aktarıldı. Diğer askerlerden daha fazla maaş alan muhafızlar yönetim için bir tehlikeye dönüştüler.³⁹⁹ Diğer taraftan Augustus Dönemi'nde statü kazanan eyalet birlikleri de imparatorluğa itaat ile hizmet etmek yerine bağlı olduğu ulusun çıkarlarını önde tutanlar oldu. Bunun için ayaklananlar arasında en iyi bilinenleri German Arminius ve Batavi kabilesinden Civilis'ti.⁴⁰⁰

Roma sarayında yer edinen muhafızlar yönetim sisteminin her kademesini öğrendiler. Bunun sonucunda ise muhafızlar imparatorluğun merkezini kontrol etme yetisini kendilerinde buldular. Dahası artık bu muhafız birliğinin Roma yönetimine sadakat ya da itaat etmek gibi bir niyetlerinin olmadığı da aşikârdı. Muhafızlar yönetime geçen imparatorun kendi onaylarına bağlı olmasının yanı sıra ülke yönetimine askeri varlığında dahil edilmesini talepleri arasındaydı.⁴⁰¹ Diğer taraftan imparator olan Julianus yönetim yetkileri muhafızlar tarafından teminatı sağlandı. Bununla birlikte Romalılar olanları boykot etmek için saray çevresini sardığında muhafızlar duruma müdahale etmekte yetersiz kaldılar.⁴⁰²

Roma'da Julianus'un yönetime böylece geçmesi hiç kimsenin hoşuna gitmemişti. Aristokrat sınıfı sessizliği korurken halk her yerde veryansın etti. Julianus'ta geçtiği tahtın satın alınmış olmasının huzursuzluğunu içersindeydi. Roma'da bulunan halk diğer eyaletlerdeki orduların derhal müdahale etmesini beklediler. Nihayetinde bütün imparatorluk içersinde tepkiler giderek arttı.⁴⁰³ Bunun üzerine Britanya Valisi Albinus tahtın yeni hükümdarı olarak gösterilirken, Roma tahtının bir diğer adayı Pannonia'nın Valisi Severus, muhafızlara karşı mücadele etmek için hazırlandı. Öte yandan Suriye Valisi Niger de anayasaya uygun bir düzenin tekrar sağlanması için Roma'dan bir çağrı aldı.⁴⁰⁴ Roma'nın yeni hükümdarı olmak isteyen üç adayda aynı imkânlarla sahiptiler.⁴⁰⁵ Böylece askeri temelli bir iç mücadele tüm ülke içersinde başladı.⁴⁰⁶ Roma lejyonlarının hepsi kazanmaya

³⁹⁹ Gibbon, s. 124.

⁴⁰⁰ Ergin, s. 403.

⁴⁰¹ Gibbon, s. 125.

⁴⁰² Faulkner, ss. 263-264.

⁴⁰³ Gibbon, s. 128.

⁴⁰⁴ Faulkner, s. 264.

⁴⁰⁵ Gibbon, s. 128.

⁴⁰⁶ Diakov ve Kovalev, ss. 281-282.

odaklanmışlardı. Kazandıkları taktirde alacakları ödül ve makamlar için amansız bir mücadele verdiler. Onlara bu mücadelede soylular da yardım ettiler. Muhafız birlikleri ve Julianus ise dört bir yandan sarılmış bir haldeydiler.⁴⁰⁷

İmparator adayları arasında en güçlü isim Britanya Valisi Albinus'tu. Zira kendisinin mensubu olduğu aile asil olmasının yanı sıra Cumhuriyet Dönemi'nde ön planda yer almış bir aileydi. Bunun birlikte Albinus, Marcus Aurelius'un itimat ettiği kişilerden biriydi.⁴⁰⁸

Ancak bir diğer aday Severus Roma'ya en yakın olanıydı. Dahası imparator olmak için gözünü karatmıştı. Albinus'u , Caesar yapmakla birlikte imparatorluğun bir sonraki hükümdarı olma sözünü de verdi. Ravenna'daki donanmaya ulaşmak için Alp Dağları'nı aştı.⁴⁰⁹ Severus yolculuk esnasında tek tek tüm askerlerine alacakları ganimetleri hatırlatarak dinç bir şekilde yolculuğa devam etmelerini sağladı. Diğer taraftan Julianus ilk saldırının Suriye valisinden geleceğini sanmıştı. Ancak Severus'un birlikleri ile geldiği dahası tüm kentlerde memnuniyetle karşılandığı ve Ravenna'nın direnişte bulunmadan alındığı, bilgileri Roma'ya hemen ulaştı. ⁴¹⁰ Bu durum karşısında Julianus karşı koymak istemesine rağmen muhafızlar gelen birliklerle mücadeleyi göze alamadılar.⁴¹¹ Julianus ise, çırpınmaya devam etti. Severus'a karşı suikast planları yaparken senatonun da onu hain olarak duyurmasını talep etti. Roma'ya doğru ilerlemeye devam eden Severus ise tüm mücadelelere hazırды. Ancak suikast yapılmasını önlemek için altı yüz asker daima yakınında tuttu.⁴¹² Sonunda muhafızlar ve Severus arasında yapılan antlaşma ile kan dökülmeden imparatorluk tahtı Severus'un oldu.⁴¹³ Böylelikle imparatorlukta Severus ile başlayan yeni bir hanedanlık dönemine geçildi.⁴¹⁴

Diğer taraftan senato Julianus'un hükümdarlığının sonlandırıldığını kendisinin de idamına karar verildiğini duyurdu. Sadece iki ay kadar hüküm süren Julianus hayatına son verildi. Severus'un hükümdarlığı ise senato tarafından onaylandı.⁴¹⁵ Roma İmparatorluğu'nun Afrikalı ve asker olan ilk hükümdarı olan Severus

⁴⁰⁷ Faulkner, s. 264.

⁴⁰⁸ Gibbon, s. 129.

⁴⁰⁹ Faulkner, s. 264.

⁴¹⁰ Gibbon, s. 133.

⁴¹¹ Faulkner, s. 264.

⁴¹² Gibbon, s. 134.

⁴¹³ Faulkner, s. 264.

⁴¹⁴ Diakov ve Kovalev, s. 282.

⁴¹⁵ Gibbon, s. 135.

kendisine karşı duran tüm soylu aileleri alaşağı etti. Dahası mal varlıklarına el koydu. Soylulardan alınan gelirler orduya aktarıldı.⁴¹⁶ Bunun yanı sıra muhafızları Roma'dan gönderdi ve bundan sonra yaptığı her şeyi Pertinax'a yapılanların karşılığı olarak nitelendirdi. Romalılara para dağıtmak gibi çeşitli ihsanlarda bulundu. Senato ise üyelerinin ölümle cezalandırılmayacağı güvencesini aldı. Severus bunları yapmasının asıl sebebi rakibi Niger ile mücadelesinde kendisine taraf olunan bir ortamda olmağı.⁴¹⁷

Severus bir ay boyunca kaldığı Roma'dan ayrılarak mücadele etmek için yola koyuldu.⁴¹⁸ Niger ise yapacağı mücadelenin tüm hazırlıklarını tamamlamıştı. Ancak Niger'in tüm çabaları Severus'u durdurmaya yetmedi. Severus yaptığı üçüncü mücadelenin ardından Anadolu'da hakim olan taraf oldu. Severus ilerleyişini Suriye'ye kadar sürdürdü. Burada yapılan son mücadelede Severus galip oldu. Bunun ardından kaçmaya çalışırken yakalanan Niger'in hayatına son verildi.⁴¹⁹

Artık sırada Albinus vardı. Albinus için çok iyi hazırlanan suikast planı yapılamadan ortaya çıktı. Bu durum karşısında Albinus kılıç kuşandı. Severus ve Albinus'un birlikleri kıyasıya savaştı. Lyon Meydan Savaşı iki amansız ordunun birbirlerine eş şekilde çarpışmaları ile devam etti. Albinus'un kazanmasına ramak kala tüm gücü ile taarruz eden Severus, Albinus'u alt etti.⁴²⁰ Savaş sonlanırken Albinus'un da hayatına son verildi. Severus imparatorluğun buradaki topraklarını kendi güvenliği için kontrol altına aldı. Daha sonra devasa bir zafer takısı yaptırmasının yanı sıra Leptis şehrinin yapılmasını sağladı. Kendisinin betimlendiği heykeller diğer heykellere göre daha büyük yapılarak güçlü bir imaj verilmeye çalışıldı.⁴²¹

Bu dönemde imparatorluğun doğu sınırları Partlar tarafından işgallere maruz kaldı. Doğu sınırlarında Roma'nı siyasi varlığı tehlikeye girmişti. Bunun üzerine Severus MS 197'de doğu topraklarına doğru yöneldi.⁴²² Partlara karşı yapılan mücadele sonunda Babil ve Ktesiphon gibi kentler el geçirilirken, Roma'nın doğu

⁴¹⁶ Diakov ve Kovalev, s. 282.

⁴¹⁷ Faulkner, ss. 264-265.

⁴¹⁸ Gibbon, s. 136.

⁴¹⁹ Faulkner, s. 265.

⁴²⁰ Gibbon, s. 139.

⁴²¹ Freeman, s. 544.

⁴²² Tekin, s. 267.

sınırları ise Dicle Nehri'ne değin ulaştı.⁴²³ Bununla birlikte Mezopotamya bir eyalet haline getirildi. Parthia ve Roma arasında bir antlaşma düzenlendi.⁴²⁴ Doğu sınırlarındaki mücadelenin ardından Britanya' da bir ayaklanma başladı. Batı topraklarında başlayan bu karışıklığa Severus oğulları Caracalla ve Geta ile beraber müdahale etti.⁴²⁵ Severus mücadeleler ile iktidarını sağlamış olsa da Romalılara kendini kabul ettirmeyi başardı. Bunun yanı sıra yönetimi süresince bir iç huzuru da sağladı. Ülkenin imarı ile de ilgilendi. Diğer taraftan ordu içersindeki evlenme yasağını kaldırdı. Bununla beraber Roma askerlerinin bahşiş ve maaşları daha önce görülmemiş bir miktarda artırıldı.⁴²⁶ Severus'un yönetimin başında yer alması ile birlikte Roma İmparatorluğu askeri bir yapıya dönüştü.⁴²⁷ Zira uzun bir zamandan beri imparatorlukta varlığı bulunan askeri diktatörlük Severus'un iktidarı ile ön plana çıktı.⁴²⁸

Nitekim Severus'un ölümünün ardından imparatorlukta ordu kaynaklı iç mücadeleler tekrar vuku buldu.⁴²⁹ Öte yandan yönetim olarak imparatorluk sistemi ile yönetilen Roma'da iç savaşlar bu yönetimin başında bulunacak kişi için yapıldı. Ordu ise ganimet ve mevki için bu savaşlarda bulunurdu. Ancak kaybeden kişiye sadakattin devam etmesi söz konusu değildi. Askerler dışında bu iç mücadelelerde yer alanlar ya ön plana çıkmak isteyenler ya da kaygıları sebebi ile orada bulunanlar olurdu.⁴³⁰

3.3.2. Toplumsal Etkisi

Roma İmparatorluğu, Antoninuslar yönetimi sırasında siyasi, askeri ve sosyal yapısı bir değişim içersine girdi. Roma'nın idari yapısı her alanda etkin değildi. Özellikle askeri ve sosyal yapıları desteklemekten uzak bir durumdaydı. Bu

⁴²³ Freeman, s. 544.

⁴²⁴ Tekin, s. 267.

⁴²⁵ Freeman, s. 544.

⁴²⁶ Gibbon, s. 143.

⁴²⁷ Freeman, s. 545.

⁴²⁸ Faulkner, s. 266.

⁴²⁹ Diakov ve Kovalev, s. 282.

⁴³⁰ Gibbon, ss. 139-140.

durum imparatorluğun en önemli unsuru olan bütünleştirici yapısının zarar görmesine yol açtı.⁴³¹

Diğer taraftan Roma'nın bir parçası haline gelen farklı uluslar kendi yaşamlarındaki durağanlığı, barış getirdiği esenlikten dolayı fark edemediler. *“Barışın tatlılıkları içerisinde eski hınçlarını unutan ve artık hiçbir tehlikeyle karşı karşıya bulunmayan uluslar bayram günlerini kutlamaktadırlar.”* Nitekim bu anlatı o dönemi açıklamıştır.⁴³² Ancak bu anlatılanlar Marcus Aurelius Dönemi'nden başlayarak kötü bir yönde değişme uğradı. Neredeyse seksen milyona yakın olan Roma o zamana değin finansal yapısını iyi bir şekilde yürüttü.⁴³³ Bununla beraber merkezden bağımsız bir şekilde gelişme gösteren Suriye, Mısır ve Pergamon gibi eyaletler ekonomik atılım içersindeydiler. Bu dönemde talep gören parşömen, parfüm ve dokuma ürünlerinin yanı sıra Ege adalarındaki zeytinlerden mamuller üretilirdi. İmparatorluğun doğusunda başlayan ticari canlılık batısını da etkiledi. Germania ve Galya'da bağcılık, İspanya'da madencilik, Pannonia ve Sicilya'da tahıl üretimi yapıldı.⁴³⁴ Öte yandan Roma halkı site benzeri bir hayat sürdürdü. Bu sitelerin en uzun ömürlü olanı ise Yunan kentleriydi.⁴³⁵ Nitekim batıda gelişmeler sonucu Lyon, Viyana, Narbonne, Londra, Köln ve Belgrad gibi şehirler kuruldu. Roma vatandaşı olmanın yanı sıra aralarında kentler Helen siteleri gibi bağımsız olanlar da vardı.⁴³⁶

Roma şehir yerleşmesindeki toplumsal hayat aynı amaçlar için bir arada bulunan farklı sınıfların oluşumundan meydana gelirdi.⁴³⁷ Ancak Roma İmparatorluğu'nun merkezi olan İtalya bu şehirlerin gelişimi karşısında ekonomik olarak da zayıfladı. İmparatorluğun ticari işlerini Romalı olmayan tacirler yürütürlerdi.⁴³⁸ Diğer taraftan tüm eyaletler yönetim sistemini, antik Helen ve Roma yerleşimlerine benzer şekilde yapılandırdı. Bu sistemlerin yönetim işi yürüten yerel aristokrasi zamanla çok güçlendi.⁴³⁹ İmparatorluğun bütünleştirici yapısı MS II. yüzyılda artık etkin bir halde değildi. Zira kendi yönetim sistemleri olan kentler,

⁴³¹ Diakov ve Kovalev, s. 262.

⁴³² Gibbon, ss. 73-74.

⁴³³ Le Roux, s. 63.

⁴³⁴ Diakov ve Kovalev, s. 262.

⁴³⁵ Le Roux, s. 63.

⁴³⁶ Diakov ve Kovalev, ss. 262-263.

⁴³⁷ Le Roux, s. 64.

⁴³⁸ Diakov ve Kovalev, s. 263.

⁴³⁹ McNeill, s. 248.

yönetici seçimlerini de kendileri yapardı. Bunun yanı sıra kentlerin siyasi, ticari ve sosyal ihtiyaçları için görüşölüp kararlar verilirdi. Böylelikle yönetsel olarak özgürleşen kentler Roma'nın idari yapısının dışında kaldılar.⁴⁴⁰ Roma İmparatorluğu'nun birleştirici bir ögesi olan Roma kültürü taşrada etkin olan aristokrasi vasıtasıyla diğer sınıflara aktarılırdı. Aristokrasi bunu yaparken, Roma'nın mevcut yapısına uygun bir tutum içersinde bulunurdu.⁴⁴¹ İmparatorluk içersinde imtiyazlı olan eski ordu mensuplarının oluşturduğu sınıf varlığını MS II. yüzyıldan sonrada sürdürdü. Nitekim Roma'nın istilalara uğradığı ve iç savaş yaşadığı bir yüzyıldı.⁴⁴²

Öte yandan Romalılar, imparatorluğun her yerinde aynı koşullarda hayatlarını sürdürürlerdi. Zira bunu için konulan siyasi ve kültürel bir uygulama başından beri yoktu. Tümöyle homojen olmayan bir yerleşme yapısı Roma'da bulunan halklar tarafından uygulanmaktaydı.⁴⁴³ Diğer taraftan Hristiyanlık etkisiyle yeni kültürel öğeler Roma halkının hayatında yer edindi.⁴⁴⁴ Roma İmparatorluğu içersinde Hristiyanlığın yayılımı Anadolu'dan Afrika'ya doğru bir şekilde oldu. Roma toplumunun zayıf kısmını oluşturan kitleler tarafından da çabuk kabul edildi. MS II. yüzyıla gelindiğinde ise bu dine özgü kültürel eserler kaleme alındı.⁴⁴⁵ Bunun yanı sıra Roma topraklarında hakim olan Helenizm giderek etkisini kaybetti. Öte yandan Hristiyanlığı benimseyen kitlelerin sayısı gittikçe arttı. İmparatorluk ise bu inanca karşı temkinliydi.⁴⁴⁶ Diğer taraftan Hristiyan olanların imparatorluğa uğursuzluk getirdiğine inan bir kesim vardı. Ancak Roma yönetimi bu tür söylentilere itibar etmedi. Roma için asıl konu devletin normlarına uygun davranmalarıydı. Aksi halde Roma'nın müdahalesi kaçınılmazdı.⁴⁴⁷

Nitekim imparatorluğa karşı olanlar Traianus zamanında bizzat imparatorun emri ile cezalandırıldılar. Bunun yanı sıra Marcus Aurelius'un yönetimi sırasında da Hristiyanlar benzer olaylar yaşamışlardı. Ancak ilerleyen zaman içersinde Hristiyanlık karşıtlığı son buldu. MS II. yüzyılın sonuna doğru Hristiyanlığın etkisi

⁴⁴⁰ Diakov ve Kovalev, s. 263.

⁴⁴¹ Ergin, s. 460.

⁴⁴² McNeill, s. 249.

⁴⁴³ Le Roux, s. 65.

⁴⁴⁴ McNeill, s. 249.

⁴⁴⁵ Diakov ve Kovalev, s. 275.

⁴⁴⁶ McNeill, s. 253.

⁴⁴⁷ Roberts, s. 100.

gündelik hayata değişimler yarattı. Bilinen tüm öğretilerin üstünde bir yer edindi. Roma İmparatorluğu geride bıraktığı gönenç dolu yılları Augustus ve Marcus Aurelius arasındaki zaman boyunca yaşamıştı. Bu zamanın sonrasında ise imparatorluk altüst olacağı bir döneme girdi.⁴⁴⁸

Nitekim bu dönemde ülkenin bazı bölgelerinde köylüler isyan hareketleri içersinde bulunurken haydutluk yapan asker kaçakları, köleler ve köylüler toplumsal hayatı altüst etmişlerdi.⁴⁴⁹MS II. yüzyıldan itibaren Romalılar köle barındırmaktan kaçınırlardı. Zira köleler artık itaat etmekten çok asi davranırlardı. Bununla birlikte Roma oluşabilecek köle isyanları için tedbiri elden bırakmadı.⁴⁵⁰

⁴⁴⁸ Le Roux, ss. 79-80.

⁴⁴⁹ Harman, ss. 79-80.

⁴⁵⁰ Diakov ve Kovalev, s. 264.

SONUÇ

Antik Çağ'da bir kent krallığı olan Roma önce İtalya'ya ardından da Akdeniz'e yayıldı. Roma, bir kent krallığından egemen bir devlete dönüşmeyi başardı. Roma üç kıtada hakimiyet sağlamanın yanı sıra yüzyıllarca varlığını sürdürdü. Krallık sonrası cumhuriyet ile yönetilen Roma büyümeye devam etti. İmparatorluk Dönemi'nde ise sınırları fazlasıyla genişledi. Roma'nın yönetimdeki başarısı tüm topraklarına müdahale etmesini sağladı. Roma, savaşçı bir devlet yapısına sahip olmakla birlikte gücünü hedeflerine ulaşmak için doğru bir şekilde kullandı. Başlangıçta kendi ihtiyaçlarını kendi karşılayan Roma ordusu yaptığı, fetihler sonucu gelişimi için gereken ekonomik gücü de sağladı. Nitekim Roma'nın yeni aldığı yerlerde kurduğu karargâhlar Roma'nın yönetim, hukuk ve kültürünün var olabilmesini sağlamışlardı. Siyasi, kültürel ve ekonomik olarak ülkede büyük bir etkisi bulunan ordu, halktan aldığı destekler ile yönetime doğrudan müdahale ederdi. Nitekim yönetime geçen kişinin buradaki geleceği orduya bağlıydı. Roma tarihinde pek çok ordu komutanının yönetimde yer aldığı da görüldü. Zira ülke topraklarının güvenliğini ve fetihlerin yapılmasını ordu sağlardı. Bu durum ordunun çok güçlü bir konum sahibi olmasında da etkendi. Nitekim imparatorluk öncesi başlayan sosyal çatışmalar yerini askeri mücadelelere bıraktı. Bu iç savaşları sonlandıran Augustus , MÖ 31 yılında Roma tahtına geçti. Roma'da askeri ve siyasi yetkileri alan Augustus toplumsal düzene önem verdi. Augustus, yaptığı düzenlemelerde geleneklerden yararlandı. Yapılan düzenlemeler içinde ordunun yeri büyük bir öneme sahipti. Zira yirmi yılı iç mücadeleler geçiren Roma'da artık barışın korunması önemliydi. Augustus, Roma'nın iç ve dış barışa kavuşması için, siyasi, askeri ve sosyal düzenlemeler yaptı. Böylelikle MÖ 27'de Pax Romana'nın oluşmasını sağladı. Bir dünya hakimiyeti olan Roma artık barış politikasını benimsedi. Roma'da hayatın her alanına etki eden bu barış sayesinde ekonomik gelişim sağlandı. Roma'nın merkezi yönetim başarısı ve güçlü ordusu barışın yüzyıllarca sürmesini sağladı. Roma'yı güçlü kılan bir diğer unsur ise Roma vatandaşlığının getirdiği sosyal denge ve bağlılıktı. Roma sadece savaşla değil, sağladığı barış politikası ile de başarılarını arttırdı. Roma'da, Pax Romana ile yapılan yenilenme özellikle şehirlerde göze çarpardı. Tüm ülkede halk, ordu ve yönetim bir uyum içindeydi. Roma'daki refah ve

barış ortamı içersinde yaşamak isteyen halklarda Roma'ya bağlılıkları sunuyorlardı. Roma'ya barış ve istikrarı getiren Augustus imparatorluktaki tek güç olmakla beraber ölünceye kadar bu gücü elinde tuttu. Roma tahtında kaldığı süre boyunca barış ve istikrarı sağladı. Bunun yanı sıra Augustus halkına ve düşmanlarına karşı merhametli olurken yanında olanlara karşı cömertti. Roma'yı baştan aşağı yenileyen Augustus bunu ülkeye kazandırdıkları olarak niteledi. Nitekim bir intizam içersinde yapılan yenilenme sürecinde forum ve tapınakların yanı sıra Augustus'a adanan *Ara Pacis*(Barış Sunağı) gibi mimari öğelerde vardı. Roma'daki barış ortamı sadece siyasi ve mimari ile sınırlı kalmayıp sanatçıların da yeni eserler yapmalarını sağladı. Roma'da Latince eserlerin yanında Yunanca eserler de bulunurdu. Tarihçi Titus Livius'un Roma Tarihi adlı eseri de bu dönemde hazırlandı. Kültürel öğeler arasında ayrı bir yeri bulunan mimari Roma'ya özgü bir tarza sahipti. Bu mimari yapılar içersinde bulunan tiyatrolarda gösteriler yapılırdı. İmparatorluğun uçsuz bucaksız topraklarında Roma kültürü de yayıldı. Zira Romalı olmayan, halklar arasında Latince konuşulması ve bir Romalı gibi giyinmeleri göze çarpan kültürel unsurlardı. Roma kültürünün en belirgin özelliklerinden olan kentlerin sayısı da barış ortamı içersinde arttı.

Augustus'un, Roma'da başlattığı yenilikler ve barış ardılları tarafından aynı düzen içersinde sürdürüldü. Nitekim barış ve istikrarın devamlılığı tahta geçen imparatorlar tarafından gözetildi. Hadrianus, Roma yönetiminde bulunduğu dönem boyunca barışçıl bir tutum benimsemiş ve ülke güvenliğini sağlamıştı. İmparatorluk topraklarını korumak için *limesler* yapıldı. Bir tür güvenlik şeridi olan *limesler* duvarlar, kuleler ve hendeklerden yapıldı. Bu *limesler* sayesinde imparatorluk sınırlarında güvenlik sağlandı. Roma Barışı'nın koruyucusu orduydı. Roma'nın yürüttüğü barış politikasının etkisi uluslararası ilişkilerinde de görüldü. Zira Roma, uluslararası ilişkilerinde barıştan yana bir tutum sergiledi. Bunun yanı sıra kendine bağlı tüm uluslara aynı hukuk sistemini uyguladı. İmparatorluğun tüm bölgeleri için aynı adalet sağlandı.

Savaş kadar barışta da başarılı olan Roma, ülkenin tüm bölgelerinde aynı düzeni iki yüzyıl boyunca sürdürdü. Roma'da savaşında, barışında varlığı orduya bağlıydı. Ancak ordunun yönetim ile olan bağı Augustus tarafından düzenlendi. Böylece Roma'da ordu yönetimden uzak tutulmanın yanı sıra ordunun, imparatora

sadık olması da sağlandı. Toplumsal gelir sıralaması da Augustus tarafından oluşturulan bir başka düzenlemeydi. Roma'nın çeşitli bölgelerinde bazı isyanlar görüldü. Farklı zamanlarda gelişen isyanlar imparatorluğun hem doğusunda hem de batısında görüldü. Ancak bu isyanlar Roma'nın içinde bulunduğu düzeni bozmadı. Augustus imparatorluk öncesi var olan iç savaş sonrası galip geldiğinde, senatonun desteği ile tahta yer aldı. Caesar'ın evlatlığı ve varisi olan Augustus, kendisinden sonra tahta geçmesi için damadı Tiberius'u evlat edindi. Zira ailesinden tahta geçebilecek nitelikte kimse yoktu. Augustus'un ardıl sorununu evlat edinerek çözmesi kendisinden sonra taht geçebilecek varisi olmayan imparatorlar tarafından da uygulandı. Evlat edinme geleneği Marcus Aurelius'un yönetimde bulunduğu döneme kadar sürdü. Marcus Aurelius ise, kendi oğlunu varis olarak arkasında bıraktı. Öte yandan Roma'da soya dayalı bir yönetim sistemi yoktu. Yönetime geçecek kişi cumhuriyete özgü kurallar ile tahta geçirdi.

Roma'da içinde ve dışında gelişen olaylara rağmen Roma Barışı MS 180 yılına kadar devam etti. Roma Barışı'nın sürdürülmesi için doğu ve batı sınırlarını güvenliğini sağlamaya yönelik fetihler de yapıldı. Böylelikle Roma Barışı'na yönelik tehditlerde ortadan kaldırıldı. Nitekim Antik Çağ'da fetih yapılma sebebi sadece toprak elde etmek değildi. Ülke güvenliği için tehdit oluşturan bölgelere de seferler yapılırdı. İmparatorluğun sahip olduğu topraklar uzun süren mücadeleler sonucu alındı. Bu toprakların oluşturduğu sınırlarda askeri yapılar dışında kamu binaları da bulunurdu. Günümüzde Almanya, İngiltere ve Fransa topraklarında yer alan sınırlar Roma'ya benzer bir şekilde imar edildi. Roma'nın doğu sınırları Traianus'un yaptığı seferler sonucu Arap Yarımadası'na kadar uzanmakla birlikte barış ve güvenlik de sağlandı. Traianus'un yaptığı sefer ile Partlar yenilerek Armenia Roma topraklarına katıldı. Bu sefer Roma'nın doğuya doğru en başarılı seferlerdendi. Marcus Aurelius'da ülke sınırlarını korumak için hayatı boyunca mücadele etti. Doğu sınırların da Partlar ile yapılan mücadele barışla son buldu. Batı sınırlarını zorlayan Germen halkları ile olan mücadele ise, MS 180 yılına kadar sürdü. Marcus Aurelius'un ölümünün ardından, Roma sınırlarının güvenliğinin sağlanamaz bir hale gelmesi imparatorluk ve Roma Barışı için tehlikeliydi. Augustus'un Roma ve tüm uluslar için kurduğu Pax Romana Germania sınırlarındaki mücadeleler nedeniyle tehlike altındaydı. Augustus'un yönetimde bulunduğu dönemde Germania

topraklarının geçilmesi zor sık ormanla kaplı olması ve barbarların oradaki varlığı yüzünden tam olarak kontrol altına alınamadı. Roma, Germania sınırındaki barbarlarla barışa dayalı bir politika yürüttü. Ancak ilerleyen zaman içerisinde Roma'nın başa çıkmakta zorlandığı bir durum halini aldı. Roma sınırlarının korunamaması ile beraber imparatorluk yapısı da çözülmeye başladı. İki yüzyıl süren Roma Barışı böylelikle son buldu. Roma İmparatorluğu'na ve bulunduğu dönemin tüm uluslarına etki eden Roma Barışı, aslında bir dünya barışıydı. Roma'nın barış politikasının dış ilişkilerine yansımalarının bir sonucuydu. Dünya egemenliğine sahip Roma'nın, sağladığı barış uzun yıllar refah ve huzurun da sürmesini sağladı. Roma, uluslararası ilişkilerinde de bu barışı sürdürmesi sayesinde dünya barışını korudu. Roma Barışı'nın son bulması Roma'da askeri ve siyasi mücadelelerin yeniden yaşanmasına neden oldu. Pertinax'ın ölümünün ardından Roma tahtı, muhafızlar tarafından açık arttırma yolu ile Julianus'a verildi. Bu durum karşısında imparatorluğun çeşitli bölgelerinde bulunan lejyonların da Roma tahtına sahip olmak istedi. Diğer taraftan Roma'da yönetimi hukuk ve senatoya bağlı değildi. Zira *pretoryen* muhafız birliğinin elindeydi. Roma yönetim sistemi artık doğru çalışmaz bir hale geldi. Bu durum tüm imparatorlukta tepkiler aldığında ise Roma tahtına sahip olmak isteyen Albinus, Severus ve Niger arasında bir mücadele başladı. Bu mücadeleyi Severus kazandı. Severus'un Roma tahtına geçmesiyle beraber imparatorluk askeri bir yapıya döndü.

Roma Barışı'nın son bulmasının ardından siyasi ve askeri yapıları bozulan Roma'nın bir dünya gücü olabilmesindeki en büyük iki etken zarar gördü. Roma'nın gelişimi kendine özgü askeri, siyasi ve sosyal yapılarının birbirini tamamlayan uyumu sayesinde gerçekleşmişti. Roma Barışı, imparatorluğun tüm yapılarının bütünleşmesini sağladı. İmparatorluk yapısının bozulması beraberinde toplumsal sorunların baş göstermesine neden oldu. Bu durum Roma'nın ekonomisinde de görüldü. Tam bir çözülme yaşayan Roma'da bütün yapıları zarar gördü. Augustus'un öncülüğünde başlayan Roma Barışı, imparatorluğun iç işlerinin düzenli bir halde işleminin yan sıra uluslararası ilişkilerinde barışçıl bir şekilde sürdürülmesi sağlamıştı. Roma'nın siyasi, askeri ve toplumsal yapıları da uzun yıllar uyum içinde kalmıştı. Roma'ya katılan farklı ulusların imparatorluğun bir parçası haline gelmesinde Roma Barışı büyük bir role sahipti. Avrupa'dan, Asya'ya kadar uzanan

kendine has bir devlet sistemi bulunan Roma İmparatorluğu'nun bütünlüğünü bozmadan gelişimini iyi bir şekilde yürütmesinde de barışın etkisi büyüktü.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Augustus. **Ankara Anıtı**, çev. Hamit Dereli, Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti., Dünya Klasikleri Dizisi:68, İstanbul, 1999.

Eutropius. **Roma Tarihinin Özeti**, çev.Çiğdem Menzilioğlu, Humanitas Dizisi:9, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

Marcus Aurelius Antoninus. **Historia Augusta Filozof- İmparator**, çev. Çiğdem Menzilioğlu, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Antik Kaynaklar Dizisi: 12, İstanbul, 2002.

Polybius.**The Rise Of The Roman Empire** , çev.Ian Scott-Kilvert, Published Penguin Books ,London, 1979.

Titus Livius. **Roma Tarihi : Şehrin Kuruluşundan İtibaren Kitap: 1**, çev. Sabahat Şenbark, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1999.

Modern Kaynaklar

Ackermann,Marsha E. , Michael J.Schroeder, Janice J.Terry, Jiu-Hwa Lo Upshur ve Mark F. Whitters(Ed.).**Encyclopedia Of World History**, Cilt:1,Facts OnFile, New York, 2008.

Adkins, Lesley ve Roy A. Adkins. **Handbook to Life in Ancient Rome**, Facts On File , New York, 2004.

Akıncı Öztürk, Esengül. “Augustus’un Yayılmacı Politikasının Doğası Üzerine” ,**Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:37, Sayı:63, 2018, ss. 3-11.

(Ed.)Araz, Nezihe. **Başlangıçtan Bugüne Dünya Tarihi**, Cilt:1, Kaynak Kitaplar, İstanbul, 1974.

Atlan, Sabahat. **Roma Tarihi'nin Ana Hatları: I. Kısım Cumhuriyet Devri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Sayı:15,Ankara, 2014.

Baker, Simon. **Eski Roma Bir İmparatorluğun Yükselişi ve Çöküşü**, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2012.

Ball,Warwick . **Rome In The East**, Routledge, London, 2002.

Bauer,Susan Wise. **Antik Dünya Tarihi: İlk Kayıtlardan Roma'nın Dağılmasına Kadar**, çev. Mehmet Moralı, 1. Basım, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013.

Bauer, Susan Wise. **Dünya Tarihi İlkçağ: En Eski Göçebe Halklardan Roma İmparatorluğu'nun Çöküşüne**, Cilt:1, çev. Mihriban Doğan,2. Baskı, Say Yayınları, İstanbul, 2015.

(Ed.)Bunson, Matthew .**Encyclopedia Of The Roman Empire**, Facts On File, New York, 2002.

Campbell, Brian. **War and Society In Imperial Rome 31 BC-AD 284** , Published Taylor and Francis, New York, 2002.

Cornell, Tim ve John Matthews. **İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi : RomaDünyası**,Cilt:5, çev. Şadan Karadeniz, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988.

Çınar, Burak. “Roma Ordusunu Savaşlardaki Üstünlüğü ”, **Doğu Batı Dergisi**, Cilt: 1, Sayı:49, 2009, s. 47.

Çıvgın, İzzet ve Remzi Yardımcı. **İlkçağ Tarihi**, 2. Baskı, Maya Akademi, Ankara, 2011.

Davies, Norman. **Avrupa Tarihi**, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

Demircioğlu, Halil. **Roma Tarihi : Menşe'lerden Akdeniz Havzasında Hakimiyet Kurulmasına Kadar**, Cilt:1, 4. Baskı,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.

Demiriş, Bedia. **Annales'te Beliren Tarihçiliği Ve Hümanizmi İle Tacitus**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Antik Kaynaklar Dizisi:11, İstanbul, 2002.

Diakov, V. ve S. Kovalev. **İlk Çağ Tarihi : Roma**,Cilt :2, çev. Özdemir İnce, 2. baskı, Yordam Kitap, İstanbul, 2011.

Ergin, Gürkan. **Anadolu'da Roma Hakimiyeti Direniş ve Düzen** , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.

Faulkner, Neil. **Roma Kartalların İmparatorluğu**, çev. Çağdaş Sümer, Yordam Kitap, İstanbul, 2015.

Flower, Harriet I.**The Roman Republic**, Cambridge University Press, London, 2006.

Frankopan, Peter. **İpek Yolu Alternatif Dünya Tarihi**, çev. Mengü Gülmen, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2018.

Freeman, Charles. **Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları**, çev. Suat Kemal Angı, Dost Basım, Ankara, 2003.

Gibbon, Edward. **Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi**, çev. Asım Baltacıgil, Cilt: 1, B/F/S Yayınları, İstanbul, 1988.

Goldsworthy, Adrian. **Augustus First Emperor Of Rome**, Yale University Press, London, 2014.

Gombrich, Ernst H. **Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi**, çev. Ahmet Mumcu, 10. Baskı, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret Aş, İstanbul, 2009.

Harman, Chris. **Halkların Dünya Tarihi Taş Devri'nden Yeni Binyıla**, çev. Uygur Kocabaşoğlu, 3. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul, 2013.

“İmparatorluğun Yönetimi”, **Gelişim Hachette Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi**, Cilt:1, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.290.

İplikçioğlu, Bülent. **Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2007.

Le Roux, Patrick. **Roma İmparatorluğu**, çev. İsmail Yerguz, Kültür Kitaplığı:40, Tarih:12, 2. Baskı, Dost Yayınları, Ankara, 2006.

Marriott, Emma. **Bir Nefeste Dünya Tarihi**, çev. Egemen Yılıgür, 8. Baskı, Maya Kitap, İstanbul, 2015.

McNeill, William H. **Dünya Tarihi**, çev. Alaeddin Şenel, 6. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2002.

(Ed.)Potter, David S. **A Companion To The Roman Empire**, Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2006.

Robert, Franke ve Peter. **Roma Döneminde Küçük Asya (Sikkelerin Yansımasında Yunan Yaşamı)**, çev. Nezahat Baydur, Ege Yayınları, İstanbul, 2007.

Roberts, J. M. **Avrupa Tarihi**, çev. Fethi Aytuna, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, İstanbul, 2015.

Robinson, Charles Alexander Jr. **Ancient History From Prehistoric Times to the Death of Justinian**, 3. Baskı, The Macmillan Company, New York, 1956.

Rose, Charles Brian. “The Parthians in Augustan Rome”, **American Journal Of Archaeology**, Cilt:109, Sayı:1, Archaeological Institute of America, 2005, ss. 21-22.

Seignobos, Charles. **Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi**, çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.

Sevgi, Pervin. **Augustus Dönemi Din ve Din Propagandası**,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eski Çağ Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara, 2006.

Shotter, David. **Rome and Her Empire**, Pearson Education, London, 2003.

Tarn, W.W. ve M.P. Charlesworth. “The Triumph of Octavian”, **The Cambridge Ancient History: The Augustan Empire :44. B.C.-A.D.70**, (Ed. S. A. Cook, F.E. Adcock, M.P. Charlesworth), Cilt:10, Cambridge At The University Press, London, 1934, s.124.

Tekin, Oğuz. **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

Turan, Olcay. “Roma Ordusunda Beslenme Düzeni”, **Tarih ve Gelecek Dergisi**, Cilt: 2, Sayı :3, 2016, ss. 26-28.

Türkoğlu, Gökçe H. “Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 2, 2009, s. 269.

Ward, Allen M., Fritz M. Heichelheim ve Cedric A. Yeo. **A History Of The Roman People**, 4. Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2003.

Dijital Kaynaklar

Doğancı, Kamil ve Recep Altın. “Roma İmparatorluğunda ‘Asker Evlilikleri’ Yasağı”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**,<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/2292/23845.pdf>,(25.10.2019), s.79.

“Julio-Claudian Dynasty”,<https://www.crystalinks.com/JulioClaudianDynasty.html>,(16.05.2021).

Kaya, Mehmet Ali. “Roma Lejyonerleri ve Anadolu”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, XXIV/37, 2005,
https://www.academia.edu/3633703/Roma_Lejyonerleri_ve_Anadolu, (24.10.2019), ss. 88-90.

McIntosh, Matthew A. “Virtus in Ancient Rome”, **Brewminate**, 05.03.2019,
<https://brewminate.com/virtus-in-ancient-rome/>, (05.08.2021).

Personal Virtues, <http://www2.hawaii.edu/~lanning/maximus.html>, (04.08.2021).

Roman Virtues, http://www.novaroma.org/nr/Roman_virtues, (05.08.2021).

Saylor. “ The Ancient People of Italy”, <https://resources.saylor.org/wwwresources/archived/site/wp-content/uploads/2013/02/HIST301-4.3.2-AncientPeopleofItaly-FINAL.pdf>, (02.05.2020).

Scheidel,Walter. “Roman Population Size: The Logic of The Debate”, Stanford University, July, 2007,
<https://www.princeton.edu/~pswpc/pdfs/scheidel/070706.pdf>,(06.05.2020).

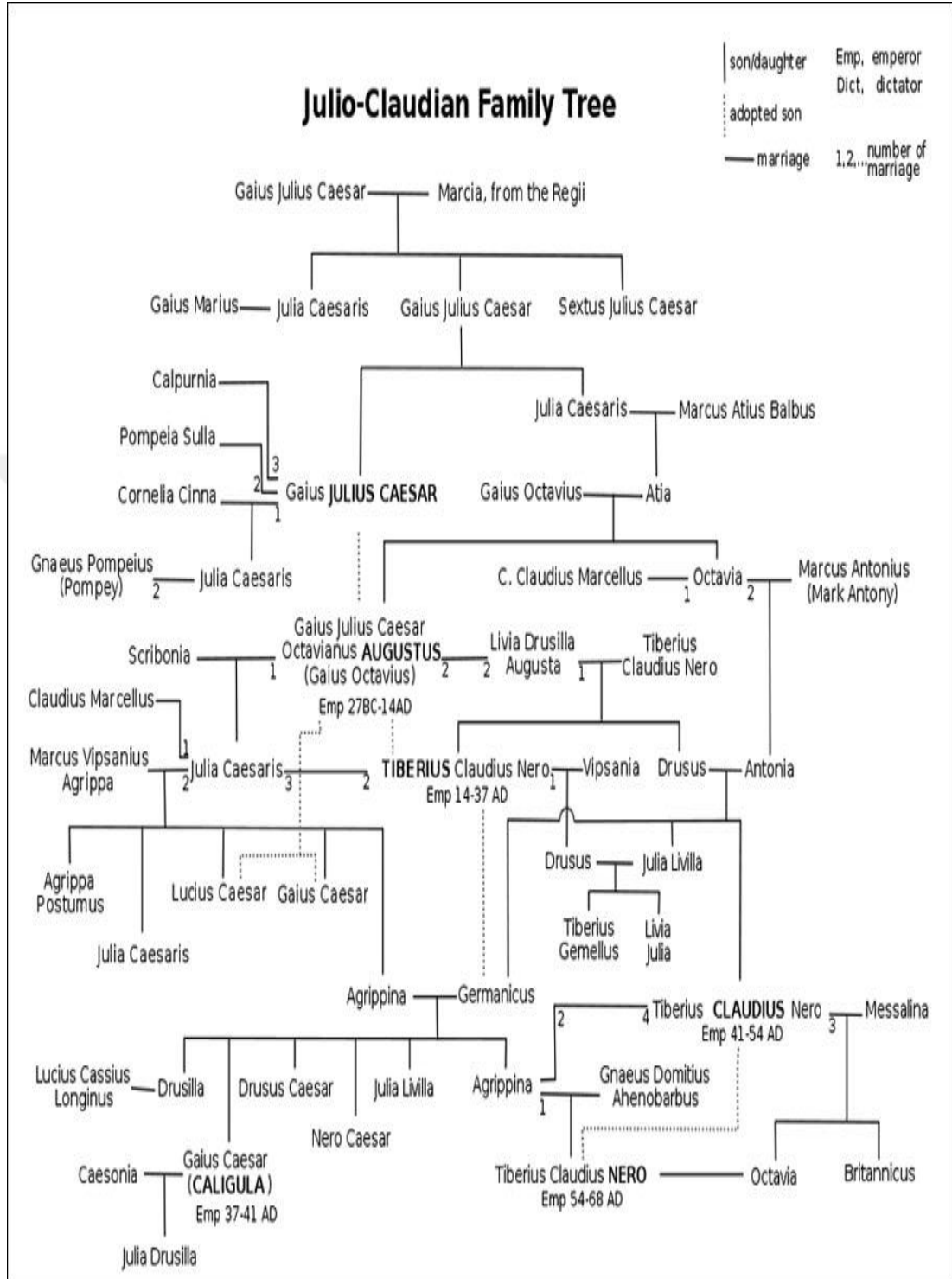
EKLER

EK 1: Barış Dönemi Roma İmparatorları (MÖ 27 MS 180).

İsim	Tarih	Hanedanlık
Augustus Tiberius Gaius Caligula Claudius Nero	MÖ 27'den MS 14'e kadar 14-37 MS 37-41 MS 41-54 MS 54-68 MS	Julio-Claudian Hanedanlığı
Galba Otho Vitellius Vespasian Titus Domitian Nerva	69 MS 69 MS 69 MS 69-79 MS 79-81MS 81-96MS 96-98 MS	Flavian Hanedanlığı
Trajan Hadrian Antoninus Pius Marcus Aurelius Lucius Verus	98-117 MS 117-138 MS 138-161 MS 161-180 MS 161-169 MS	Antonine Hanedanlığı

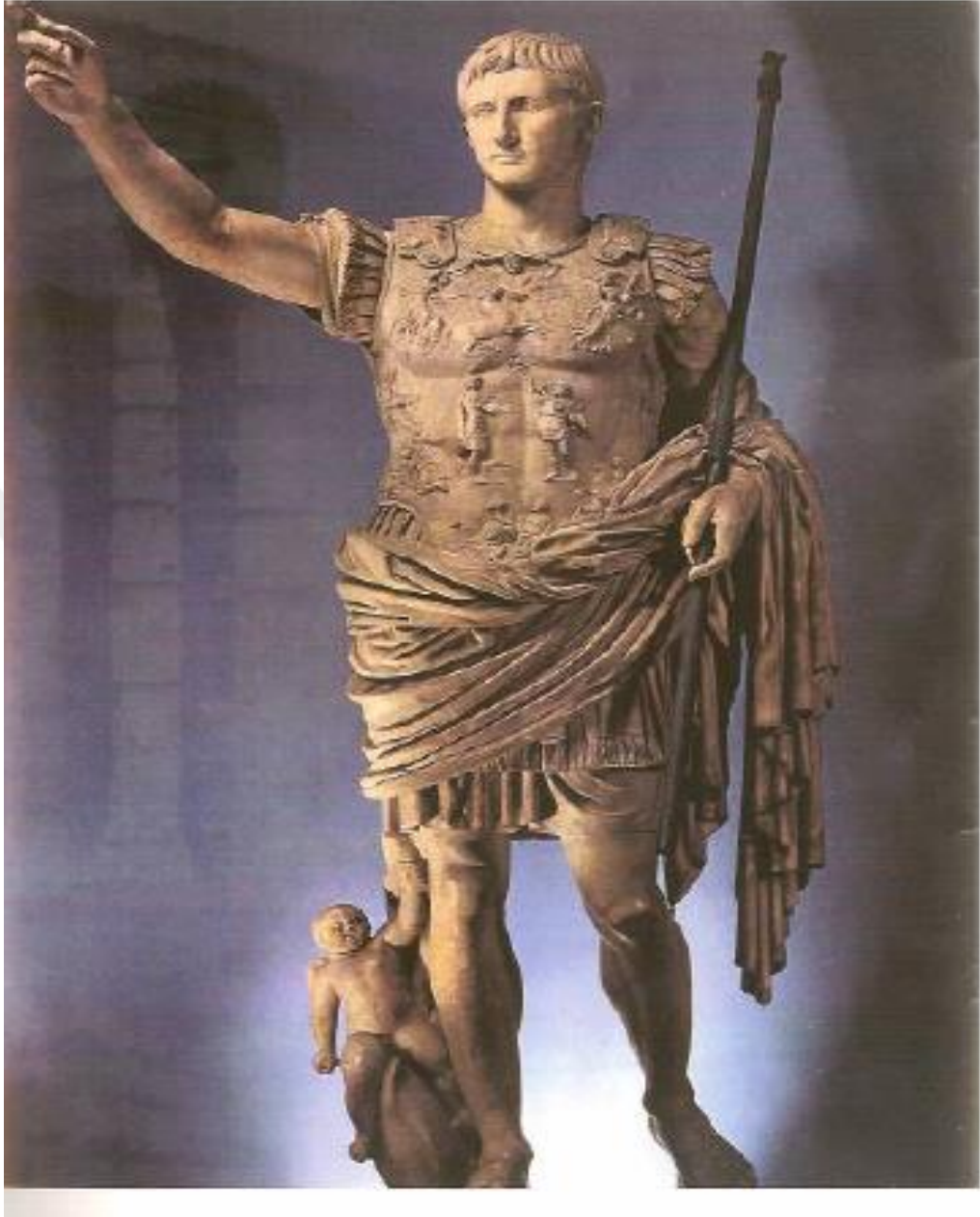
Kaynak:Bunson, s.601.

EK 2: Jullio-Claudian Hanedanlığı.

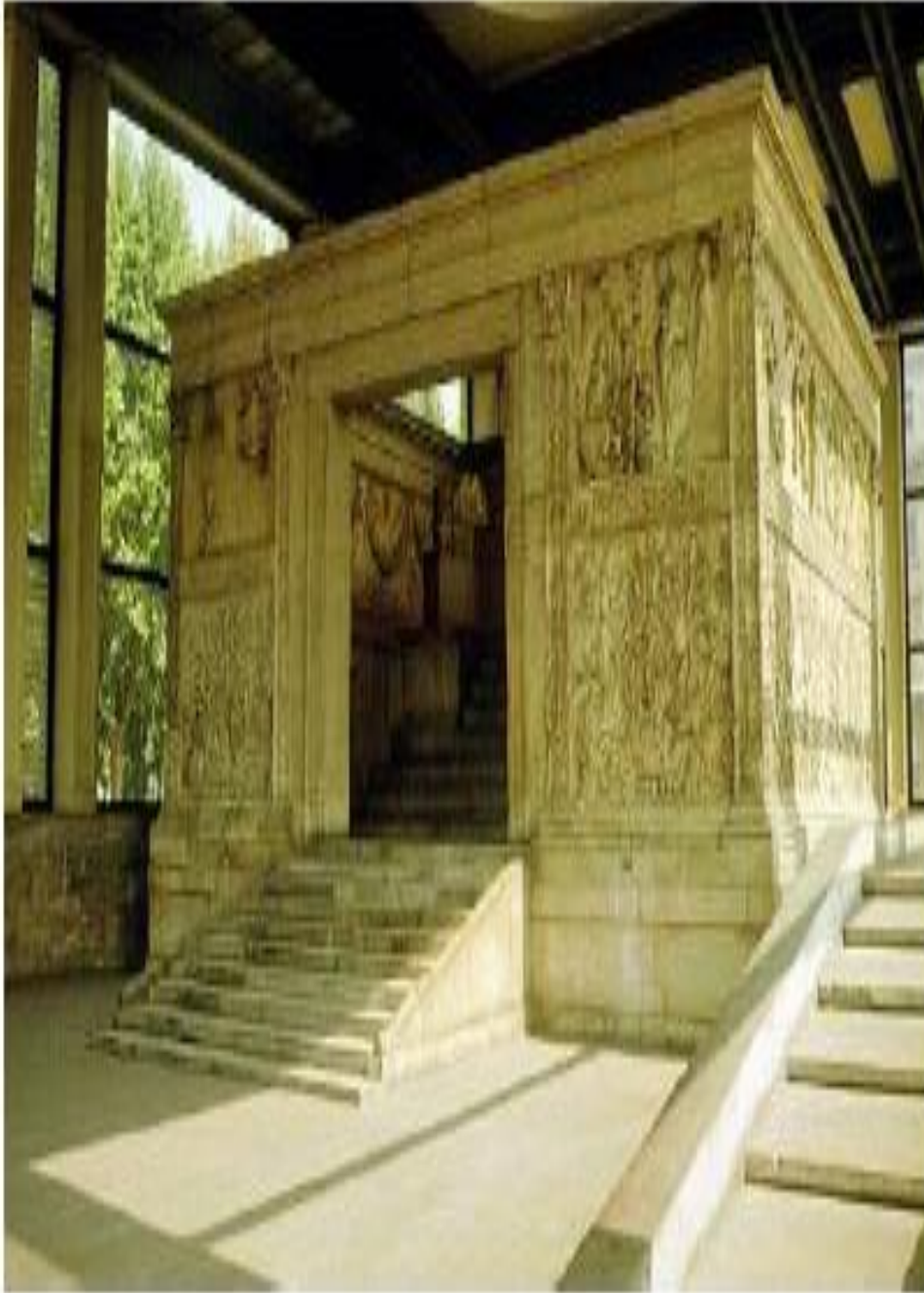
Kaynak: Julio-Claudian Dynasty, [https://www.crystalinks.com/Julio ClaudianDynasty.html](https://www.crystalinks.com/Julio%20ClaudianDynasty.html), (16.05.2021).

EK 3: Prima Porta

Kaynak:Sevgi, s.191.

EK 4: Ara Pacis Augustae MÖ 13-9 (Barış Sunağı).

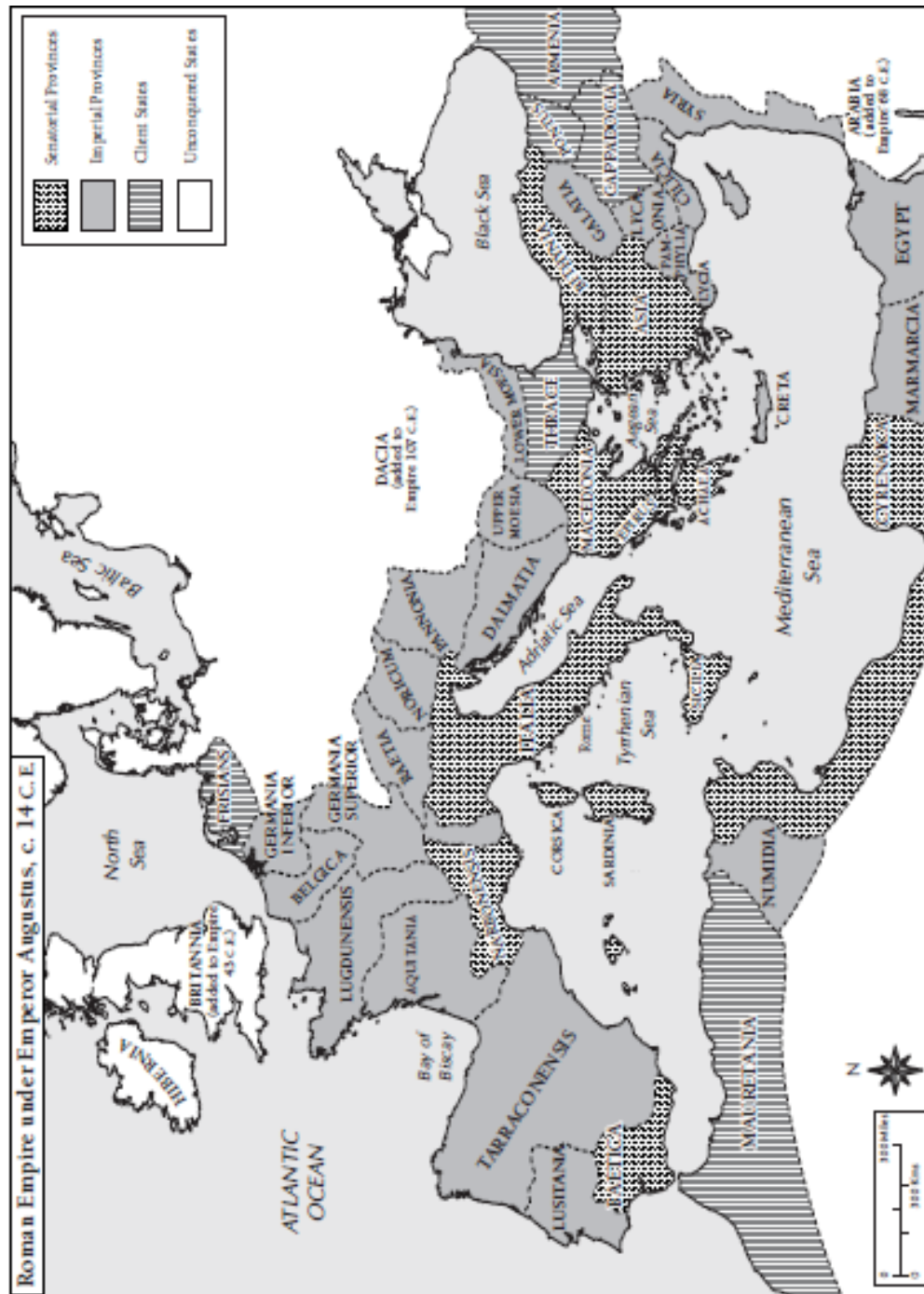
Kaynak: Sevgi, s. 187.

EK 5:Ara Pacis Augustae -Augustus ve Hanedan Üyeleri MÖ 13-9.

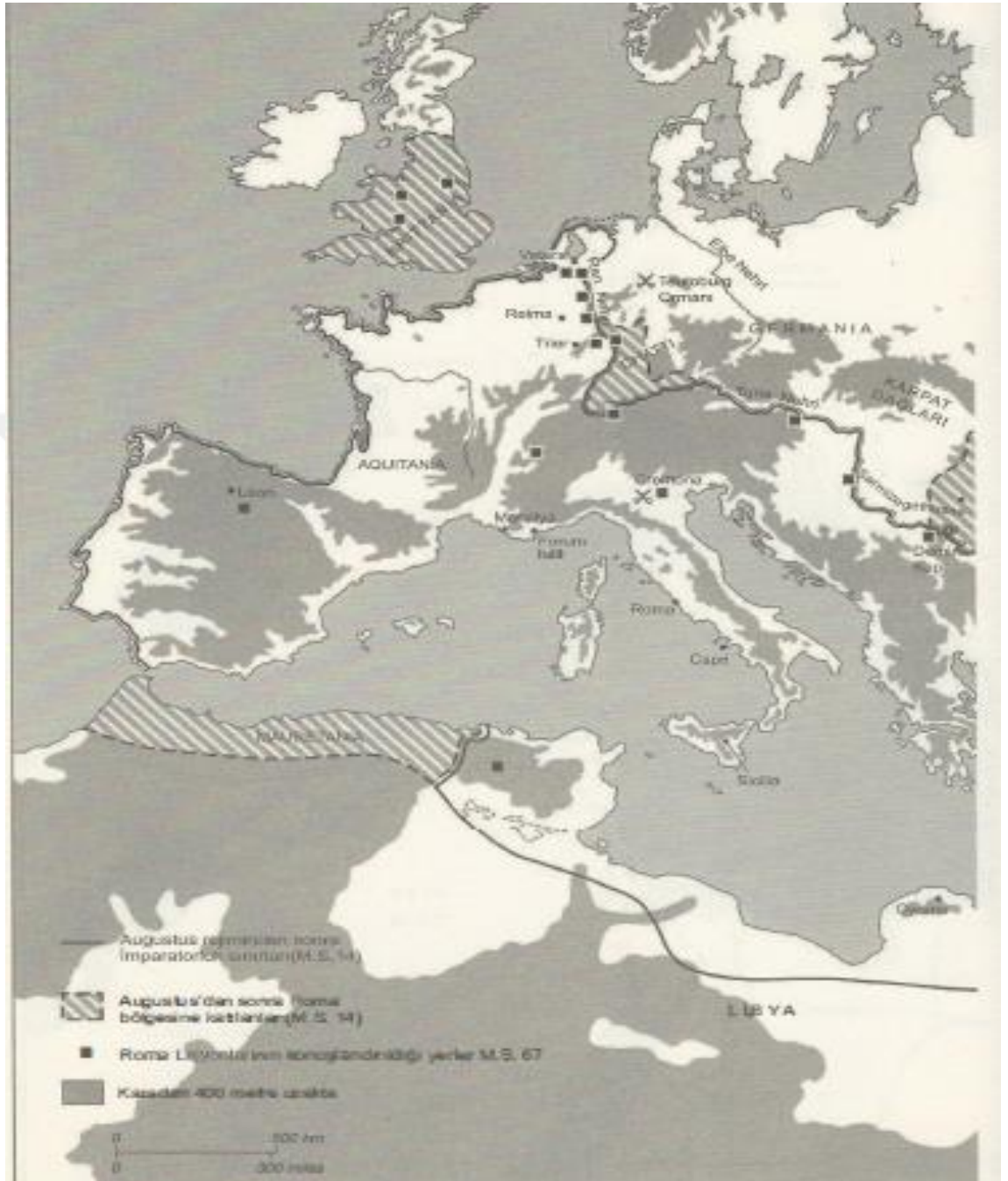
Kaynak: Sevgi, s. 190.

EK 6: Harita 1:Augustus Yönetimindeki Roma İmparatorluğu MS 14.

Kaynak: Bunson, s.59.

EK 7: Harita 2: Augustus'tan Marcus Aurelius'a Roma İmparatorluğu, MÖ 30- MS 180.

Kaynak: Faulkner,ss.26-27.